

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

IV. évfolyam – 2009. július

Fotográfia: versek és tárlatszemlék

A paradicsom-projekt folytatódik

*Exlibrisek:
emlékezés, szakralitás és erotika*

Múzeumi kurír – naiv művészet

*Játszó – Tér:
versek gyerekeknek; bábszínházi ajánló*

A Magyar Nyelv Éve

VITÉZ FERENC

irodalmi és művészeti
folyóirata

---

26. kötet

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

VITÉZ FERENC

folyóirata

Debrecen, IV. évfolyam; 2009. július (26. kötet)

Írja, szerkeszti és kiadja:

VITÉZ FERENC

4027 Debrecen, Füredi út 67/B. fszt. 2.;
telefon: 20/965–2921; e-mail: ferko824@gmail.com

ISSN 1788–8034

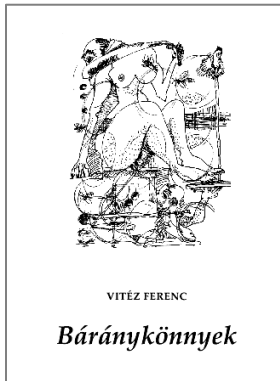
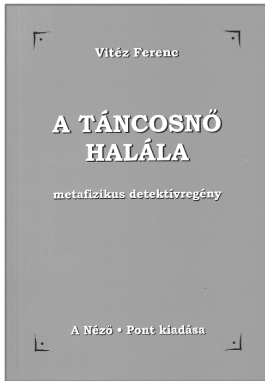
A folyóirat árus forgalomba nem kerül, de megrendelhető.
Megjelenik 700 példányban.

Megtalálható a könyvtárak olvasótermeiben (Debrecenben, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtárban és Hajdú-Bihar megye városaiban, nagyobb településein, a debreceni középiskolák, a Debreceni Egyetem és a Református Kollégium könyvtáraiban); Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Tolna és Somogy megye egyes múzeumaiban, közintézményeiben; határon túli magyar művelődési intézményekben.

Fellapozható a *Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumban* (Erdélyi Mártánál), a *Déri Múzeumban*, a *Holló László Emlékmúzeumban*, a *Debreceni Művelődési Központban és egységeiben* (Belvárosi, Homokkerti, Újkerti, Józsai, Kismacsi Közösségi Ház, Debreceni Mű-Terem Galéria, Timárház–Kézművesek Háza, Amerikai Kuckó), a *Holló László Galériában*, a *Misztika Galériában*, a *Havrics Galériában*, a *Koncz Művészeti Galéria Kft. Cívís Art képkeretezőjében*, a *Vár Galériában*, a *Csokonai Házban*, a *Fókusz Könyvtárházban*, az *Alternatív Könyvesboltban*, a *Trombitás Sörözőben*, a Pulykakakas Üzlet- és Irodaház *Latinovits Kávézójában*, a főtéri *Korzó Kávézóban*, a *Szabó Magda Könyvesboltban és Kávézóban*, a *Corner's Étteremben*, a *BLONDEX Művészellátóban*, a *VOLKSBANK Magyarország Zrt.* bankfiók-galériáiban és egyes képzőművészeti események helyszínein.

Nyomta: ONIX Nyomda Kft.; felelős vezető: Dr. Karancsi János
Kötészet: Kapitális Kft.; tulajdonos: Kapusi József

A Néző • Pont megrendelhető kiadványai

A TÁNCOSNŐ HALÁLA

– metafizikus detektívregény – *ára: 1.250 Ft.*

BESZÉDGYAKORLATOK

– versek – *ára: 1150 Ft.*

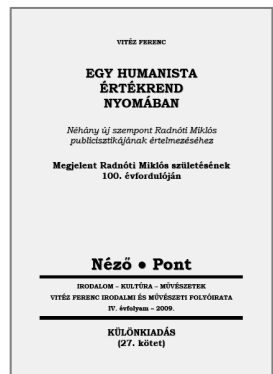
BÁRÁNKÖNYVEK

– egy kis regény – *ára: 1.450 Ft.*

A Néző • Pont különkiadása

EGY HUMANISTA ÉRTÉKREND NYOMÁBAN

– Radnóti Miklós publicisztikája
– kedvezményes *ára: 1150 Ft.*

**Az árak a postaköltséget is tartalmazzák;
a négy könyv együtt: 4.200 Ft.**

A könyvek megrendelhetők postán, az alábbi címen:
dr. Vitéz Ferenc, 4027 Debrecen, Fűredi út 67/B. Fszt. 2.,
e-mailen: *ferko824@gmail.com* – és telefonon (06/20-965-2921).

Kérem, tüntessék fel a nevet, postacímet, a megrendelt kiadványok
címét, valamint azt a címet (cégnevet), ahová a számlát kéri!
Az összeg átutalható
a Magyarországi Volksbank Zrt. számlaszámára
(dr. Vitéz Ferenc – 14100213-10184349-01000005),
vagy befizethető a számlával együtt küldött postai csekken.

X3 Ft

Vincze László 2009

VINCZE LÁSZLÓ: KÁLVIN
(2009, linómetszet, 150x130 mm)

A lap a 2009-ben kezdődött Kálvin Év (Kálvin ünnepségsorozat) tiszteletére készült

---

A folyóirat ajánlott ára: 850 Ft
AJÁNLOTT TÁMOGATÓI ÁR: 1.500 Ft

DEBRECEN

Seres Géza fotográfiájára

A két torony mögül hogy feldereng
egy prédikátor szó nyomán a csend,
tekints reám, Uram, hozzád esend
egy szél sodorta hang. Amíg kereng
a tér közén, a metszett köveken
egy rőt hiány, belészűkül szemem,
s a némaság már fáj is idebenn,
mikor helyet cserél a fent s a lent;
ezüst pitykéken lassú fény terem
dióbarnába vénült jelmezen.

Tövisbe tévedt, ártatlan kezem
serkenő vérű szárnyakon mereng,
s a csöppje ott maradt a tollhegyen
– üzentem én arany levéleren,
elfújta szél szavam. S az életem,
reményt keresve gyémánt éleken,
hiánytól hiányig ma szertelen
mondatokban úz át az éveken;
egy angyal végig itt maradt velem,
hallgatott bennem észrevételen.

A két torony mögül, hogy feldereng,
s egy tölgylevélre ül reá kifent
pírral most a hajnal nesztelen,
imádkoznék. A címert térdelem,
az égbe nézve, bűnt nehézkedem,
círommal díszítve képzelt selyem
palástot kéklő báránkönyveken;
míg az árnyékomat még fölveszem,
mélyből rekedt harangsírásba reng,
ha megtalálja bent magát a rend.

HORTOBÁGY

Ha elveszne a semmiben,
mi még meg sem történt,
hogy javítaná ki bárki
az ég-ölnyi törvényt?

Hol volna a szabadságnak
szárnya, vére, ára;
s hogy felelne a délibáb
forró valóságára?

Egy vízcsepp összegyűjténé,
amit eddig láttam,
s megmutatná hiányaim,
hogy hiába jártam

körbe a földet szememmel,
ha szegény volt
lelkem kalanddal – s a renddel.

FÉSZEK

Amikor átöleltem,
Velence ringatózott
az ágyékomban, pedig
csak fészekre leltem
itt a pusztán, a puszta
mellett, az árnyékokban,
egy panelkatedrálisban;
s úgy úszott a lusta
est mögém, mint a márvány
erén az alkonyatból
megkövült időt bölcsen
mosolygó szívárvány.

(Dr. Seres Géza fotóművész Debrecenből Hortobágyra és vissza című kiállítása áprilisban volt látható a Debreceni Mű-Terem Galériában.)

A fényképek nagy része lyukkamerával készült, s a művész visszanyúlt a régi kézműves fényképkészítési módszerekhez, archaikus eljárásokhoz.)

AZ ÉLET HELYEI – ÉS A „HELYES” ÉLETEK

Dr. Tóth Csaba fotókiállítása Putnokon, a Holló László Galériában

Tóth Csaba orvosprofesszor fotóit művészi természetrajzoknak nevezte a néprajzprofesszor, Ujváry Zoltán két éve a debreceni orvosegyetemen rendezett kiállításának megnyitóján. „Fényrajzok a természetről, mint az emberi viselkedés tükréről.” – Ezek a természetfény-rajzok tehát nemcsak a természet világáról adnak művészi tudósítást, hanem modellezik az emberi helyzeteket, illetve viselkedési karaktereket is. Tóth Csaba szívesen figyeli meg úgy az emlősök és a madarak, mint a hüllők s rovarok, vagy éppen a virágok és fák életét, viselkedését, intim gesztusát, bennük egyszerre követve a szabadságot és a rendet.

Nehéz különválasztani nála a természeti zsánereket, a saját karaktert öltött, a különböző vízi és szárazföldi állatok

rendeltetésszerűen koreografált mozdulatait a klasszikus tájfelvételektől, ahol az élet természetes szentségű helyein és terein, a vizek és fák életében magának az Életnek a megnyilvánulásait keresi. (Talán nem véletlenül adott figyelmeztetést harmadik fotóalbumának címe-ként: *Óvd az Életet!*) Az orvos-fotós nem műfajokban gondolkodik – vagy ahogy második színes albumának bevezetőjében a szerkesztő és fotós Oravecz Attila írta: nem ismer sablonokat sem arra, hogyan kell elkápráztatnia egy megrendelőt –, s ha lehet ezt mondani, még csak nem is művészi a célja.

Ehhez hozzátehetjük, hogy nincsen szó nála előre beállításról vagy semmilyen pózolásról. De hogyan is pózolhatnának a madarak, s hogyan játszhatna szerepet egy csiga vagy egy őszülő falevél, a harcsa száján a béka, a szitakötő, vagy a mindenséget egyetlen tündöklő napba sűrítő kérész?!

Nem szándékoltan művészi a szándék *mimetikus*, természetutánzó, vagy éppen az úgynevezett *poietikus*, újrateremtő vonatkozásában, mert a fotós egyszerűen csak közölni akar valamit a felvételekkel. De Tóth Csaba a természetből ellesett s megörökített pillanatokból még akkor is művészetet formál, ha nem akarja. Ezek a képek ugyanis nem egyszerű dokumentumok arról, amit látott.

Próbáljuk csak meg magunkat beleképzelni az alkotói helyzetbe, amikor a fotókat nézzük!

A túlnyomórészt a természetből kiragadott pillanatok mindegyike a leghétköznapibb titkokat mutatja be. A titokminőségre tulajdonképpen csak akkor ébredünk rá, amikor már felfedte magát. Ezeket a csodálatos mozzanatokat rendszerint nem vesszük észre, vagy ha

igen, akkor csak ritkán tudatosítjuk önmagunkban. Általuk azonban részesei lehetünk a nagy titoknak, az életnek.

Szinte csak zárójelben jegyezzük meg, ám annál nagyobb hangsúlyt adva a mondottaknak: az orvos akkor találkozik az emberrel, amikor az ember beteg. A gyógyítás maga is olyan, mint egy alkotófolyamat, tehát *re-kreáció*. A fotó bizonyos értelemben *re-produkció*. És miközben az orvos a betegségből minden esetben az életet, az élet lehetőségét kutatja, a művész nem föltétlenül keresi az életben a betegséget. Az orvos számára a természetfotográfia tehát egy fajta kompenzáció: a képen való megörökítéssel számol be az érintetlen élet teljességéről.

S maga pedig nem kíván beavatkozni a folyamatba, csupán ott kíván lenni, észrevétlenül. Éppen attól válik művészetté a megfigyelés, a szelektálás és a rögzítés, mert a fotós a természeti élethez való egyéni viszonyát fogalmazza bele a képbe. Hogy mit tart megörökítésre érdemesnek, ez a tény vallomás egyben magáról a fotót készítő emberről is. És hogy miként örökíti meg a

viszonyt, az tanúskodik életfelfogásáról, az élete módjáról. S e művészetté válás mozzanatát a kompozíció hordozza: az egyensúly, a ritmus és a harmónia.

De nemcsak ez, hanem az egyes felvételek közötti kapcsolat is. Tóth Csaba nem véletlenül gondolkodik sorozatokban, illetve tablóknak. Bennük az állapotot és folyamatot, a ritmusban, harmóniában a szépségmozzanathoz kellő aszimmetriát is jól érzékeltetni tudja. Az összesen negyvenöt elkészült tablójából több az eddig megjelent fotóalbumok képanyagára van alapozva. Ezeket már tizenöt helyen mutatta be – a felvételek Putnok előtt például Mezőtúron, Gyomaendrődön, Szolnokon és Orosházán voltak kiállítva.

Visszatérve a műfajiság vagy a művészi szándék kérdésére: az alkotót bemutatva, azt már Ujváry Zoltán is észrevette, hogy egyrészt jóval többek ezek a felvételek, mint természeti zsánerek – hiszen bár tipikus szituációkat idéznek vissza, minden fotó egyedi a felvillanított jellemmel és a megismételhetetlen helyzettel –, másrészt a megszokottban gyakran ott van az újdonság, a ráismerésben a rácsodálkozás. „A fotós együtt él a természettel, a béka, a kutya, a ló vagy a racka olyan természetességgel néz ki a képből, mintha a fotós a fényképezőgépével mindig is hozzájuk tartozott volna” – fogalmazott.

Éppen ezért emelhetjük ki a fotográfia egyik értékeként a bensőségesség és távolság egyszerre, egy időben történő érzékeltetését. Ehhez a bármely művészeti ág műveléséhez kellő azonosulás képességére is szükség van, mert a kívül maradó szemlélettel a nézői távolság is megmaradna – a néző ellenben arra kíváncsi, hogyan lehet részese a természet megkapó intimitásának.

A rácsodálkozás mozzanatában pedig ott van az úgynevezett *trouvaille*, az újdonság, valami apróság, ami megismételhetetlenné teszi a felvételt – valami,

amit csak a fotós szem vett észre. S ez a trouvaille fakadhat a helyzetből, beállításból, perspektívából, a kivágásból és nagyításból, egy tükröződésből, a felhők játékából, a madarak táncából, és nagyon gyakran: az allegóriából.

Dr. Tóth Csaba urológus professor 1995-ben lett a Debreceni Egyetem Urológiai Klinikájának igazgató egyetemi tanára. Kiskunfélegyházán született 1940-ben, ugyanott végezte az alap- és középfokú tanulmányait (izgalmas hazatérés volt fotográfiai kiállítása a Kiskun Múzeumban néhány évvel ezelőtt). A szegedi egyetemi évek után több mint két évtizeden keresztül Szentesen dolgozott, ahol megalapította az urológiai osztályt, és ő honosította meg Magyarországon az endoszkópos vesekősebészetet. Kecskeméten dolgozott, közben elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia doktori és az egyetemi magántanári címekeket. Tóth Csaba orvosi munkáját, gyakorlati és elméleti tevékenységét külföldön szintén elismerték.

Gyermekkorától foglalkozik a fotózással, első fotográfiai kiállítását mégis csak 2004-ben rendezte meg. De azóta nemcsak önálló tárlatokon szerepelt – három fotóalbumot is kiadott. A két utóbbi közül a 2006-ban megjelent *Új pillanatok* kurióza, hogy a képekhez Tréfás György operaénekes írt „tréfás” versikéket, a 2007-es *Óvd az Életet!* című albumban pedig Tóth Csaba egyszerre játékos és lírai emelkedettségű,

aforizma tömörségű, tapasztalati és emocionális bölcselő soraival kíséri a felvételeket, melyek révén egy egész élet rajzolódik ki, az emberi életút ugyanúgy, mint a természet örök körforgása. Benne az álommal és reménnyel, melynek alapja az elfogadás és megbékélés.

Még a természet betegségéből is szépséget tud komponálni, és még az állati őserőt is olyan érzékenyen mutatja be, mint aki képes megszelídíteni az ösztönt, és képes arra, hogy – miként a fények alásúznak a holt avarnak s élő víztükörnek – a természet ösztönéből emberi bölcsességet szűrjön le. Kiállítási anyagai szintén ugyanezt a fentebb jelzett, részletekben rejlő egészet, a körforgást és a teljességet érzékeltetik.

Egy-egy kiállítási anyag alapját az éppen látottnál jóval több felvétel alkotja, a művészen tehát nemcsak az orvosi, de a riporter habitus is ott van: megfigyel (megvizsgál), rögzít és összegyűjt (diagnosztizál), majd szelektál és megmutat (gyógyít). Kontemplatív figyelme egyben mindig kérdező. Tudós emberről lévén szó, rendszert keres, és művészként ezt az alkotó és mindent összefogó rendszert a harmóniában találja meg. Mindezt úgy teszi, ahogy „az eleven gyémánt találkozik a színes, puha és érzékeny tűzzel” – olvassuk az első, a

Pillanatok című fotóalbumának bevezető soraiban. S hadd folytassam az idézetet – Szénási Miklóstól és Ujváry Zoltántól: Az élet elszánt és intenzív jelenléte van ott a fotókon. A törekenység és tökéletesség. A színek és formák találkozására egy testben. „A föld szíve, a víz színe, az ég íze...” Játék és mosolygás, méltóság és komolyság...

Említettem az azonosulást, a természet életében való részvételt, a megfigyelő aktív beleolvadását a környezetbe. Ez teszi lehetővé a fotós számára, hogy egyszerre legyen tudatában az Egésznek, és ismerje meg a részleteket is, illetve, hogy oda tudjon figyelni az egyszeri gesztusokban is a folyamatra, az állandóra, az állapotra és a növekedésre. A kép exponálásának pillanatában ugyanis egy visszahozhatatlan időfaktort ragad meg, ám az egyetlen pillanatot sokszor hosszú órák megfigyelése vagy még hosszabb rákészülések folyamata előzi meg. Sőt, a megörökített pil-

lanatban nemcsak a fotós által átélt idő sűrűsödik össze, hanem a fotózott tárgy (a tárgy alatt értsük itt a virágot, fát és vizet ugyanúgy, mint a madarat vagy szöcskét) egész élete.

S a fotográfus nemcsak a pillanatot lesi el, hanem a folyamatot is megfigyeli. Ez a kettő elválaszthatatlan egymástól. Dr. Tóth Csaba (a rendszeralkotó harmóniából, vagy a harmóniateremtő rendszerből adódóan) gondolkodik szívesen képsorozatokban, így tehát a folyamatban kívánja megmutatni a stáció erejét.

Egy, a fotográfiáról szóló aforizma szerint a képnek mindig két szereplője van: a fotós és a néző – miközben látószólag egyikőjük sincs ott a képen. Arról már beszéltem, hogyan jelenik meg a fotós a felvételen, s véleményem szerint abban a pillanatban válik művészetté a fotográfia – ez megtörténik Tóth Csaba fotóinál is –, amikor a néző viszontlátja magát benne. A csiga sorsában és a fa görcseiben, a ló tekintetében és a fiait etető gólyában, a madarak táncában, s hallja vágját a füttyben, míg valóra válik álma egy kinyílt virágsziromban.

*Prof. Dr. Tóth Csaba
fotográfiai*

(Dr. Tóth Csaba professzor fotó kiállítása május 15-től június végéig volt látható a putnoki Holló László Galériában.)

HORTOBÁGYI SZONETT

Tóth Csaba professzor fotográfiáihoz

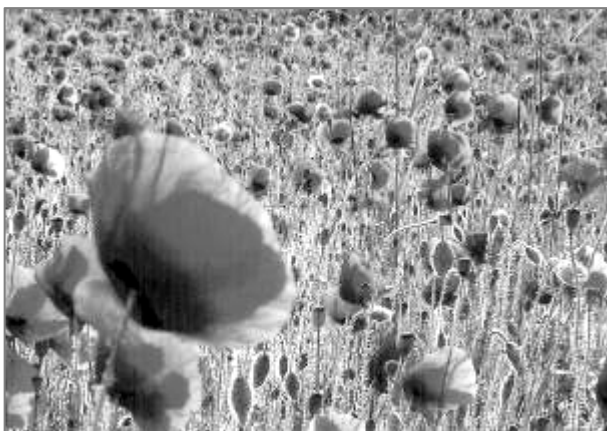

Nagy, lusta álom rejti Hortobágyot –
Isten gyalulta csönddé; és mi végre?
Hogy szikjében is nézhessünk az égre,
s megremegjünk: izzó pipacskalászok.

Gólyacsőrnek oly szikrázó az éle,
visítanak tőle vézna békalányok;
s ha erre nagy halat repülni láttok,
üljetek szitakötő szárnya-végre...

Egy otthont keresve (kéket, kegyelmezt),
míg szarvak közébe feszül a vágyad,
utat mutatni bika nyála sem rest.

Csikóként bújva kanca tomporának,
az Isten szólít: tedd le a keresztet,
add át arcod a pipacsvér csodának!

Száz évig nézni egy piros pipacsmezőt... – Tóth Csaba felvétele

---

TRÉFÁS GYÖRGY operaénekes a fotográfus professzort elkísérte a putnoki megnyitóra, ahol Vörösmarty *A vén cigány* című versét megrendítő erővel adta elő. Aznap zárult a Halhatatlanok Társulata közönségzavazása. Örömiünkre Tréfás György, a Csokonai Színház Liszt-díjas érdemes és kiváló művésze, Debrecen díszpolgára immár szintén Örökös Tag lett a Halhatatlanok Társulatában.

Kocsis Csaba *Az eltűnt idő nyomában* című fotografiai és fotógrafikai kiállítását mutatta be a nagyrábéi Kossuth Lajos Művelődési Ház és Könyvtár galériája május 12. és június 30. között. Az író és közművelődési szakember évek óta folyamatosan jelentkezik fotográfiáival, több helyen is nagy sikert aratott a *Barbaricum* és *Az én falum* című vándorkiállítások mellett a kortárs magyar (hazai s határon túli) írókat és költőket rendhagyó módon bemutató arcképcsarnoka.

Torzó I–II.

Kocsis Csaba újabb fotográfiáiból

Trianon

Kocsis Csabának ez az új anyaga a digitális fotótechnikai (és nemkülönben a lírai) továbbgondolás tekintetében, illetve a szemléleti alapvetések azonosságát illetően leginkább talán a *Barbaricum* és *Az én falum* vonulatához kapcsolható, annak viszont nem egyszerű folytatásáról van itt szó, hanem inkább az ötvözéséről, szerves egységesítéséről.

Még a profán korpusz-jelleg is megmarad – a kosfej-motívum helyébe azonban például a nemzeti gyászemlékű szobor vagy a temetőkertek parasztangyala lép.

Kocsis Csaba most az eltűnt idő nyomába eredt – nemcsak a prousti játékot követve, így a személyes múlt feltérképezésével keresve azonosságát és/vagy peremlétezésének értékeit, de az archaikus idő megtestesítésével úzve-kutatva konok és szép megszállottsággal autentikus válaszát a modernizációs dilemmákra.

Az eltűnt idő, a fotográfia természetétől, illetve filozófiájától is fölérősítve, a visszahozhatatlan s a megtörtént kettőségével feszül át egy olyan drámaiságba, mely attribútumokkal és metaforákkal is képes az ember sorsának, sorsértelmezésbe fogalmazott egzisztenciális hiabavalóságának ellenében fölmutatni azt a viselkedési modellt, melynek segítségével a megfigyelő státuszából is tiltakozó, mi több: küzdő emberi minőséget építhetünk.

S ehhez csupán annyi kell, hogy jól válasszuk ki a megfigyelés tárgyát: azokat a momentumokat és monumentumokat – szobrot, házat és templomot –, a termé-

zet emberjátékait, a megjelenített embertípust (gyermeket, írórt vagy pásztor), amelyek és akik, az eltűnt idő nyomait keresve, nem a nosztalgiát erősítik föl bennünk, hanem a hiányt tudatosítják. És ezzel a tudatosítással arra mozgósítanak, hogy gondolkodó és érző, felelős módon harcoljunk.

Harcoljunk saját magunkért, hitünkért és érték kultúránkért, a másik emberért, a közösségért, a nemzetért – felelősen. Az értéktelenség ellen!

Kocsis Csaba fotográfiái

Jobbra fent: *Neoromán;*

lent: *Bereki szörny; Jelek*

Kiállításokkal és exkluzív kiadványokkal ünnepelte 50. jubileumát
a Kisgrafika Barátok Köre

Bordás Ferenc, X7, Op. 102 (1938), 97×73

Bordás Ferenc, X2, 97×58

A Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület április 18-án Budapesten, a Józsefvárosi Galériában ünnepelte megalakulásának 50. évfordulóját.

Az ünnepi alkalomra külön kiállítással készültek, s egy reprezentatív, 200 példányban készült kisgrafikai mappa mellett erre az alkalomra jelent meg a fél évszázadot áttekintő jubileumi évkönyv, melyben a történeti bevezetők után a kisgrafika elhunyt neves alkotóira és gyűjtőire egyaránt emlékeztek.

*Bordás Ferenc szárdúc-metszetes
exlibriseiből: Cseh Lajos könyve*

*Lent: Tempinszky István dr. Semsey
Andornak készített rézkarc könyvjegye*

Tempinszky István, C2, 80×67

A bevezetőt író Palásthy Lajos titkár már az 1959. április 25-ei megalakulást követően, májusban ott volt az alapítók között, s – másokhoz hasonlóan – számára is gyűjteménye kialakulása és növekedése kapcsolódott a kezdeti évekhez.

Habár szabadkozódik: a kör szerény anyagi körülményei *csak* ezt az összeállítást tették lehetővé, mentegetőzésre semmi oka nincsen, hiszen pontosan 100 exlibris és egyéb grafikai alkotás reprodukcióját tartalmazza az igen jó minőségben készült hat íves album.

Stettner Béla linómet-szetes könyvjegyeiből – összeállítás a KBK évkönyvéből

Ráadásul a szöveganyag is meglehetősen gazdag: König Róbert grafikusművész elnöki előszava után Csiby Mihály egykori titkár visszaemlékezése és Katona Csaba intézőbizottsági tag fél évszázadot értékelő írása mellett Rácz Mária, a Kisgrafika Barátok Köre szegedi titkára a szegedi grafikai életéről kínál visszatekintést a bevezető részben.

A neves alkotók közül – az adott művész világára jellemző lapokat válogatva – Varga Nándor Lajosról (1895–1978),

Tempinszky Istvánról (1907–1979), Török János (Nemes N.)-ről (1907–1982), Fery Antalról (1908–1994), Perei Zoltánról (1913–1992), Várkonyi Károlyról (1913–2001), Bordás Ferencről (1919–1982), Kékesi Lászlórol (1919–1993), Vertel Józsefrol (1922–1993), Diskay Lenkéről (1924–1980), Stettner Béláról (1928–1984), Bagarus Zoltánról (1947–1999) és Müller Árpádról (1961–2006) adott közre biográfiai-elemző kisportrét a legtöbb emléksort készítő Arató Antal,

Király Zoltán és Soós Imre mellett Lenkey István, Török Katalin, illetve Várkonyi Zsolt.

Várkonyi Károly, X2, Op. 825, 91×58

Várkonyi Károly, X2, Op. 1275, 85×53

A harmadik részben a kisgrafika neves, ugyancsak már elhunyt gyűjtőiről találunk hasonló szellemű összeállítását, melynek segítségével megismerkedünk Nagy József (1899–1962), Lippóczy Norbert (1902–1996), dr. Katona Gábor (1906–1998), dr. Krier Rudolf (1910–2000), dr. Lippóczy Miklós (1913–2004), dr. Semsey Andor (1917–1986), Oltvai Ferencné Simon Klára (1922–2008), Sárai Gáborné Kovács Irén (1934–1990), Rácz Győző (1935–2008) és Hegedűs Ibolya (1948–2008) életével, grafika-gyűjtői tevékenységével, az egyes gyűjtemények orientációjával s jeles darabjaival, a benne szereplő alkotókkal.

Várkonyi Károly száldúcos fametszetei;
lent: Perei Zoltán lapdúc-metszetes
exlibrise Arató Antalnak

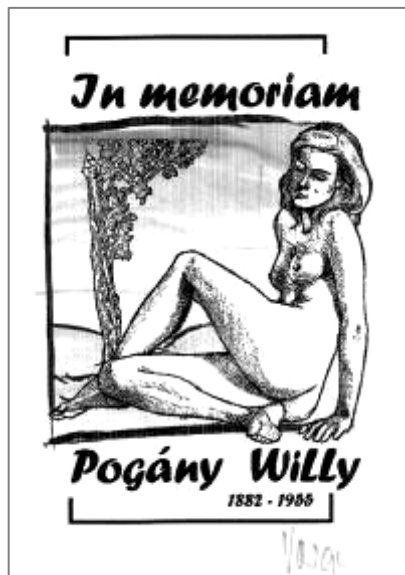
Perei Zoltán, X2, 176×82

Két lap dr. Katona Gábor gyűjteményéből: Szentessy László vonalas kliséje 1978-ból, lent Várkonyi Károly szaldúcos fametszete (918-as opus-számmal)

Jobbra fent:
Nagy László Lázár jubileumi fametszete a sorszámozott mappából;

alatta: az ugyanebben a gyűjteményben szereplő elektrografikai lap Varga Péter Andrásról

Az 50. évforduló alkalmából megjelent jubileumi emlékmappa összesen 200 számozott példányban készült, s 13 eredeti nyomatot tartalmaz: rézkarcolat (Bálint Ferenctől, Olexa Józseftől), linómetszeteket (Havasi Tamástól, Kőhegyi Gyulától, Moskál Tibortól, Salamon Árpádtól, Tavasz Noémitől, Ürmös Pétertől), száldúc fametszeteket (Imre Lajostól, Nagy László Lázártól), illetve számítógépes grafikákat ad közre (Bakacsi Lajostól, Kerékgyártó Lászlótól, Varga Péter Andrásztól).

(Érdeklődésemet és az amatőr gyűjtői örömet csak tovább fokozta, hogy eme új kiadványok, illetve az egyesület korábbi füzetei mellett Palásthy Lajostól három szép cserepéldányt kaptam a neki készített exlibrisekből...)

Ex libris Palásthy Lajos

fent: Horváth Hermina 2003-ban készített fametszetes könyvjegye;

lent: Nagy László Lázár ugyancsak száldúc-metszetes pályázati lapja, mely az 1986-ban Utrechtben megrendezett XXI. Nemzetközi Exlibris Kongresszusra készült

Szilágyi Imre exlibrise: 80 éves a Déri Múzeum Baráti Köre
(rézkarc, 6,5x10 cm; op. 1111)

A Déri Múzeum Baráti köre az ország legrégebben alapított, folyamatosan működő múzeumbaráti egyesülete. Hivatalosan 1928-ban jegyezték be, akkor fogadta el alapszabályát a belügyminisztérium, az elmúlt évben ünnepelte tehát fennállásának 80. évfordulóját.

A nyolcvanéves jubileum alkalmából még 2008 végén magam kértem Szilágyi Imre grafikusművészt egy exlibris elkészítésére. A kisgrafika ez év elejére – a múzeumbaráti körön belül megalakult kisgrafika-gyűjtő tagozat létrejöttékor – valósult meg. A rajta szereplő dátum tehát a mű elkészültét, s nem magát a 80 éves jubileumot dokumentálja naptári év szerint, a kis csúszásért azonban kárpótol a megkülönböztetett opusjelzés: ez a művész 1111. könyvjegye, illetve alkalmi grafikája. (Nem kis büszkeséggel tölt el, hogy a művész az ezredik lapot nekem ajánlotta – ez volt Szilágyi Imre számomra készített második rézkarc technikájú könyvjegye.)

A 6,5x10 cm-es lapon a „80 éves a Déri Múzeum Baráti Köre” felirat szerepel, és alatta – a vízszintes lezárásként komponált, két egér által közrefogott oklevéltok oldalán – az ex libris jelzés, Szilágyi Imre művészjegye, az 1111-es sorszám s a 2009. évi dátum.

A kompozíción további hat egér látható, illetve összesen kilenc bagoly (s ez utóbbi motívum gyakran feltűnik Szilágyi Imre munkáin, mint a bölcsesség attribútuma, valamint a gyerekkori emlék jelzése, mely a művésznél egyben az önironikus humor állandó toposza).

De a kedves ironiára utal a (múzeumi) egér is, a baglyok és egerek együttes szerepeltetése pedig egyrészt azt sugallja: az értékművelő bölcsesség legyőzi az értékpusztulást; másrészt a baglyok és egerek jól megférnek egymás mellett (az utóbbi mintha játsszana is ellenfelével), így ebben a kontextusban az egér éppen az értékki-váncsiságot jelképezi.

Írtam fentebb, hogy 1928-ban jegyezték be a múzeumbaráti kört, az alapítás azonban már az előző évben megtörtént. 1927. október 24-én, a Löfkövcis Arúr ékszerész-műgyűjtő kezdeményezésére 1902-ben létrehozott Városi Múzeum alapításának 25. évfordulóján Sesztina Jenő kormányfőtanácsos, kereskedelmi és iparkamarai elnök, valamint Stainfeld István nagybirtokos kezdeményezte a baráti kör létrehozását. (Löfkövcis 1902. október 26-án ajánlotta fel a Városi Múzeum alapjául saját muzeális gyűjteményét a Debreceni Műpártoló Egyesület ülésén.)

Dr. Lovas Márton, a Déri Múzeum Baráti Körének jelenlegi elnöke emlékeztet rá: az 1927 októberében elfogadott és 1928-ban bejegyzett alapszabályok szerint az egyesület célja az volt, hogy elősegítse a Deb-

receni Városi Múzeum gyarapodását, valamint kulturális és tudományos munkásságának előmozdítását, s növelje a nagyközönség érdeklődését a múzeum ügyei iránt.

A Déri Múzeum Baráti Köre 2008 végén több mint 300 aktív taggal működött, s a kisgrafika barátok mellett külön tagozatba tömörültek a Holló László festőművész emlékéét megkülönböztetett figyelemmel őrző hagyományápolók.

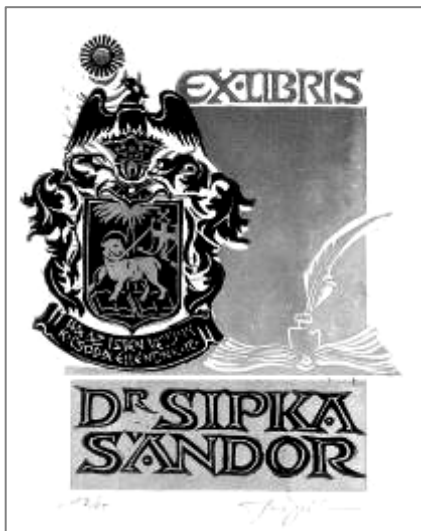
A kör a hivatalos közgyűlések, a hazai és külföldi kirándulások mellett rendszeresen szervez nemcsak rendhagyó kamarakiállításokat, hanem nyilvános beszélgetéseket, irodalmi délutánokat, író–olvasó és művész–közönség találkozókat, az értékmérésre helyezve a hangsúlyt az in memoriam jellegű rendezvényeken is.

FELHÍVÁS – EXLIBRISOK A KÁLVIN-ÉVRE

A *Néző • Pont* írója–szerkesztője örömmel fogad minden olyan exlibrist, illetve alkalmi grafikát (akár nyomdai megjelenítésre alkalmas másolatban, reprodukció-változatban is), mely az idén kezdődött Kálvin-évek szellemében Kálvin Jánosnak és a reformációnak (a reformátoroknak, prédikátoroknak, egykoron élt vagy ma is élő református egyházi személyiségeknek, lelkipásztoroknak, művészeknek stb.) állít emléket, előttük tiszteleg, a kálvinizmus örökségét idézi meg az adott műfaji keretek között.

Ezekből a grafikai lapokból egy külön kiadvány készül a Reformáció Napjára (október 31-ére). Kérem azokat a gyűjtőket, illetve művészeket, akiknek van a birtokában ilyen grafikai mű, juttassák el hozzám az impresszumban föllelhető címre (reprodukció esetében a lap pontos adatainak feltüntetésével) legkésőbb augusztus 31-éig!

Ez a felhívás egyúttal új lapok készítését is ösztönöznél kívánja, így külön is megköszönöm, ha a *Néző • Pont* számára grafikai „Kálvin-lapok” születnek.

Kedvesináló gyanánt Szilágyi Imre grafikusművész két korábbi lapját adom közre. Dr. Sipka Sándor könyvjegyén Debrecen s a reformátusok címerével, „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk” – református templomok bejárati homlokzatán is gyakran szereplő idézettel, illetve Szűcs Endre lelkipásztori beiktatásának évfordulójára készített lapját a szélkakasos lángos csillagos református templommal s az emlékszóveg felirati helyeként is szereplő napmotívummal.

Az előző oldalon:

Ex libris dr. Sipka Sándor;

jobbra:

*Szűcs Endre dédesi református lelkész
25 éves lelkipásztori jubileumára;*

KÖNYVHETI EXLIBRISEK

A Grafikusok Ajtósi Dürer Egyesületének tagjai Harmadik alkalommal jelentkeztek könyvheti exlibris-tablóval

A 2009. évi jubileumi, 80. Ünnepi Könyvhét debreceni rendezvényein június 4–8. között a legnagyobb sürgés ismét az Alföldi Nyomda Zrt. nyomóprése előtt volt a könyvutcaban, ami annak köszönhető, hogy a debreceni Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesületének tagjai (tizenegyen) minden nap dedikálták az érdeklődőknek ajándékba adott (régí gépen frissen lehúzott) exlibris nyomatokat, valamint a könyvjegyekből a külön erre az alkalomra készített, hagyományos módon nyomtatott tablóját. (Az egyesület és az Alföldi Nyomda közös kiadványán mind a 12 könyvjegy szerepelt).

*Varga József, Tamus István
és Szilágyi Imre dedikálják
exlibriseiket
Kép: Varga József.fotográfus)*

A húsz könyvsátor előtt, illetve más helyszíneken (például a Méliusz Központban, a Benedek Elek Könyvtárban s több városi fiókkönyvtárban, a Megyeházán) egyébként már május 28-án megkezdődtek (s június 16-ig tartottak) a könyvheti és a hozzá kapcsolódó rendezvények – összesen több mint harminc bemutató, koncert, író-olvasó találkozó, dedikálás szerepelt a kínálatban.

Az Ajtósi Dürer-tagok három évvel ezelőtt jelentkeztek az első ünnepi könyvjegyekkel és az exlibrisekből összeállított nagyméretű tablóval (mely önmagában is kiállítási darab, hiszen a korábbi a két lap szerepelt már az egyesületi csoporttárlatokon és a kisgrafika-gyűjtők kollekcióinak válogatásain), s megfigyelhető, hogy az alkalmi lapok között egyre nagyobb számban tűnnek föl a konkrét (és hagyományos) exlibrisek, habár még most is találtunk az „ex libris” megjelölést mellőző lapot (Subicz Istvántól) és név nélküli vagy nem azonosítható (szabad használatú) könyvjegyet (Fátyol Zoltántól, Tamus Istvántól, Varga Józseftől.)

Itt még inkább jellemző, hogy a grafikus exlibris-keretbe fogalmazott, önálló, az egyéni grafikai oeuvre részeként értelmezett kisgrafikát készít, de a többi esetben szintén az figyelhető meg, hogy a művész az exlibris komponálásában és megvalósításában is mindvégig hí marad saját grafikai (vagy festői) világához (különösen erőteljes volt ez az áthallás Burai István és László Ákos esetében).

*Fentről lefelé:
Burai István, Lukács Gábor
és Fátyol Zoltán exlibrisei*

lent: Fátyol Zoltán dedikálja lapját

Kortárs exlibris-pápánk, Szilágyi Imre két lapjával szerepelt az összeállításban (Melinda-lapja immár az 1119. opusza), Vincze László szintén (el)ismert könyvjegykészítő grafikusművész, és az külön örömteli tény, hogy az egyesület hagyományteremtő vállalkozása nem engedi feledésbe merülni a műfajt, sőt, újabb híveket szerez annak nemcsak a művészek körében, de az olvasók és a társművészeteket pártolók között is.

*Szilágyi Imre 1119. opusza:
Ex libris Melinda (línómetszet)*

Burairól kiderül: számára az exlibris is magában rejti a művész virtuozitását és plasztikus asszociációkat életre keltő – érzelemsűrítő – reflexiókat. Lukács Gábor bebizonyítja, hogy festmény- és diópácsolozatainak lírai expresszív gesztusára maival hitelesen tud szembeszegülni (s tudja kiegészíteni azt) a szakrális formafejelem.

Szilágyi Imre az Ajtosi Dürer Egyesület könyvheti exlibris-tablójával;

lent: László Ákos sirat világot, szerelmet

Fotók: Varga József

S minden további elemzést elhagyva most: szembetűnő, hogy László Ákosnak tulajdonképpen az exlibris lenne az igazán otthonos műfaja, hiszen az érzéki kép és az irodalmi szöveg együtthallásait ebben a miniatűr grafikai keretben a nagyobb lapjainál erőteljesebben tudja életre kelteni (bizonyíték erre a Dorogi Editnek készített könyvjegy, az *Énekek Énekéből* vett Salamon királyi idézettel: „Tégy engem mint egy pecsétet...”)

Varga József (balra) és Tamus István (jobbra) erotikus exlibrisei

S ezen a ponton szükséges megemlíteni az erre az alkalomra ajánlott tematikát. Habár találunk emlékező és személyre szabottan tisztelgő lapokat – például László Jánostól, Vincze Lászlótól, Gonda Zoltántól (továbbá Szilágyi Imre Gáborjáni Szabó Botondnak készítette második könyvjegyét, Burai István a Rózsa Dezsőnek ajánlott exlibrisével pedig az esélyegyenlőség jegyében, a vakok előtt hajt fejét) –, a szakralitás mellett a domináns motívum itt a szerelemé (az égi és a földi szerelemé).

Subicz István az angyali érintést fogalmazza jelen idejűvé, Lukács Gábor az „Eszter könyvé”-vel nemcsak festőművész feleségére (Bíró Eszterre) asszociáltat, hanem az ótestamentumi könyvre is. Szilágyi Imre szintén a feleségét idézi meg másik lapjában: Melinda exlibrise a szerelmet érzéki szimbólumba öltözteti át. Az érzékiség kap nagyobb szerepet Varga József lapján; Tamus István ezzel szemben pontosan a szemérem kihívását tompítja a női ölbe komponált összetett motívummal,

mely egyszerre az életfa és fészek, illetve a kereszt motívuma, feltéve a kérdést, hogy a deszakralizált korpusz nem épp arra szolgál-e, hogy a szerelem szentségét erősítse meg, és a férfisors nővel szembeni áldozat-jellegére hívja föl a figyelmet. S még messzebb (mélyebb rétegekig) megy innen Fátyol Zoltán exlibris-kompozíciója, tudniillik, a rítus már-már totemisztikus megfogalmazásával az ösztönszférát nyitja meg egy fajta szellemi kiterjedés felé.

László Ákos könyvjegye az Énekek éneke idézetével

A Déri Múzeum Baráti Köre rendezvényeiből (május–június)

Bertók Lajos emlékezete

Május elsején harmadszor vettek részt (a színésztársak, barátok s tisztelők mellett) a Déri Múzeum Baráti Körének tagjai a 2006 nyarán tragikus hirtelenséggel elhunyt színművész, Bertók Lajos egykori otthonában, a bocskai-kerti családi házban kialakított emlékhelyen rendezett baráti és szakmai megemlékezésen.

*Kóti Árpád színművész, az öreg barát,
Juha Richárd Bertók Lajos-szobrával*

*Az emlékezők egy csoportja
– jobb szélén Ilia de Riska,
képzőművész, művészettör-
ténész, díszlet- és jelmezter-
vező látható;
a '90-es évek közepén
az ő kezdeményezésére
állították színre a debreceni
görög napok keretében
a Távoli című színművet,
melynek szereplői Bertók
Lajos és Jámbor József
voltak*

Fotók: ANDICS ÁRPÁD

Rejtek – Serfőző Attila kiállítása a Fókusz Galériában

Serfőző Attila képzőművész, baráti kör tag – a Medgyessy-emlékmúzeumban rendezett irodalmi délután és a Déri Múzeum Dísztermében bemutatott festménytárlat után – május 8-án újabb alkotásait állította ki a debreceni Fókusz Könyvárúház Galériájában.

*Andics Árpád felvételén
balra az alkotó, középen Németh Jenő,
a könyvesbolt és galéria vezetője,
jobbra Bereczki Szabolcs, aki a tárlat
képeit a közönség figyelmébe ajánlotta*

Serfőző Attila képeinek megújuló irányát mutatta ezen a tárlaton a nagyvárosi lét fojtó disszonanciáit, illetve az inkább érzelmi, mintsem morálisan dramatikusan katarzisz vágvát szinte taktilis gesztusokba sűrítő triptichonja, mely egyszerre tanúskodik a szorongásról s a melankólia elleni harcról.

Lövei Sándor költői estje(i)

Az éppen 15. verseskötetének kiadására készülő püspökladányi, ám Debrecenhez is több szállal kapcsolódó költő, Lövei Sándor estjét rendezte meg a baráti kör – a Debreceni Városi Könyvtárral közösen – május 4-én az író–olvasó találkozók mellett képzőművészeti tárlatoknak szintén rendszeresen helyet adó Benedek Elek Könyvtár olvasótermében.

A rendhagyó beszélgetésen nemcsak a költészet műhelytitkai és a társ-művészetekkel való kapcsolat került szóba, de Lövei beszélt az irodalomellenes hétköznapokról, az olvasók hiányáról is. E ponton némi vita alakult ki a közönség és a költő között, hiszen a megjelentek éppen az olvasók jelenlétéről és a költészet szeretetéről tanúskodtak.

Fotók: ANDICS ÁRPÁD

Az időközben megjelent, Szilágyi Imre grafikusművésszel közösen készített, *Minden napomat* című album bemutatóját a Déri Múzeum Baráti Köre júniusban (lapzártakor) rendezte meg a Latinovits Kávézóban (a verseket Erdélyi Márta és Rácz–Fodor Sándor mondta, Káplár Márta népdalokat énekelt). A hivatalos nagybemutató Szilágyi Imre életműtárlatának megnyitóján lesz szeptemberben, a Déri Múzeumban.

Minden napomat
– Lövei Sándor versei, Szilágyi Imre rézkarcai;
a költő 15. könyve egyben a Szilágyival közösen készített negyedik album

Kirándulás Putnokra, Hétfé és Gömörszőlősrre a Déri Múzeum Baráti Köre és a hajdúhadházi Kulturális Értékeinkért Baráti Kör szervezésében

A hajdúhadházi és a debreceni baráti kör (különösen utóbbi Holló László Hagyományápoló Tagozata) közötti egyre szorosabb együttműködés révén május 23-án először vettek részt egy hosszabb gömöri túrán az érdeklődők. A putnoki látóvalók – az Ujváry Zoltán professzor által alapított Gömöri Múzeum és az immár a múzeumi szervezethez tartozó Holló László Galéria – anyagával való megismerkedés után a baráti körök tagjai látogatást tettek Hétfé – a kis falu címerét Kövér József debreceni szobrászművész öntötte ki bronzból, aki a településen felállítandó köztéri szobor elkészítésére is megbízást kapott –, majd a szintén közeli Gömörszőlős volt az úti cél, ahol a Kisgaléria, a Népi gazdálkodás és erdőgazdálkodás szabadtéri gyűjtemény, a néprajzi kollekció mellett az 1824-ben épült, hasított kőpalával fedett tornyú, festett famenyyezetes református templomot szintén megtekintették. A putnoki látogatás művészbaráti gesztusaként Kolozsváry Katalin a Holló László Galériának adományozta az alapító mecénás Ujváry Zoltánt ábrázoló portréfestményét.

ANDICS ÁRPÁD fotói,
fentről lefelé:

Ujváry Zoltán Gömör megye néprajzi, irodalmi, képzőművészeti hagyományairól és jelenéről beszél a Holló László Galériában

Ujváry Mária, a Gömöri Múzeum igazgatója tart tárlatvezetést a gyűjteményről

Figyelem és áhítat a gömörszőlősi református templomban

„EMBERNEK LENNI KOZMIKUS RANG”

Beszélgetés Gall Gábor festőművésszel

Gall Gábor festőművész *Fény és energia* című kiállítása április 17-től május 3-ig volt látható a Déri Múzeum Dísztermében. Tárlatnyitó gyanánt egy rendhagyó beszélgetést folytattunk a művésszel (hegedűn Schield Evelin működött közre). Alább ennek a beszélgetésnek szerkesztett és rövidített változatát adom közre.

– *„Ha valakinek túl erős a hangja, képtelen rá, hogy finoman gondolkodjék”. Mi a véleményed Nietzsche följegyzéséről?*

– Van egy-két operaénekes barátom, így nehéz rá jól válaszolni. Az kétségtelen, hogy a spirituális valóság megéléséhez egy feltétlenül szükségünk van egy belső csöndre, de ez a belső csönd csak akkor teremődik meg, ha a gondolati csönd is ott áll mellette.

– *„Az igazságot ritkán becsülik, pedig sok időt és sok mellébeszélést takarít meg vele az ember.” Ez az idézet már egy Nietzsche-től elég távol álló szerzőtől, Agatha Christie-től származik. De mielőtt az igazságról, jóságról és szépségről beszélgetnénk, ha ezt az otthonodban tennénk, milyen teával kínálnál meg?*

– Mindenképpen valamilyen zöld teával, például a *Jade oszlopaival*, az most a kedvencünk.

– *Kapcsolódik-e szertartás nálatok a teafogyasztáshoz?*

– Ha vendégek jönnek, akkor nem.

– *A szertartás ezek szerint az intimtással társul?*

– Tagadhatatlan, hogy a teaivásnak van egyfajta meditációs szerepe.

– *Mi segítheti elő a meditációt az életben, a művészetben? Miért lehet fontos egyáltalán a meditáció a képek megszületésénél?*

– Az alkotásra való felkészülésnek sokféle módja van. A jó rajzkészség, a színérzékenység csupán alap, a lényeg ez után kezdődik. Mit kell, mit lenne jó megjeleníteni? Azok az emberek, akik általában kutató, kereső természetűek, akik keresik azt, hogy ők kicsodák, illetve, hogy az emberi jelenség kicsoda – honnan jön, mit kellene ezen az életsíkon tenni, a legnemesebb értelemben, hiszen minden emberben ott van egy emlék önmagáról, hogy valaha valamilyen magasztoshoz tartozott –, vágyakoznak az elcsendesedésre. Igaz, a mai világviharban elég messze szoktunk távolodni ettől a kereső állapottól, de ha megjelenik ez a vágy, ha az ember keresi az elcsendesített, ötletet, ideát adó pillanatok lehetőségét az életben, a spirituális belső lényegben, akkor eltalál egy olyan ponthoz, ahol azt érzi, hogy hiába dül a világvihar, van egy olyan forrás,

amely mindezek ellenére csak ragyog: szépségben és épségben.

– *Ide illik tehát a kiállítás címe: Fény és energia. Ez a két szó visszatérően felbukkan a képcímekben is, úgy sejttem, tudatos választás eredményeként. Hogyan érzed: te választod ki a képet, a kép címét, vagy a téma, a cím választ ki téged és a képed?*

– Az ember lelki vagy jellemi alkata folytán bizonyos dolgokat bevonz az életébe, kapcsolatba kerül velük, s ebben az irányban a látása is egyre éleseedik, a felület is egyre intenzívebb lesz, amit megértésnek vagy megkülönböztetési képességnek is lehet nevezni. Sokan az ihletet misztifikálják, de én nem így gondolkodom erről. Az agy metaforáló, asszociációs készsége révén, az alkatnak megfelelően, olyan kapcsolódási pontok jönnek létre, amelyeket előzőleg én sem

sejtettem. Megtaláltam vagy megtaláltak – vagy a kegyelem révén egy megoldási lehetőséggel kapcsolatba kerültem. S ha egy ilyen ötletre rácsodálkozom, és a vele való foglalkozás a szabadság látszatával még tovább is kecs eget, a rengeteg vázlat, feljegyzés készítése közben, a műterem csendjében és rendjében, megpróbálom ezeket kikristályosítani, hogy a legtisztább, legnemesebb értelemben kiteljesedjen a téma. A képek címei általában előbb vannak meg, mert a kép címe nálam a téma megjelenése, amely végigkíséri a képet.

– *Tudatosan hagyod magad nyitva az előtt, hogy a kiválasztott téma is megtaláljon téged. Kölesönös választásról van szó tehát, egy elrendezett, tiszta és megtisztult állapotban és helyzetben kezdődik, zajlik az alkotás. Tévedek, ha a csöndet, a kinyílást, a tisztaságot és a megnyilatkozást tudatosan is összekapcsolom a virággal?*

– Gyakran olvasom a Bibliát, s nem ártana sokaknak megjegyezni az üzenetet: „Legyetek késedelmesek a beszédre, és gyorsak a hallásra!” Az alkotás egyfajta irányultságból fakad, mindenhol, mindenkor rendezni kell a dolgainkat. Ahol élünk, az nem mindig rendes hely, s akik nem tudják kiváltani belőlem a tiszteletet, azokat inkább kerülöm. Más irányba nyitok. Amikor ez a kinyílás megtörténik, gyakran forgatom a Bibliát, de a Grál témaköre is nagyon érdekel. Avalon, az Üvegváros, Nyugat Jeruzsáleme, a Grál lovagi életeszmény. Ebből a szempontból válogatom tájékozódási pontjaimat a világban, ennek eredményeként jön létre egy belső figyelmi állapot. Én magam is szeretnék ezeknek a belső szempontoknak megfelelni, a saját életemben realizálni azokat. A festéssel, mint művészettel különösebb célom nincsen. Képeim inkább egyfajta feljegyzések erről a belső útról, s ha valaki ezeket az útjelzőket nézegeti, szeretném, ha közben erőfeszítem is

megjelene számára, mely szerint minden kiállítás, minden kép viláértelmezési kísérlet. Hiszen az időben mindenkivel változik, mindennel együtt, ezek csak állomások, állapotok. Csak reménykedve nézem, hogy mind az ember nemeségét, értékét domborítják ki. Mindenben létezik ez az érték, még ha tagadja, ha más gondolatokkal nyomorítja is magát. S kell a külső fix pont: az istenhit. Amíg nem jutnak el ideig az emberek, addig csak bolyonganak.

– *A rózsza és az istenhit természetes módon kapcsolódik össze...*

– Egy lelki kibontakozást mindig virággal jelenítek meg. A rózsza a „nyugati lótusza”, egy druida mondában az édenkert tövistelen virágként említik.

– *Gyakran emlegeted a szabadság illúzióját, illetve a rend fontosságát. Hogyan vélekedsz arról a Németh László által fölvetett ars poétikus gondolatról, mely szerint az igazi művész nem teremt, csupán új sorrendet hoz létre a létező világ kiválogatott elemiből, így csupán komponál?*

– A kompozíciós készségbe valamilyen hiba csúszik be akkor, amikor az ember akar teremtő lenni. Aki viszont a gondviselő erőben bíz, az egy olyan létállapothoz érkezik, amelyről az Evangélium azt mondja, hogy az Isten felé egy kedves illat száll föl, s nem feltétlenül gondolatként, hanem mint egy érzés.

– *„A szív szépsége” című képedben az esztétikum morállal kapcsolódik össze. Hogyan magyaráznád ezt?*

– Az igazságot etikai oldalról kell megközelíteni, s értem ez alatt, hogy sokkal kevesebb problémánk lenne, ha bizonyos lelki komolysággal közelítenénk a másik emberi lényhez. Akkor mindenki körülbelül ugyanarra a pontra látna rá. Mindezt azonban a belső vizsgálódásnak, az önvizsgálatnak kell megelőznie. Ezt segítik a képek, a kiállítások (legalábbis ez a célom). A szív szépsége egy egész folyamatot sűrít magába.

– *A már idézett Nietzsche-könyvben, a Vidám tudomány címűben, a rövid bölcseszövegek és aforizmák között egy fikatív (ön)interjú olvasható. Arra kérek, válaszolj most Nietzsche villámkérdéseire. Ha benne vagy a játékban, kezdjük: Mi tesz hősiessé?*

– A tisztaszívű odaadás.

– Miben hiszel?

– Istenben.

– Mit mond lelkiismereted?

– Azt, hogy nagyobb odaadással próbáljam megvalósítani az eszményeimet a saját életemben is.

– Miben rejlik a legnagyobb veszély?

– A hazugságban.

– Mit szeretsz másokban?

– Lenyűgöz a bizalom, az emberekben lévő jóra való hajlandóság, hogy a jó szándékok felismerik egymást.

– Kit nevezel hitványnak?

– Erre most hadd ne válaszoljak, mert akkor politikai síkra térnék.

– Mi számodra a legemberibb?

– Embernek lenni elég összetett dolog. Embernek lenni kozmikus rang.

– Mi a kivívott szabadság pecsétje?

– A gonoszságtól való tökéletes és teljes megszabadulás.

Az illusztrációk Gall Gábor festményei

AZONOSSÁGKERESÉS A HAGYOMÁNYBAN

Czentyéné Zolnai Irén festménykiállítása Kecskeméten, a Magyar Naiv Művészek Múzeumában

A fennállása (1976) óta eltelt több mint három évtizedben gyakran elhangzottak a kecskeméti Magyar Naiv Művészek Múzeumában az olyan kifejezések, mint a hiszékeny, keresetlen, nyílt, természetes, manipulációktól mentes, egyszerű szervezettségű, gyermeki világszemléletet tükröző jelleg, összegyűjtve a rendszeres művészeti tanulmányokat nem folytató naiv alkotó kifejezési habitusának jegyeit, arra is figyelmeztetve, hogy az autodidakta jelző nem helyettesítheti a naiv megjelölést, az csupán egy a jellemzők között.

A gyűjteményalapítást megfogalmazó Moldován Domokos vállalását folytató és kitéjesítő Bánszky Pál művészettörténész munkásságával a „képzőművészet vadvirágait” az egyetemes magyar művészet (a nép- és a magas művészet) kertjének szerves részévé tette, s miként az erdélyi naivoknál Banner Zoltán, úgy az anyaországi társaiknál Bánszky Pál szerzett elévülhetetlen érdemet a naiv alkotók meg- és elismertetésében. S ha az etnogeográfiai adottságokból fakadóan nem is oly mértékű s jellegű identitáskonstruáló szerepet vállalt, mint a marosvásárhelyi Bandi Dezső, ám az, hogy a honi naiv művészet 1960-as és '70-es években kibontakozó harmadik hulláma a mai napig tart, folyamatos-ságát mutat, s ki tudta alakítani saját, érvényes kánonját, az jórészt Bánszky Pálnak köszönhető.

Ékes példája inspirációs és művészet-szervező közreműködésének ez a mostani, augusztus 12-éig látogatható kiállítás is: jó szemmel fedezi fel a máig folyton jelentkező alkotókat, egyaránt figyelve a népművészettel, azon belül a folklórral való rokonságra, a kollektív

örökség-hagyásra és az egyén kifejezés-vágyára, teremtő képzeletére. De mindvégig meghagyva a lehetőséget a természetesség elfogulatlan állapotának közvetítésére, még ha az ösztönös kifejezésben a művész teret is enged a tudatos alkotói programok érvényesülésének.

Borivók Vince napján

Ez a „tudatos program” viszont – miként ezt a Debrecen–Józsán élő Czentyéné Zolnai Irén bemutatkozó tárlatának anyaga is bizonyítja – nem valamilyen utólagos szerepalkotás, hanem az ösztönös érzék tudatosításának aktusaira és folyamatára vonatkozik (például a népszokások, a „kalendáris” események megörökítésében, az úgynevezett népeleti festmények sorozatában). De rögtön emeljük ki: a naiv alkotótevékenység ilyen vonatkozású tudatossá válása Czentyéné esetében nem veszélyezteti az eredeti őszinteség meglétét vagy az alkotások sérületlen báját, szerencsére ugyanis nem figyelhető meg például a stílusba ágyazódás szándéka, vagy ezzel együtt a naiv-manierista stilizálás sem.

Czentyéné Zolnai Irén – aki 1989 óta fest, s műveit már 1992-ben bemutatta

kollektív tárlatok, majd egyéni szemlék keretében – bár felvette a kapcsolatot az amatőr és a professzionális alkotókkal (AKT Egyesület, OKIT-kiállítások), számos fórumon rendszeresen szerepelteti képeit, részt vett 2002-ben egy alkotótáborban, az eredetileg alkalmazott olajfestés mellett újabb technikákkal ismerkedve meg, szerepelt a nem-hivatásos művészek számára hirdetett őszi tárlatokon – így a mostani Amator Artium esszenciaválogatásában is, mely három éves vándorkiállításra indult az országban –; 2000 óta számos önálló kiállítása volt, így például Debrecenben, Komlón, Budapesten, a Stefánia Palotában, Veszprémben és Nyírábrányban is bemutatkozhatott, mindvégig megmaradt a képbe sűrített mesék egyéni hangú, más mintákat követni nem kívánó előadása mellett.

S álljunk meg itt Nyírábránynál és a meséknél! Czentyéné Zolnai Irén Debrecenben született, de hároméves volt, amikor a család a dél-nyírségi Nyírábrányba költözött, a gyermekkor, az öntudatra ébredés, a világ első megismerésének időszaka tehát a falusi környezethez köti.

Az alkotó ott nőtt fel, 14 éves koráig, a középiskolai tanulmányok megkezdéséig ott élt. Nem lehet véletlen, amikor óvónőként a kicsiknek a rajzokkal is mesélt, majd a kifejezésvágy – s egy, a férje által ajándékozott festőállvány –

autonóm formát, képi megtestesülést kapott, legegőbb a gyermekkori emlékeit festette meg, és azóta is ezen emlékekből táplálkozik, csak (mint említettük) immár tudatosan fordul az eredeti élménykör felé, és egyre határozottabb festői programként dolgozza fel a faluközösség hagyományait, a mindennapi életet, a szokásvilágot.

Czentyéné Zolnai Irén példája tehát megerősíti azt a szemléletalakító föltevést, hogy a közösségi élmény egyénivel való találkoztatásán keresztül, szinte szándéka, tárgyban való kifejezése a hagyományos közösségi életformák felbomlása után is jelenvaló. Ezt a tendenciát általában (s itt is) leginkább azok az alkotások bizonyítják, melyek a folklór-kincshez és műfajaihoz kapcsolódnak, folklórhagyományokat dokumentálnak, azok motívumait dolgozzák át.

Járjuk a táncot!

Lent: Katalin-ágot vízbe tevő lány

Czentyéné Zolnai Irén festményei

Viszonylag gazdag annak az irodalma, hogy az alkotók milyen témákban, milyen motívumokat használva s milyen indítatásból hozták létre műveiket. A figyelem csak az utóbbi időben helyeződött arra: a folklór motívumok képi megjelenítésére milyen tudatos és ösztönös kísérletek történtek. Kimutatható ugyanis, hogy a népi vagy parasztfestői szemlélet, a tárgyi világ és a közösségi erkölcs részeként a közösség folklórkincse, a hagyományozott tudás konkrétan is megjelenik a naiv festők műveiben.

Czentyéné Zolnai Irén eddigi életművét elsősorban nem az irodalmi folklór (mese, ballada, monda vagy kispika műfajai), illetve az álmok vagy a népi vallásosság ábrázolása határozza meg, hanem az alkalomhoz kötött szokások, ünnepkörök, jeles napok, a hozzájuk kapcsolódó rítusok, a játéktípusok, az időszakos és visszatérő gazdasági tevékenységek szervezik tematikai egységbe alkotásait. Megfigyelhető viszont, hogy egyre nagyobb súlyt kap a hiedelmek ábrázolása, nevezetesen a népi megfigyelések és a kalendáriumi rítusok, az egyes napokhoz kapcsolódó babonák képszerkezeti ötvözése.

Aratók

Művei minden esetben együtt szolgálnak a dokumentálást és a kommunikációt. A naiv művészet alapvetően individuális, személyes jellegre vonatkozó

korábbi álláspontot szükséges azzal kiégszíteni, hogy bár a komponálást és a képi világteremtést illetően valóban a személyesség dominál, de a népművészethez hasonlóan a naiv művészet is egy adott közösség igényéhez és ízléséhez tapad. Interaktív módon alakítja azt – a műfajok és szokások alakulásához hasonlóan, alkotásával mintegy újabb variánsát hozza létre a népköltési műnek, míg egy-egy szokás vagy hiedelem jelentésmagyarázatával is szolgál.

Aratókoszorút átadók

Kiváló kompozíciós keretet kínál ehhez az úgynevezett „képes naptár”, mely sorozat jellegéből adódóan feltételezi a tudatos identitáskonstrukciót, s amely egyben a közösségi azonosság rekonstrukciója is. A mélyebb elemzés során itt elkerülhetetlen az etnoszemiotikai aspektusok szerinti vizsgálat: megközelíthető a naiv festészeti alkotás akképp is, mint az egyén és közösség kommunikációjának sajátos eleme. A valóság naiv szemléletű újraalkotásában tehát egyszerre érvényesülhet az esztétikai célzat és funkcionális jelleg, a hasznosság jelképes elvét érvényesítve, mely momentum ismét rokonságot feltételez a népművészettel: habár a mű díszít, mellette dokumentál, s az alkotás folyamatában ugyanúgy, mint az alkotásban, mint tárgyban, a naiv művész párbeszédet folytat a közösséggel.

Itt kell föltennünk a kérdést: melyik vagy milyen ez a közösség? S e ponton értelmezhető összefüggésben Czentyéné Zolnai Irén azonosságkereső, identitásalkotó és örökhagyó művészte.

Bánszky Pál a magyarországi naiv művészetet bemutató monográfiájában kellően összefoglalta az őstehetségek jelentkezésétől a tudatos alkotói programokig ívelő történeti sajátosságokat, a nép- és naiv művészeti párhuzamokat, jellemző technikákat, tematikákat, motívumokat, kitérve a naiv művészet mágiikus és szimbolikus aspektusaira – s a kecskeméti gyűjtemény folyamatosan törekszik a keresztmetszet gazdagítására, árnyalására egyaránt –, majd izgalmas problémát feszeget, mikor az alkotás lélektani okait vizsgálja.

Közhírré tétetik;

lenti kép: *Hazafelé*

Nagyon leegyszerűsítve a konklúziót: a naiv művész életében vagy valamilyen traumát (lelki sérülést), vagy az életmódban (illetve élethelyzetben) bekövetkezett váltást figyelt meg ama ponton, amikor az alkotó a képzőművészeti kifejezéssel kezdett el foglalkozni.

Fontos mozzanat a naiv művész úgynevezett területen kívülsége is, alkotása így tulajdonképpen funkcionális a szó eredeti jelentésén túl abban a vonatkozásban, hogy a művészi kifejezéstől reméli (például) egy szocio-entitáshoz vagy értékközösséghez való visszatalálás útját felfedezni.

Czentyéné Zolnai Irén óvodapedagógusként dolgozott, mellette családot nevelt, anya volt és feleség, háziasszony. Megfelelő szociális biztonságot elérve, talán feltételezhetjük, hogy itt a munkahely önkéntes feladása vezetett el az alkotóban már eleve benne rejlő művészi kifejezésvágy megnyilvánulásához, amelynek jó műhelypróbái voltak az óvodai foglalkozások közben készített meseillusztrációk.

Két út is kínálkozhatott előtte: folytatva a kezdeti kísérleteket, a gyermekek számára alkot, vagy az amatőr képzőművészek között, a többiekhez hasonlóan ő is autonóm képzőművészeti státuszra törekszik. Ő azonban a karakteréhez és értékrendszeréhez legjobban illő, harmadik utat választotta.

A gyermekkori emlékeket a tanulható stílusokon kívül kezdte festményekbe fogalmazni, az adott faluközösség egykori életének művészi módon dokumentatív megjelenítésével, visszaidézésével, a belülről fakadó retrospektív konstruálással reagálva a modern élet (és értékrend) hiátusaira is.

Ezek az alkotások tehát egyrészt választok a falu és a város közötti ellentétekre; másrészt a globalitás helyett a lokálitás, a helyi közösség értékeit hangsúlyozzák, ebben az értelemben választok a modernizációs kényszerre; továbbá a személyes múltban tett utazások révén a művész az elveszett gyermekkorral együtt az elveszett édent (vagy az eltűnt időt) is megtalálja. S említhetjük a fenti szempontok mellett a meghatározó falusi embermintákat (például a gyakran feltűnő Feri bácsit, Julcsa nénit) és a családot (a *Közhírré tétetik* című képen a kisbíró a dédnagyapa, s mellé odafestette a dédnagymamát is); de az alkotó-ösztönben nem feledkezhetünk meg az általános emberi elvágyódás-ösztönről sem, mely bizonyos tekintetben nem a direkt egzotizmust teremtő, sokkal inkább az egyéni szabadságvágyhoz szervesen kötődő romanticizmus hiteles megjelenítéséből fakad.

Czentyéné Zolnai Irén festményei nem a nyírbrányi, gyermekkori közösségnek szólnak, még ha az inspirációs és motívumforrások onnan származnak is.

Művészi erejük éppen abból adódik, hogy nem egy konkrét közösséggel kíván párbeszédet folytatni az alkotó, hanem egy virtuális közösséget teremt a képekkel mindazok között, akik ma is részesei a hagyományos életformának, akik emlékeikben őrzik a régi életet, illetve akik választ és/vagy alternatívát keresnek a (nevezzük így mi is) fogyasztói társadalomra. Az alkotó bevonja e közösségbe azokat, akik a nosztalgiával adnak választ a hiányra, s azokat, akik a melankóliával küzdenek a feszültség és az embertelenség ellen.

Betlehemezők

(Czentyéné Zolnai Irén e festménye a kecskeméti Magyar Naiv Művészek Múzeuma gyűjteményének állandó darabja lett)

balra: *A kút*

Ebben a visszatekintésben természetesen formálja saját belső világát, örömpillanatokat és ünnepnapokat állít emlékező s emlékeztető példaként, teljes életet formál, a meséi valóra válnak, a látványban, a feltöltő elidőzésben hitet ad, s nem hagyja elfeledni nemcsak az ünnep, de a munka méltóságát sem.

S mint említettük, Czentyéné Zolnai Irén képeinek domináns eleme a nap-tárjelleg, a kalendáriumi vonatkozás. Itt is láthatjuk – a klasszikus hónapsorozaton kívül – az újjévköszöntőket, a Vince

napi borivókat, a húsvéti hangulatot, a vasárnap délutánokat, az udvarlás helyzetét, a májusfaállítókat, az aratókoszorrú átadókat, a nyári gyerekjátékokat, a szüretet, a Katalin-ágot vízbe tevő lányt, aztán Jézus születését és imádását vagy a betlehemezőket. Egy-egy szokást vagy ünnepet, jeles napot akár többféle módon is újra tud alkotni, de van tennivaló bőven még e programban: a műteremben külön mappákban láttam a feljegyzéseket, vázlatokat a megfestendő képekhez. A megélt emlékek után a művészi dokumentáció kiterjesztése következik a még hasonló módon feldolgozható többi hagyományelemre.

Szüretelők;

lent: *Tavaszköszöntők*

Végezetül felmerül egy apró szemléleti, kétféle értelemben is perspektivikus kérdés, amely a fenti, a közösségkeresésre és az identitáskonstruálásra vo-

natkozó problémára újabb választ kínál. Miért olyan kicsik többnyire az alakok Czentyéné Zolnai Irén festményein?

Erre tulajdonképpen három (pontosabban négy) lehetséges válasz adódik. A képek eleve kisebb mérete nem teszi lehetővé a nagyobb alakábrázolást, ám ez személyes döntés eredménye, hiszen a képméret választása az alkotótól függ. Második szempontként említjük, hogy (ismét naiv művészi jellegzetességként) a mesehiteles jegyében az alkotó lehetőleg egyszerre szeretne sok mindenről beszámolni, ezért sűrítették és részletekben gazdagok a festmények.

Harmadrészt az alkotó mintegy ösztönösen is bevallja: az ő élete már nem része (csak a múltja) a képeken bemutatott, egykori közösség életének – az alkotó nemcsak újraéli legbelül a megtalált időt, de immár kívülről is szemléli azt, így valamilyen módon érzékelhető a térbeli és időbeli távolság.

Czentyéné Zolnai Irén festményei

lent: *Dédszüleim*

Ez a távolság azonban nem elidegeníti, hanem éppen ünnepvé formálja, mintegy szakralizálja a szemlélő és a szemlélt közösség, illetve az újrafogalmazott idő viszonyát. Bánszky Pál észrevétele szerint olyan érzés fogalmazódik meg bennünk, mintha a művész egy templomtoronyból nézné a falut és a faluban élőket. S még ha ez a felül- és oldalnézeti perspektíva a legtöbb múnél nem is ebből a magasságból mutatkozik, abban egyetérthetünk, hogy a megemelkedés mozzanatában egy mély lelki vágy mutatkozik arra, hogy az ábrázolt közösség által szimbolizált normarend (erkölcs és viselkedés) a jelen idő részét képezze.

A Magyar Naiv Művészek Múzeuma, a bejáratnál Szőrös József Esőt kérő (1978) című terméskő szobrával

Czentyéné Zolnai Irén hónapképei előtt; jobbra: a kiállítás után dr. Bánszky Pál művészettörténésszel beszélget

Mindazonáltal a kép-egészhez viszonyított nagyobb alakábrázolás is jelen van – s nemcsak a faluközösség jelképes öregjeinek bemutatásakor, de a családi örökséget szimbolizáló dédszüllők ábrázolásánál is. Ugyanakkor a kisebb méretek és alakok fölruházzák a képeket és a festményeken szereplőket az intimitás bájával.

Ez a már említetteken túl azt sugallja, hogy Czentyéné Zolnai Irén eme bensőséges kitarukozást nemcsak az újraidézett és nemcsak a megteremtett virtuális közösség nevében végzi, de saját, egyéni értékrendjének, avagy lelki és erkölcsi, ösztönös és szellemi normáinak megértéséhez is biztos fogódzókat kínál.

ÚJ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA VAN A KECSKEMÉTI NAIV MÚZEUMNAK

Az 1976-ban megnyílt kecskeméti Magyar Naiv Művészek Múzeuma nagyjából öt évenként rendez új állandó kiállítást a máig egyre gyarapodó, több ezer darabos gyűjteményből. Az előbb nyugállományba vonult, majd a fenntartható működés érdekében újra igazgatói munkát vállaló dr. Bánszky Pál művészettörténész tavaly rendezte újra a folyosóval együtt öt aprócska teremben az állandó tárlatot, a mágikus realista hagyományok, a személyiség-központúság, a történelmi és népeleti emlékezet, a forrásvidék és a pásztormotívumok köré fölépítve a festményekből és nagyszámú szoborból álló kollekción.

Gubányi Imréné, Czene Jánosné festményei, Marosi Sándorné diófa szobra; balra: dr. Bánszky Pál a második terem képei és szobrai között; lent: az első terem Gyovai Pál, Örsi Imre szobraival; a „pásztort terem”, az előtérben Tordai János Furulyázó pásztoraival

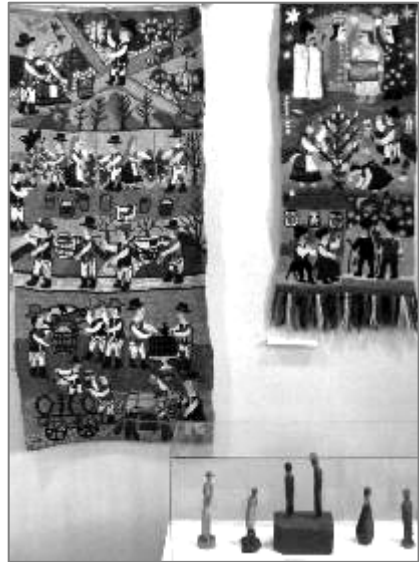

Augusztusban az éppen 30 évvel ezelőtt elhunyt Őrsi Imre emlékkiállítását rendezi meg a múzeum – a naiv szobrászról a folyóirat őszi számában külön megemlékezek, miként a makói Czene Jánosné Kiss Viktória életművéről is, aki öt éve, 2004-ben, 90 esztendőskorában halt meg, s hagyatékának egy jelentős részére egy debreceni magángyűjteményben bukkantam rá.

Enteriőr a naiv múzeum új állandó kiállításának első terméből – Őrsi Imre szobraival, a háttérben a cigány festő, Balázs János képeivel

A kecskeméti naiv múzeum gyűjteményére (művekre s alkotókra) a folyóirat következő köteteiben visszatérek. A gyermekrajzok és a naivok művei közötti néhány párhuzamról közöltem egy írást korábban (*Időtlen-ájtatos lelkek. Néző • Pont, 2007. május–június, 4–5. kötet, 252–260. o.*); a múzeumban most bemutatkozó Czentyéné Zolnai Irén – lásd az előző cikket – alkotói portréja mellett a marosvásárhelyi Bandi Dezső-iskola hagyományait kiválóan reprezentáló székelvujjai testvérpár, Orbán Irén és Gazda Anna varrott képeit a *Néző • Pont Kalendárium* kötetében mutattam be, nagyobb hangsúlyt adva Orbán Irén népeleti képeinek (*Tűvel „festett” történetek. 2009. január–február, 48–67. o.*).

Kiss Anna és Orbán Irén varrott képei a második teremből; ugyanitt látható Mede János szobra II. Rákóczi Ferencről és Czenéné Kiss Viktória festménye Bem apóról

A kézművesség dicsérete – a mának szóló múlt

A fenti címmel rendezett szakmai napot május 8-án a Hajdú–Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága a Déri Múzeum Dísztermében. A három előadáson a 18–19 századi kézművesség gazdasági és társadalmi szerepéről szóltak, értékelve a legújabb kutatásokon alapuló publikációkat.

Szulovszky János kandidátus *Kézműves örökség: megőrizzük vagy elherdáljuk?* című előadásában, számba vette az örökségőrzés terén elért eredményeket, feladatokat, lehetőségeket; Takács Péter, az MTA doktora *Asztalos munkák, céhes keretek* címmel tartott előadást, s P. Szalay Emőke kandidátus mutatta be *Zlinszkyne Sternegg Mária Ládás asztaltól a gömbasztalig – Adatok Debrecen bútorművészetének 17–18. századi történetéhez* című könyvét.

Múzeumi muzsika

A „Zenélő orvosok szalonja” május 13-án hangversennyel látta vendégül a zeneszerető múzeumbarátokat a Déri Múzeum Dísztermében. Az esten Ispány Marietta, Rapcsák Johanna, Szabó Pál és Tuzson Hajnalka énekkel, Versánszki Ildikó és Tuzson Edina hegedűn működött közre; zongorán kísért: Szabóné Sőrés Erzsébet zongoraművész.

A Sol Oriens Kórus a Dériben

A Sol Oriens Kórus múzeumi hangversenysorozatának harmadik előadásán – a Haydn-emlékév jegyében – a 200 éve elhunyt zeneszerzőre emlékeztek május 24-én a Déri Múzeum Dísztermében.

Joseph Haydn *Szent Miklós miséjének* (Hob. XXII: 6, G-dúr) megszólaltatása előtt a 18. század egyik legjelentősebb ötöse, Szilassy János festett zománc díszítésű monstranciájának (úrmutatójának) méltatása hangzott el.

A Szent Miklós misét a Sol Oriens Kórus és a Sol Oriens Kamarazenekar (koncertmester: ifj. Barra Ákos) adta elő. Közreműködött: Stefanik Márta (szoprán), Györfiné Hovancsek Tünde (mezzoszoprán), Balczó Péter (tenor) és Fülep Máté (bariton).

„Munkácsy-parafázisok(?)”

Műfaji megkötöttség nélkül hirdette meg a Hajdú–Bihar megyében élő vagy innen elszármazott kortárs képzőművészek számára „Munkácsy-parafázisok(?)” című pályázatát a Déri Múzeum, a Magyar Képző-és Iparművészek Kelet-magyarországi Területi Szervezete és a MAOE hajdú-bihari csoportja. A pályázatra a klasszikus műfajok mellett beküldhetők olyan kísérleti, művek is, melyek nem igényelnek különleges installációt vagy más kellekeket.

A szervezők fotókat és digitális eljárások felhasználásával készült grafikákat szintén várnak, mivel széles körben kívánják bemutatni a Munkácsy-művek „átlírásának” lehetőségeit. Az egyetlen kikötés csupán a Munkácsy-életműhöz való kötődés, hiszen a pályázat meghirdetői arra a kérdésre keresik a választ: A kortárs művészet hogyan viszonyul Munkácsy életművéhez?

A műveket július 31-ig kell kiállításra kész állapotban beadni a Déri Múzeumba! Falra akasztható művek esetében a maximális méret 150x150 cm; a térplasztika magassága legföljebb 80 cm; grafikáknál, fotóknál, illetve digitális munkáknál a méretek: 45x60, 50x70, 60x80 és 70 x100 cm.

A kiállítást 2009. augusztus 10-én nyitják meg, s az szeptember 10-éig látható.

A pályázat összdíjazása 200 ezer forint.

„Meg is mosakodjál...”

Május végéig volt látható a 20. századi falusi higiénia bemutató időszak kiállítás a Medgyessy-émlékmúzeum kortárs kiállítótermében, a tárlathoz rendhagyó gyűjtőakciók mellett Juhász Katalin könyvbemutatója kapcsolódott

Dr. Vajda Mária főmuzeológus a múzeumi majálison rendhagyó tárlatvezetést tartott

A megnyitón néptáncos dramaturgiával teremtettek atmoszférát a prekortárs népi tisztaságkultúra (és -kultusz) tárgyi környezetének bemutatásához

Díjazták a gyermek Mátyás-rajzokat a Múzeumi Majálison

Az Ébredj, Mátyás király! című, a Baráti Köre által Szabó Antónia képzőművész selyembatik festményeinek tavaly őszi bemutatójához rendhagyó diákfoglalkozások kapcsolódtak.

A gyerekek múzeumpedagógiai órákon dolgozták fel, gondolták tovább a Mátyás-meséket. Májusban a legsikeresebb munkákat kiállították, azokat Szabó Antónia értékelte és díjazta.

A Medgyessy-emlékmúzeum árkádjai alatt a megyei múzeumok és tájházak mellett kézművesek, népi iparművészek is bemutatkoztak. A fenti képen balra a berettyóújfalui Bihari Múzeum, jobbra a püspökladányi – az idén 30 éves – Karacs Ferenc Múzeum „standjánál” készültek ANDICS ÁRPÁD fotóművész felvételei. Az előző oldalon szintén Andics Árpád fotói láthatók)

„Ilyen tavasz csak egy volt életemben”

Az 1849-es tavaszi hadjárat 160. évfordulóján a szabadságharc emlékét felidéző tárlatsorozat indult útjára. A szolnoki Damjanich János Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Budapesti Történelmi Múzeum bemutatóit a Déri Múzeum Zoltai Lajos Termében június végéig látható kiállítás követte. A kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumban júliusban, a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban szeptemberben, a Munkácsy Mihály Múzeumban Békéscsabán novembertől látható a történelmi tárlat.

Debrecen meghatározó szerepet játszott az 1848-49-es forradalom és szabadságharc politikai és katonai történetében is: 1849 elejétől az ország fővárosa volt, itt mondták ki 1849. április 14-én a Habsburg-ház trónfosztását és adták ki a Függetlenségi Nyilatkozatot. A debreceni csata 1849. augusztus 2-án a szabadságharc egyik utolsó ütközete volt.

A kiállítás a 160. évforduló előtt tiszteleg, emléket állítva a szabadságharc hőseinek, az egyszerű honvédtől a vezetőkhöz. A *Szabadságharc Pantheonjában* festmények, metszetek, nyomatok idézték fel a hősök emlékét, és külön helyet kapott a szabadságharc kultúrsa, a középpontban Kossuth Lajossal.

Fotó: Andics Árpád

Múzeumi Mesék – befejeződött a „Pedagógiai módszerek hasznosítása a Déri Múzeumban” elnevezésű projekt

---

A Déri Múzeum a *Múzeumi Mesék – Pedagógiai módszerek hasznosítása a Déri Múzeumban* projekt záró rendezvényét június 4-én tartotta a múzeum közművelődési termében, ahol a programban részt vett diákok és pedagógusok gyűltek össze.

A Déri Múzeum az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával kiírt *Társadalmi Megújulás Operatív Program – Múzeumok Mindenkinél Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése* című felhívásra adta be pályázatát mintaprojektként. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium 10 magyar múzeumot választott ki, köztük a Dérit, a többi közgyűjtemény számára mintaként szolgáló pályázat elkészítésére, melyhez bruttó 1.800.000 forint pályázati összeg járt, célja pedig a múzeumpedagógiai tevékenységek fejlesztése, a múzeum oktatási-képzési hasznosulás hatékonyságának növelése mellett a felnőttképzés lehetőségeinek kihasználása volt.

A program 2009. április 8-án indult útjára a Bolyai János Általános Iskola diákjai, valamint a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola hallgatói részvételével. A két hónap alatt 26 alkalommal járták körbe a múzeumot a gyerekek, átfogó-komplex, tananyaghoz kapcsolódó múzeumi órák, interaktívabb, kötetlenebb tematikus foglalkozások és a kreativitást előtérbe helyező műhelymunkák keretében. A programsorozat segítségével foglalkozásonként 10–15 pedagógusjelölt ismerkedhetett meg a múzeumpedagógiai módszerekkel, a Déri Múzeum kiállításainak hasznosításával, az iskolai munkát segítő feladatokkal.

Fő szempont a múzeum-látogatásra nevelés hangsúlyozása volt nemcsak a 6–10 éves korosztály, de a már főiskolai hallgató, vagy pedagógusi végzettséggel rendelkező felnőttek számára is. Nem titkolt cél volt a Kölcsey-főiskolával közösen akkreditált múzeumpedagógiai képzés előkészítése, lépéseket téve egyben a módszertani modernizáció megalapozása felé is.

A 70 éves PAP GÁBOR művészettörténész köszöntötték május elején tisztelői, tanítványai és barátai Debrecenben is, a Homokkerinti Közösségi Házban, a Motolla Egyesületben. A születésnapra jelent meg a *Kiálts (még) teljes torokkal!* című tanulmánykötet, melyben a szerves műveltségi örökség és szellemi hagyományok őrzésének, továbbvitelének újabb dokumentumait leljük

A debreceni ünnepségen Szabó Antonia köszönti Pap Gábort

Fotó: ANDICS ÁRPÁD

Munkácsy – otthon – magyarság

Hogy a sikervágy vagy a hivatás dominált-e Munkácsy életében és művészetében, s hogy valóban Munkácsy volt-e a legmagyarabb festő? – ezekre a kérdésekre is keresztek a választ a moderátorok s a résztvevők a Déri Múzeum által még tavaly elindított *Munkácsy Mihály közösségei, közönségei* című, az életmű értékeléséhez és újraértelmezéséhez hozzájáruló projekt fórumain tavasszal. A rendezvénysorozat egész évben folytatódik, illetve 2010-re is átnyúlik.

szorozat egész évben folytatódik, illetve 2010-re is átnyúlik.

Andics Árpád fotóin fent Gulyás Gábor a MODEM és Lakner Lajos, a Déri Múzeum igazgatója beszélget; balra Sípos László műgyűjtő, lent Madarász Gyula festőművész szól hozzá a vitához; jobbra lent Sz. Kürti Katalin művészettörténész tart előadást Munkácsy otthonai címmel

Tájak – Korok – Múzeumok: Hajdúhadház mint csillagpont

A Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület tagsoportvezetőinek országos találkozóját (tér-ségi „bejárótúráját”) rendezték meg június 4–7. között hajdúhadházi központtal, a házigazda és lebonyolító Hajdúhadházi „Kulturális Értékeinkért” Baráti Kör rendezésében. A bejárótúrán összesen 22 vendég vett részt Veszprémből, Székesfehérvárról, Salgótarjánból, Szegedről, Dunaiújvárosból, Csömörről és Budapestről.

A négynapos rendezvény első állomásaként Hajdúhadház értékeit, nevezetességeit mutatták be a baráti kör tagjai: a városháza után egyedülálló látnivalót kínáltak a Földi János Művészeti Iskola pannói, majd a köztéri szobrok és emlékművek megtekintése után a Földi János Emlékház és a Hajdúhadházi Galéria, valamint az Égerházi Imre Emlékház és a Holló László Emlékszoba alkotásainak és dokumentumainak megismerése szerepelt a programban.

Pénteken kistérségi barangoló következett – Nyíracsad (Malom Galéria, Árpád-kori műemléktemplom, a görög katolikus templom, Buzita-tanya, a Pusztatemplom, avagy a guthi erdőben fennmaradt templomrom megtekintése) bemutatásában a Ligetalja Egye-

Múzeum Baráti Körének elnöke vezette. A Holló László Emlékmúzeumban magam tartottam zárórág nyúló tárlatvezetést; a napi program befejezéseként Korompainé Mocsnik Marianna múzeumpedagógus és Korompai Balázs a Köztemető híres sírjait, illetve a Krematórium Holló László-műveit mutatta be.

A rendezvény nyíregyházi szomszédolással zárult vasárnap: Korompainé Mocsnik Marianna rendhagyó vezetésével ismerkedtek a Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület tagcsoportvezetői és a hadházi baráti kör tagjai a Sóstói Múzeumfaluvál.

sület, a nyíradonyi túsában (Fecskeház, aradványpusztai tájház, Harangi Imre Rendezvénycsarnok, arborétum, penyigei tavak) Kondásné Erdei Mária, a művelődési ház igazgatója s munkatársa, Mercs Viktória segített.

A szombati nap debreceni és városkörnyéki programokkal zsúfólódott: a debreceni városvédők a „Rejtett értékek Debrecen belvárosában” mottó jegyében kalauzolták a vendégeket. A Déri Múzeumot, illetve a Tavaszai hadjárat új időszak kiállítását Korompai Balázs muzeológus–történész mutatta be, az Erdőpusztai Tájház és Arborétumban tett látogatást dr. Lovas Márton Levente, nyugállományú múzeumigazgató-helyettes, a Déri

Értékek és esélyek

Székelyhidi Ágoston *Értékek és esélyek* című könyvének író–olvasó találkozóval egybekötött bemutatóját tartották meg június 5-én a Déri Múzeum Dísztermében a 8o. Ünnepi Könyvhét keretében.

A beszélgetést dr. Völgyesi Zoltán, a Kölcsey Ferenc Református Főiskola intézetvezető tanára tartotta (*képünkön áll*), s ebből az alkalmából nyílt meg Tamus István *Örökségünk* című kiállítása is

Fotó: Varga József

Szagrális terek – in memoriam Szabó Vilmos
Az Erdélyi Magyar Művészpédagógusok tárlata
a kolozsvári Apáczai Galériában

Az Erdélyi Magyar Művészpédagógusok Egyesülete (EMME) április 23. és május 23. között a kolozsvári Apáczai Galériában rendezett csoportkiállítás egyszerűen születetett meg az ökümenikus szagrálisitást hordozó emlékévek, illetve az emlékkiállítás jegyében.

Gally Katalin: Óda II. (olaj)

balra:
Szabó Vilmos: Madonna
(pasztell)

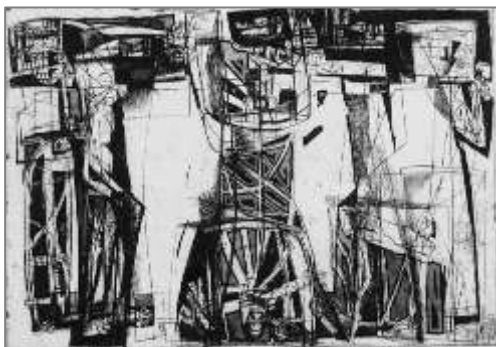
Ezt a kiállítást a 2 ezer éve született Pál apostolra, az 500 éve született Kálvin Jánosra való emlékezés jegyében rendezte a

kolozsvári EMME – olvassuk Székely Géza festő- és grafikusművész tájékoztatójában –, de ismeretes, hogy ezer éves a Gyulafehérvári Római Katolikus Főegyházmegeye, s általában véve: „az ember szentesíti a helyet” gondolatíságtól is vezéreltetve születtek meg a mostani kiállításunk változatos stílusbeli, technikai arculatot felmutató alkotásai.

Ugyanakkor tisztelni kívántak a néhai képzőművész-tanár kolléga és barát, Szabó Vilmos emléke előtt is, aki az EMME által rendezett tárlatok mindegyikén szerepelt kisugárzó erejű alkotásaival. „Halálával érzékeny veszteség érte nemcsak az erdélyi, de az egész kárpát-medencei magyarság művészeti életét és pedagógus közösségét. Legyen a reá való emlékezés, talán nem jelentéktelen alkalma ezen tárlatunk, s egyben lehetőség is az önmagunkba nézésre, a művészet megjelenítő ereje által” – fogalmazott ajánlásában Székely Géza, a művésztárs és barát.

A tárlaton 35 képzőművész szerepelt egy-egy alkotásával.

Székely Géza: Előérzet
– in memoriam Sz. V.

Marc Chagall litográfiai Esztergomban.

Marc Chagall 120 fekete-fehér és színes litográfiájából nyílt kiállítás május 7-én (s látható július 15-éig) az esztergomi bazilika szomszédságában, az Északi Kanonok-sor Nagytermében. A művek legnagyobb része bibliai illusztráció, a többi kép a művész kedvenc témáját, a cirkusz világát mutatja be. A Chagallt felkaroló műkereskedő, Ambroise Vollard 1931-ben küldte a festőt Palesztinába, annak reményében, hogy meghihetik a bibliai tájak, s a hatás valóban maradandó lett. Az Esztergom német testvérvárosából, Bambergből érkezett kiállítási anyagot korábban már bemutatták az Egyesült Államokban, a Louvre-ban és a tokiói Nemzeti Galériában is.

Jellegzetes múzeumi tárgyak

A gömöri ácsolt láda Putnokon, a Gömöri Múzeumban

Az archaikus paraszti lakberendezés, a régi stílusú bútorművesség jellegzetes tárgya az *ácsolt láda* vagy *szekrény*, *szőkröny*, *szuszék*. A keményfából, fejszékkel hasított, majd ácsszekercével továbbalakított deszkákból, négy függőleges sarokpillérbe zsílipelt technikával összeállított láda formája szerte Európában ókori gyökerekre nyúlik vissza.

Eredetileg a szobában állt, és a nők, gyermekek ruházatának tárolására szolgált. A mértanias motívumokból álló, körzövel és vésővel karcolt, deszkánként sorokba rendezett díszítés a menyasszonyi ládák jellegzetessége volt.

A 19. század folyamán a festett asztalos bútor terjedésével szorultak ki az ácsolt ládák a szobából, és kerültek *gabonátároló szuszék* vagy *hombár* elnevezéssel a kamrába.

Az ácsolt ládák készítését a történeti Gömör néhány falujában (Babarét, Kiéte, Fillér, Kiszőce) szinte kizárólagos foglalkozásként újták a paraszti sorba élő háziiparosok. A gömöri szuszékok rendszerint bükkfából készültek, és teljesen arányos geometrikus díszítéssel voltak ellátva. A faiparos központokból szétszedett állapotban, más fatárgyakkal együtt szállították a ládákat Tokaj, Debrecen, Nagyvárad, Arad, Hódmezővásárhely és Baja vásáraitra, piacaira.

Az Alföldön *palóc szuszék*, Hódmezővásárhelyen *tót hombár* néven illették a gömöri ácsolt ládákat. Heves és Nógrád megye fafaragó falvaiban is a gömöri mesterek termékeit utánozták a készítőik robusztusabb kivitelű és szerényebb díszítésű darabokat állítva elő.

Tisztelet a Mesternek – Meggyes László emlékkiállítása Zebegényben

A zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeumban a „Tisztelet a Mesternek” című kiállítás-sorozat keretében olyan alkotók munkái láthatók, akik Szőnyi István tanítványai voltak, s munkásságukban ennek az iskolának az örökségét érelték tovább.

A tanítványok között volt az 1957-től a Szolnoki Művésztelepen alkotó Meggyes

László festőművész (1928–2003) – Szőnyi mellett Domanovszky Endre volt mestere 1950–56 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolán –, s részt vett a művésztelep valamennyi tárlatán (még a 2001-ben és 2002-ben az egykori szolnoki hagyományokat felélesztő Tiszaligeti Alkotótábor tárlatain is).

A zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeumban április közepétől június 7-ig voltak láthatók Meggyes festményei és grafikai a gazdag életpálya minden szakaszából.

Mesterére emlékezve Meggyes László a következőket vallotta – emeli ki a magyar múzeumok honlapja, a *museum.hu*:

„Szőnyi István, amikor az osztályterembe lépett, nemcsak mint a Mesterünk, hanem a mindenki által tisztelt művész jelent meg, a műveiből is sugárzó humanum légkörével. A növendékek munkáinak korrekktúrája hosszú szemlélődésben és mély csendben – a tanulmány lényegét érintve –, rövid beszélgetésben történt. Pedagógiai munkásságán túl művészetében a természet, a való élet megjelenítésének minősége, a magas fokú költészet az, ami örök példaérték számomra.”

Meggyes László: Lackó

H. Csongrády Márta lovagavatása

A Jeruzsálemi Szent Lázár Katonai és Kórházi Lovagrend május 23-án a budapesti, Belvárosi Nagyboldogasszony Főplébániatemplomban avatta lovagjává H. Csongrády Márta Holló László-díjas fotóművészt.

H. Csongrády Márta: Téli délelő

Az Európai Unióhoz való csatlakozás 5. évfordulója volt a Budai Várban, a Magyar Kultúra Alapítvány székházában április 8. és május 10. között megrendezett XIII. Magyar Karikatúra Művészeti Fesztivál hívómotívuma – már a címbéli felhívással együtt megfogalmazva: „az Európai Unióban is az értékek, mértékek, normák és érdekek versengése, küzdelme békés racionalitással és derúvel történjen”.

Csáth Attila: Évforduló

A szervezők ezért hívták az önértékeléshez segítségül most is a karikatúristákat, miként tették ezt öt évvel ezelőtt, amikor „Vigyázat, jövünk!” címmel hirdették meg a pályázatot. Az akkori kiállítást vendégül látta például Párizs, Grenoble és Lyon, most a magyar művészekhez (összesen 34 alkotóhoz) a velünk együtt belépő országok közül ciprusi, cseh, lengyel és szlovák karikatúristák csatlakoztak, 17-en.

Az öt évvel ezelőtti reménységből és humorból a humor megmaradt, s az önkritika hangját, a humor természetéből adódóan: felelősítette a kritika.

A karikatúristának egyébként kötelessége a groteszk túlzás (Karinthy ideje korán figyelmeztetett erre), s a kritikában természetesen benne van a szeretet féltése. A karikatúra soha nem rajong, mert a műfaj kifejezetten ellenzéki, a 19. század második felétől, az élclapok elterjedésétől kezdve, a karikatúra – a travesztiahoz és anekdotához hasonlóan – mindig a tiltakozás szelepeként működött, szinte soha nem láttunk jó példát az úgynevezett kormánypárti humorra.

A mostani fesztivál anyaga (melyet magam sajnós, csak az erre az alkalomra készült, a fesztiválon részt vevő debreceni karikatúristától, Csáth Attilától ajándékba kapott reprezentatív katalógusból ismerhettem meg) talán pontosabb önképet, helyzetrajzot ad, mint a gazdasági elemzések...

Halter András: Kincskeresők – Fordítson Ön is Magyarországot sorsán!

A díjazott művek (Kaján Tibor, Marabu, Szűcs Édua és a szlovákiai Lubomir Kotrha) helyett illusztrációként Csáth Attila szegénység-allegóriáját választottam – az évfordulós számmal még az ötförintos fillérünkre is asszociálva –, illetve Halter András grafikáját: „Kincs-

keresők – Fordítson Ön is Magyarország sorsán!” – üzeni Halter, s ha valóban fordítunk egyet a képen, az korántsem reményteli, ám valóban humoros prognózist jelöl.

Persze, a kint és szegényt leplező mosoly ez, ha elveszett a büszkeségünk.

„AMATOR ARTIUM” – ORSZÁGOS ESSZENCIA TÁRLAT

A 2008. évi Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlaton – melyről beszámolót közöltem a *Néző • Pont Kalendárium* kötetében (132–134. o.) – válogatták ki a Debrecenben s a megyében élő nem-hivatásos képzőművészek azon alkotásait, melyek részt vettek a május 8-án a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban nyílt XX. Amator Artium Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás Esszencia Tárlatán.

(Jól bevált gyakorlat, hogy az őszi tárlatokat kétévente, vegyesen, a hivatásos és az amatőr művészek, a közbeeső esztendőkből pedig csak a nem-hivatásos alkotók számára hirdetik meg, és itt emeli ki a szakmai zsűri azokat a műveket, melyek jogot nyernek a soron következő esszenciátárlaton való szereplésre. A háromévente rendezett Amator Artium országos seregszemle a 19 me-

gye és a főváros amatőr alkotói eredményeit összegzi, és hosszú vándorkiállításra indul.)

Az idei esszenciátárlaton összesen 275 alkotás szerepelt, közte 19 hajdú-bihari amatőr művész munkáival. S hárman díjat is kaptak: **Koroknai Róza** (*Társas magány* című pasztell festményéért) az Oktatási és Kulturális Minisztérium Alkotói díjában részesült, **Katona Erzsébet** és **Orbázi Zoltán** a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus díját nyerték meg.

Szakmai díjat kapott *Husz Kata* a Komárom–Esztergom megyei kiállítás szervezéséért és lebonyolításáért, valamint a *Pest Megyei Közművelődési Intézet* a Pest megyei kiállításért.

A fővárosi megnyitón Alkotóközösségi díjat vehetett át a *Nagymarosi Képzőművészeti Egyesület* és a *Pécsi Zománcműhely Egyesület*; *Horváth Lajos* Művészetpedagógiai díjat kapott az alsóörsi és pápai alkotóköri végzett munkájáért; ugyanebben az elismerésben részesült *Bálványos Huba* szakértői tevékenységéért, valamint pedagógiai munkásságáért.

Katona Erzsébet:
A híd (olaj)

Orbázi Zoltán:
Felségek I–II.
(olaj)

Szász Endre-gyűjtemény Miskolcon

Szász Endre (1926–2003) festő-, grafikus- és iparművész hagyatékából nyílt állandó kiállítás május 16-án a miskolci Herman Ottó Múzeumban. A tárlat anyaga Szász Endre és felesége, Szász Lula tulajdonát képezte, s mint a tudósítások jelezték: a gyűjtemény „a művész özvegyének nagyvonalú adományaként került némi huzavona után Miskolcra”.

Szász Endre: Akt (rézkarc)

Szász Lula, az adományozó, Szász Endre ötödik felesége volt, s két évtizeden keresztül „társként és menedzserként” is kitartott a művész mellett, ügyes szervezőmunkájával, támogatásával hozzájárulva a nemzetközi elismertséghez is. Szász Endre 1965-ben lett Munkácsy-díjas, 1992-ben a Magyar Köztársaság Erdemrend Tiszti Középkeresztjével tüntették ki, Lipcsében Nemzetközi Művészeti Aranyérmert kapott. A '60-as évek közepéig több mint 600 könyvet illusztrált (Omar Khajjam *Ruháját* című műve a British Múzeum nemzetközi pályázatán bekerült a világ legszebb 30 könyve közé). A művész 1971-től Torontóban, majd Los Angelesben élt, a '80-as évek elején azonban hazaköltözött, mert mesteriskolát akart alapítani a tehetséges magyar fiataloknak. A terv egy részét a Hollóházi Porcelángyár stúdiójának megalapításával sikerült megvalósítania. A Miskolcra került gyűjtemény több mint 400 műtárgyból, több ezer dokumentumból, fotográfiából áll.

**GYÓRFI ANDRÁS A HOMLOKÁRA CSAPOTT ÉS AZT MONDTA:
„DE HISZEN EGY ARBORÉTUM IS LEHET ÉDENKERT...”**

Gyórfi András megúsza a debreceni kiállítást: senki nem akarta megnéni.

Bár a paradicsomok sorsa törvényszerűen a megevés – rosszabb esetben az elrothadás – és lehet belőle lé vagy ketchup; sőt, az örült spanyolok még fürödhetnek is benne (akkor inkább már egy esernyős kád, amelyben ő fürödhet), s ha már a spanyolok jutottak eszébe, mégis megmaradna a bikafuttatásnál, de csak azért, hogy elrabolja Európát.

Ámbár az elég különös lenne, hogy egy magára bikamaszkat öltő paradicsom rabolja el Európát, de amióta egyik reggel azon vette észre magát, hogy paradicsommá változott, Gyórfi András már semmin nem lepődött meg (még a saját gondolatain sem, pedig volt néhány gondolata, különösen a lecsót és az Édenkertet illetően, főleg, ha éhes volt, vagy olyasmit tett, amire sokan még gondolni sem mernek).

Minden különösebb izgalom nélkül fogadta a hívást (a fürdőkádban éppen azon kísérletezett, hogyan lehet egy papírcsónakból léggömböt építeni), hogy beválasztották az Édenkertbe, s annak ideiglenes helyszínéül a szlovéniai Voljci Potok Arborétumot jelölték ki, és azt is mondták, hogy augusztus 31-éig ő lesz ott a Paradicsomkirály, csak egy kicsit fel kell nagyítani, hogy messziről is jól lássák.

Csókkirály jobban szeretett volna lenni Gyórfi, de be kellett látnia, hogy egy majdani lecsóval nem nagyon akarna csókolózni senki, különben is: néha ott maradt egy kis piros festék a fogán, de lehet, hogy a ketchup volt, amivel szórakozott pillanataiban néha összekeverte a fogkrémet, és olykor az is előfordult, hogy elfelejtette a kígyó nevét. (Hogy a kígyó most miért jutott eszébe, azt nem tudja, talán az arborétum miatt, mert azt gondolta, hogy a rendezett fák között megrendezett édenkerti jelenetek is vannak.)

Amúgy az arborétum ötlet, hogy Voljci Potokban óriási méretű molinókon legyennek ott az arcmásai (mármint a paradicsomok) korántsem volt megrendezett, ha lehet ezt mondani, a véletlennek köszönhette a lehetőségét. Egy nyaralás alkalmá-

val, strandlabdázás közben ismerkedett meg Szlovénia egyetlen, de – ahogyan ő fogalmazott – leírhatatlan szépségű arborétumának igazgatójával (s azért fogalmazott így, hogy „leírhatatlan szépségű”, mert valóban nem tudta leírni, legföljebb saját magához tudta volna hasonlítani, mármint hogy mindkettő paradicsom: ő is és a kert is). Az igazgató adta elő e merész ötletet, s megnyugtatta, hogy a festett és az igazi édenkertek jól ki fogják egymást egészíteni.

*Győrfi András
gigafestmé-
nyei a szlové-
niai Voljci
Potok Arboré-
tumban*

Összesen kilenc nagy, egyenként 15x20 méteres gigafestményt helyeztek el a fák, a tavak és a virágok közé. Mindenütt szín- és illatorgia, a háttérben a havas Alpok látható. Győrfi András soha nem gondolta volna (még a kedvenc fürdőkádjában sem!), hogy egyszer még háborús szépségtapasz lesz belőle. A délszláv háború kezdetén ugyanis a szerb partizánok szétbombázták a parkot is, és ezek a molinók az aknatölcsérek eltakarására szolgálnak.

De ez így is van rendjén. Már-
mint nem az, hogy bombáztak
vagy ilyesmi (egyáltalán a háború
nincs rendjén), hanem az, hogy a
paradicsom a békét hirdeti, s így
Freud papa igen nagy bajban van,
ha meg akarja magyarázni.

Győrfi András mindig is szere-
tett a béke hírnöke lenni (a Csók-
királlyal csak viccelni szokott, ha
éppen egy paradicsomlány is ott
volt a kád közelében), és amióta
paradicsomokat festett, még saját
magával is megbékült...

A KÉP ÚTJA A MŰTEREMTŐL A FALIG

Egyre fontosabb a Holló László-művek attestje is

Holló László műveivel – egy-egy korszakával, tematikájával, stílusának (úgynevezett alföldi expresszionizmusának) jellegzetességeivel, illetve művészetének biográfiai vonatkozásaival, utóéletével, a Holló-hagyatékból összeállított, majd az ország különböző közgyűjteményeiben elhelyezett adományokkal – visszatérően foglalkozok a folyóiratban, szinte mindegyik korábbi kötetben található valamilyen, Holló Lászlóval és művészetével kapcsolatos tanulmány vagy közlemény. A *Műgyűjtés* rovatban a magángyűjteményekben föllelhető alkotások s alkotók nyomába eredek, olykor valószínűs nyomozást folytatva, a bemutatott műtárgyakat számos esetben a művész valamilyen évfordulója apropóján válogatva. Holló Lászlónak az idén nincsen jubileuma (2012. március 6-án születésének 125., illetve 2011. augusztus 14-én halálának 35. évfordulójára emlékeziünk), s hogy most mégis egy debreceni gyűjtő tulajdonában lévő Holló-képeket veszünk szemügyre, annak oka az, hogy bár Debrecenben nagy számú Holló-mű van magántulajdonban, az utóbbi években magam is több jelzést kaptam arra vonatkozóan, hogy a piacon megjelentek a hamisítványok. (Legutóbb az elmúlt évben két bizonytalan, avagy gyanús eredetű „Holló-képbe” botlottam.) Az anonimitást kérő debreceni gyűjtő is arra figyelmeztetett: nemcsak a gyűjtő, hanem a nagyközönség számára is fontos az „attest” (a művek eredetiségének, esetleg az alkotás útjának, tulajdonlási sorsának igazolása). Az ő birtokában egy falemezre festett 1964-es

Holló-olajkép, egy 1965-ös olaj férfiportré, egy 1967-es (ritka) akvarell, illetve egy 1936-os diópác grafika (két alak- és öt fejtanulmány) van. A művek „attesztálását” maga is figyelemmel követte, illetve azt e közlemény útján egészítjük ki.

*Holló László: Dadai ház
(Szabóék háza) – 1964*

*(olaj, falemez; 60x73 cm –
a festmény ki volt állítva
a Déri Múzeumban 1966-ban
és az Ernst Múzeumban
1967-ben)*

A tiszadadi környezet az 1920-as évek második felétől kezdődően (dadai utcarészlettel már 1928-ból találkozunk) inspiráló erejű volt Holló László számára, szinte egyszemélyes Barbizonjává lett a falu, ahol nyaranta rendszeresen hosszabb időt töltött. Paraszti élet- és sorsképeinek, a szegénység ábrázolásának az Alföld mellett Dada volt a legfőbb forrása, csakúgy, mint expresszív (és gyakran allegorikus) alak-, környezet-, természet- és tájábrázolásainak. Szabóék háza – más jellegzetes épüle-

tekkel (Pente-, Balogh-, Bajusz-ház), figurákkal együtt – több alkalommal vászonra vagy farosra került, 1959 és 1964 között három alkalommal is, ennek egyike, az 1964-es festmény lett a debreceni gyűjtő tulajdona. Bíró Katalin 1987-ben katalogizálta a művet (*Holló László olajfestményei*, a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága közleményei), a mű leelőhelyét ismeretlenként tüntetve föl (a festményt dr. Tóth Ervin is említette 1965-ös Holló-monográfiájában). A hátoldalon szereplő tanúsítványok szerint a kép dr. Ambrus István egykori megyei tanácselnök hagyatékából való (a gyűjtő azt egyébként 1988-ban vásárolta meg a hagyatékából). A kiállítási igazolások szerint a *Szabóék háza* szerepelt a művész gyűjteményes kiállításán 1966-ban a Déri Múzeumban és 1967-ben a budapesti Ernst Múzeumban, a művész 80. születésnapjára tartottán. (Az 1959-es kép a hajdú-bihari vándorkiállításán is feltűnt 1966-ban, a másik 1964-es, vászonra készült, néhány centiméterrel nagyobb festményt az 1968-as Déri-kiállításon láthatta a közönség.)

Izgalmas sorsa van a gyűjteményben szereplő akvarellnek is, melynek értékét egyébként az növeli, hogy Holló életművében viszonylag kevés számú vízfestménnyel találkozhatunk.

Holló László: Pihenők
(akvarell, 1967, III. 30.;
29x32 cm – „Névnapodra
szeretettel: Laci bácsi;1969.
március 5-ei dedikációval

A magánosoknál lévő, korábban ki nem állított 1962-es katalógus 89 tételéből csupán három az akvarellek száma, Tóth Ervin az 1969-es grafikai és akvarell albumban 13-at sorolt fel; az 1923-as Belvedere-kiállításon a tucatnyi akvarell közül csak 2–3 lapot emeltek ki a kritikák. Bizonyossággal állapítható meg, hogy az általam nagyobb kollekciókban látott (illetve kézbe vett), s az elmúlt években a hagyatékából közgyűjtemények számára adományozott vízfestményekkel együtt sem tehető többre azok száma 40-nél, maximum félszáz darabnál (Ujváry professzor szerint talán még a negyvenes szám is túlzó). A szóban forgó akvarell 1967. március 30-án keletkezett, a névnapi ajánlás két évvel későbbi, 1969. március 5-én keltezte a művész. Nem tudjuk pontosan, ki volt a megajándékozott, annak azonban nagy a valószínűsége, hogy Holló László orvos barátjáról, dr. Kiss Zoltán pszichiáterről lehet szó. Ezt két érv támasztja alá: közeledett a Zoltán nap, s Hollónak csupán két olyan közeli, Zoltán nevű barátja volt, akit névnapiján művével ajándékozhatott meg, ám a másik Zoltántól, Ujvárytól nem kerültek aukcióra képek (csupán az adományok származnak tőle), ellenben a Kiss Zoltán-gyűjtemény szinte minden darabja – az örökös

egzisztenciális gondjai miatt – a műkereskedőknél kötött ki, amikor az orvos lebe-
tegedett és gondnokság alá került. Így jutott a Tiziano Antikvitáson keresztül a kép
az 1999, december 4-én megrendezett 7. Debreceni Karácsonyi Műtárgyaukción
művei közé, ahol összesen öt Holló-alkotást árvereztek, a *Pihenők* mellett a *Mezei
munkások* (1943), a *Tiszáné* (1949), a *Kapálók* (1956) és a *Lejáró a Tisza-parton*
(1959) olajfestményeket.

Az 1936-os diópác tanulmány (amelynek itt csak egy részletét mutatom be) szintén megbízható forrástól került a gyűjtőhöz. Ismerem az eredeti lelőhelyet (tehát az általam is válogatott hagyatékot) és a letéti ajándékozót (aki én magam vagyok). Hollóra, mint grafikusra jellemző volt, hogy a művek bár önálló értékű lapok, azokat nem egyszer festmények előtanulmányai gyanánt készítette. S míg az akvarellben nála az éppen érvényes festői hatáson volt a hangsúly – kezdetben a plein air impresszionizmus, majd a drámaian expresszív festői líra dominált –, a diópác grafikák, a gazdagabban árnyalt lavírozott tusképekkel együtt, már az akvarell irányába mutatnak.

*Holló László 1936-os
diópác tanulmányának részlete
– az eredeti méret: 29x22 cm*

Végül az 1965-ben készült (szegényházi) férfiportrét se felejtjük el, azt azonban egy későbbi összeállításban – Holló szegénység-ábrázoló, paraszti témájú festményeinek bemutatásakor – kívánom jobban szemügyre venni.

Költészeti pályázat a Kossuth-díjas festőművész, Holló László emlékére

---

A *Néző* • *Pont* folyóirat – Holló László özvegyével, Maksa Olgával s a művész örökségének legfőbb ápolójával, Ujváry Zoltán professzor úrral egyetértésben, Tar Károly ötletét felhasználva – pályázatot hirdet olyan új költői művek megírására, melyek Holló László művészetének jegyében, illetve egy-egy Holló-alkotástól inspirálva születtek. Műfaji, formai és terjedelmi megkötés nincsen. A pályázat célja, hogy a társművészet eszközeivel is mind szélesebb körben kapjon nyilvánosságot a 20. századi magyar festészet meghatározó alakjának egyedisége, találjon testvérhangokat szellemi sugárzása. A zsűri által arra alkalmasnak ítélt pályaművek (a Holló-művekre vagy a festő emlékére született korábbi költemények válogatásával együtt) egy ünnepi antológiában jelennek majd meg. A pályaműveket névvel és értesítési címmel a folyóirat címére kérem eljuttatni 2010. március 6-áig (*Néző* • *Pont*, Vitéz Ferenc – 4027 Debrecen, Füredi út 67/B. fszt. 2.). A pályázat helyezettjei a Holló László Emlékközlévelet, valamint az azzal járó grafikai műalkotást kapják meg.

AKI MINDENÜTT KIS HAZÁT TEREMT

Bényei József 75 éves

A július 7-én 75 éves Bényei József költő, újságíró, szerkesztő születésnapját két különleges könyvnek a megjelenésével ünnepelte: a *Debreceni irodalmi lexikon* mellett (ezt a *Néző • Pont* idei március–áprilisi kötetében ismerttettem: *Sziszüphösöz győzött: megjelent a Debreceni irodalmi lexikon*, 402–405. o.) *Tamburaszó* című kötetében kamaszverseit adta közre. A maga nemében mindkettő jelzi az életmű fontos irányait (például a dokumentálást, feltárást, szervezést, a hagyománykövető értékalkotást), de egy nagyobb összegzésre már a 70. születésnap is alkalmat kínál. Bényei szépirodalmi, irodalomkutatói (művészet vagy művelődésszervezői), újságírói munkásságának dokumentumai – habár majd’ fél évszázad óta rendszeresen megjelennek – impozáns kötetteljesítményekben csak 2003-tól kezdve öltöttek testet. Az elmúlt hat évben megjelent tíz kötet jelzi ezt. Talán így is válaszolni kívánt arra a nem egyszer elhangzott kérdő-óvó figyelmeztetésre – amiről nyilvánosan és baráti társaságban is többször beszélt –, hogy vajon nem kell-e attól tartani: szétaprózza magát.

A Tiszaladányban 1954. július 7-én született Bényei József a nyíregyházi érettségi után magyar-történelem szakos tanári diplomát kapott Debrecenben (1958), aztán Budapesten a könyvtárosi (1964) és az etika–esztétika szakos tanári (1974) oklevelet is megszerzte. Dolgozott könyvtárosként, népművelőként, 1962-ben a *Hajdú-bihari Napló* munkatársa lett (újságíró, rovatvezető, főmunkatárs), és a megyei napilapnak 1979 és 1990 között volt a főszerkesztője. Előtte három évig (1976–79 között) igazgatta a Csokonai Színhá-

zat. Szinte naponta írt kultúráról, képzőművészetről, zenéről, színházról, irodalomról, egy évtizedig volt a Magyar Írók Szövetsége területi titkára, 15 éven keresztül a MÚOSZ elnökségi tagja, ám az aktív alkotói évtizedekben tulajdonképpen csak verseskötetei jelentek meg maradandó formában, s a saját kötetek mellett számos lírai breviáriumot szerkesztett és adott ki (például Debrecenhez, Hajdú–Biharhoz, Csokonaihoz, Kölcseyhez, Móriczhoz, Krúdyhoz, Szabó Lőrínchez, Kossuthoz, Széchenyihez, Tompa Mihályhoz, Sinka Istvánhoz, Ratkó Józsefhez, Kodályhoz, Bartókhoz, Liszthez – sőt, a vasúthoz és a sporthoz – írott versekből). Közben a viccek világában is kalandozásokat tett (több viccantológiája látott napvilágot), megjelent egy általa összeállított Holló László-emlékkönyv, feldolgozta a magyar írók pereit, a Holló-könyvhöz hasonlóan az *Ethnica* Kiadó gondozásában jelent meg műve (gyűjtése és tanulmánya) az ötvenes évek rigmusköltészetéről, összeállította a *Válasz* repertóriumát, feldolgozta a *Tovább* című folyóirat történetét, interjúkötetet adott ki a debreceni karnagyokról, mintegy félszáz debreceni színész portréját írta meg kötetben is, munkatársa volt a debreceni színészet történetéről szóló kötetnek.

S amikor elérkezett a 70 éves számvetés ideje, egy évvel előtte, 2003-ban „készült rá” erre a tizedik verseskötettel, a *Fehér kövekkel* (előtte 1969-től kezdve a következő verseskötetek láttak napvilágot: *Sugárverésben*, *A hétköznapok megtalálnak*, *Hajnali lovak*, *A halott meggyfa*, *A kalapos király búcsúja*, *Tűzet viszek*, *Kékszakállú elégiái*, *Csipkefa-oltár*, „*Tebenned bízunk...*”); *Ecset és plajbász* címmel jelentette meg

művészeti írásait (benne például Holló Lászlóról, Győri Elekről – a falubeli naiv festő kismonográfiája önálló kötetben is megjelent –, Menyhárt Józsefről, Tar Zoltánról, Móré Mihályról, Égerházi Imréről, Bényi Árpádról, a Madarász-házaspárról, Józsa Jánosról, L. Ritók Nóráról, Burai Istvánról, László Ákosról, Cs. Uhrin Tiborról); a *Szellemek és délibábok* című kötetben pedig a „szűkebb haza” irodalmával foglalkozó tanulmányok kaptak helyet (megmentett és elfeledett arcok, emlékező írások, a kortársak méltatása); s még mindig 2003-as kiadású volt a tiszaladányi emlékképeket kötetbe rendező *Szülőföld a Kis-Tiszánál*, afféle utólag szerkesztett napló, időutazás versekkel, tárcákkal, portrékkal, jegyzetekkel.

Egy év múlva, a 70. születésnapra három összegző könyvben, több mint ezer oldalon kaptunk egy impozáns összegzést az alkotó Bényei József több mint 4 évtizedes terméséből. Az *Akiknek megszólalt a világ* című kötetében az 1962 és 2002 között megjelent interjúkból és portrékból válogatott, a *Jelentés a századvégről* az 1970 és 2000 között született tárcákat és történeteket rendezte kötetbe. Íme a példa – Krúdy és Móricz, Kosztolányi s Móra örökében a kortárs-klasszikus szépíró-publicista példája –, hogy a napi sajtó nem törvényszerűen a pillanatnak (avagy az elmúlásnak) szól, de maradandó értékeket képez, hiszen csak így érdemes újságot írni. Az interjú- és portrékötet hátsó borítóján ezt Bényei maga is megfogalmazta:

„Életem során megpróbáltam ugyan a könyvtáros, népművelő, tanár, színházi ember sorsát is, lényegében azonban mindvégig újságíró voltam és maradtam. Találkoztam több tízezer emberrel, és több százat megszólaltattam különböző lapok hasábjain. Mindegyik találkozásban azt kerestem, milyen példát tudok felmutatni, milyen törvényeket,

magatartásmintákat, amelyekbe a hétköznapi ember kapaszkodni tud. És mindenkitől kaptam valamit, hol törvényt, hol lírai háttérrel, hol a munka mérhetetlen tisztetét. Ebben a kötetben szeretnék egy keveset felmutatni azokból, akiknek megszólalt a világ, és akik olyasmit tudtak mondani róla, amely képes gazdagítani az embert. Engem is, és reményeim szerint másokat is. Ezért bocsátom az olvasók elé könyv formában is ezt a válogatást. A felmutatott arcok jelentik igazi értelmét egy élet találkozásainak. Az írások kb. 90 százaléka elsőként a Hajdú-bihari Naplóban jelent meg.”

S ha már a példánál tartunk, hadd tegyek ide egy személyes megjegyzést. Magam Bényei József ösztönzésére s hívására lettem előbb újságíró, és ő bátorított arra, hogy a sajtómunka mellett nem szabad feladni a szépírást. Szinte egyenesen elvárta, hogy a robotos cikkek, hírek, tudósítások, interjúk, riportok „árnyékában” alkotó módon legyen jelen az ember, például verssel és prózával – folyamatosan jelentek meg már kezdetben is és később verseim, tárcáim a *Naplóban* –, foglalkozzék elmélyültebben a kultúra és a művészetek ügyével – itt indult meg művészeti írói tevékenységem –, illetve ő döbbsentett rá először, még Móricz, Krúdy és Kosztolányi vagy Márai előtt, hogy az igazi újságírói szolgálat a tanításban rejlik. Tehát: az újságírás végső soron nem cél, hanem sokkal nemesebb ügyek eszköze.

Most veszem elő Arany Lajos – kollégám s szintén Bényei-tanítvány – Jóska bácsi hatvanadik születésnapjára, még 1994. július 7-én a *Hajdú-bihari Naplóban* megjelent cikkét, amelynek címe egy idézet az akkor napvilágot látott *A kalapos király búcsúja* kötet *A remény óráiból* ciklusából: „*Magamra rejtezem, mint a sóhegy*”. Arany Lajosnak a már nyugállományba vonult Bényeiről

a nagybetűs tanár jutott az eszébe ekkor is, ráébredve: „nem lehet különválasztani az úgynevezett tanító hivatásokat, mint amilyen jó esetben az újságírás is, a szigorúbban vett tanáritól. Mert egy profi újságíró éppolyan jó tanár lehet az életmezőn, mint egy iskolában dolgozó 'kollégája' az intézmény falai között. Sőt. Miképp nem választható külön Bényei Józsefben az újságíró az írótól, az ember a publicistától, az öreg kutyáját séáltatót ősz úr az irodalomtörténészről.” Arany Lajost a „politikus” Bényei nem érdekelte (engem sem! – bár a főszerkesztői beosztás nem lehetett politika-mentes, de mi ebből nem sokat érzékeltünk, mert a más gondolkodású munkatársait Bényei József mindig megvédte a pártállami hatalom helyi korifeusaival szemben) – „a költő s a hangyaszorgalmú és felfokozott erejű, napról napra új ötletekkel előrukkoló újságíró és tisztes költő már annál inkább”.

A „hangyaszorgalmú” irodalomtudós nagy szolgálatot tett Debrecen irodalmi életének a most megjelent lexikkal (melynek minden bizonnyal már a kiegészítő kötete is készül), és a „tisztes költő” vallomásos kötettel jelentkezett a *Tamburaszó* révén. Hiszem, hogy maga sem gondolta komolyan 2004-ben, mikor fél évszázad terméséből összeválogatta a *Kései sugárverésben* – az első kötet címére (az 1969-es *Sugárverésben* című kötetre) reflektáló kötetben – verseit, hogy ezzel le is zárta a költői életutat. Akkor úgy fogalmazott: ötven esztendő alatt „sokszor a versek voltak a kapaszkodó, a megmaradás reménye és a tisztán maradás hite”.

Bényei mintegy ezer versének nagyjából egyharmada került be a válogatott versek kötetébe, s most, a 75. születésnapra éppen hetvenöt zsenéje jelent meg. (A *Tamburaszó* kötetbemutatóját áprilisban tartották meg a Déri Múzeum Dísztermében.)

Az *Ethnica* kiadásában gondozott csinos kis könyvben Bényei József ezúttal is a kis hazához, a szülőföldhöz kanyarodott vissza – fogalmazott ajánlásában a számos Bényei-kötet kiadását segítő Ujváry Zoltán professzor. Ő vette észre, hogy öt ciklusba rendezve, 100 oldalon éppen 75 verset olvasunk – verseket „a múlt homályából” – mint ahogy maga a szerző is jelzi az alcímben. (Feltűnt az évek és a versek számának egyezése, legalábbis ami a főcímetek illeti: a *Nyári változatok a szerelemre* ugyanis párvers, a *Három arcképben* három vers olvasható a kis ciklus részeként, a *Vőfély rigmusaiban* pedig 21 költemény. Ujváry professzor tudatosságot tételezett föl az egyezésben, ám Bényei József bevallotta: számára is meglepetés volt ez a „véletlen”, hogy 75 cím szerepel a kötetben.) Mindenesetre – ha a 75-ös számnak így nem is tulajdoníthatunk szándékoltan jelképes értelmet – sokat elmond a szerzői alapállásról, hogy nem új verseket, hanem az eddigi kötetekbe és válogatásokba föl nem vett kamaszkori zsenégeket adott közre Bényei. Nem hiszem, hogy ne lett volna egy új kötetre való új verse (várom is ezt a verskönyvet!), a vallomás-jelleg, az őszinteség, a maga-vállalás motívuma és a szülőföld, a közösségi örökség megőrzése, az értékmentés szándéka azonban egyaránt ott van ebben a gyermek- és ifjúkor-mentésben. Miként az előszót fogalmazó Ujváry Zoltán a kötet bemutatóján is felhívta erre a figyelmet: „aki ismeri Bényei József költészetét, az jól tudhatja, hogy a gyermekkor emlékei, a szülőföld igézete, a falu és az ősök öröksége, a falu erkölce, az útra bocsátó közösség normarendszere a felnőtt, az érett, és az időskori versekben egyaránt megjelent. Ott azonban mindig az emlékezés tárgya volt a múlt. A *Tamburaszó* önmagában nem emlékezés, hanem az egykori jelen tanúsága. Emlékezzésé

csak ebben a jelképes pillanatban válik, amikor a költő – elismert és jelentős lírai életművel a háta mögött – felelősen vállalja a kamaszkori zsenéket, a téma- és ritmuspróbákat is.”

A borítón látható és a kötetben szereplő grafikai illusztrációkat Cs. Uhrin Tibor festőművész készítette

Béneyi a múltban nem a nosztalgiát, hanem az alapokat látja, az értékmentés számára életmentés. De mikor fordul vajon az ember a múlthoz, benne hangsúlyozva a személyes múltat is? A költő egyrészt teljesebb lírai portrét kívánt magáról konstruálni, másrészt biztonságot keres. Ez a biztonság pedig mindig föllelhető a „kis hazában”, avagy a „táj hazában”, a szülőföldi gyökerek-

ben, a család és a faluközösség emlékeiben. S ha a jelképi motívumot említettük, már maga a cím is ezt építi, és mottójában a költő magyarázat is ad: „TAMBURA – népi hangszer, a citera bátyja. Másfajta, kevésbé nemes fából faragták, hangja is mélyebb, szomorkásabb. Falumban nemzedékek táncoltak rá. Ezek a jórészt diákkori versek azt a dallamot, azt a ritmust őrzik, mint én ma is, megöszült deákként.” Így lehetnek a versek nemcsak egy korszaknak a tanúi, hanem értékválasztások is, „az emberi és alkotói azonosságkeresés korának érzékeny dokumentumai”.

Ujváry az *Előszó*ban igyekezett végighaladni a kötet ciklusain és versein, néhány művet külön is kiemelve, fölfigyelve egyben arra is, hogy Béneyi József több versében már előre jelezte „bravúros költői képalkotó érzékenységet”, nem beszélve arról, hogy a képek nemcsak az egyszerű és tiszta természeti és emberi jelenségek azonosításából fakadnak, hanem felfedezhető a népdalok világával tartott erős rokonság is. A legmarkánsabban ez a szerelmi tematikában jelentkezik: „igézők, madármetaforák, kesergők, játékos rigmók, virágénekek árulkodnak a nemes egyszerűségről”. Aztán a családi kötelek mellett fölbukkan a faluközösség értékrendszere, a személyes múlt összekapcsolódik nemcsak a mindennapi étellel, hanem ami sokkal fontosabb: a benne megnyilvánuló sorsvállalással. A hangpróbák már önálló költőt mutatnak, és kiváló stílusgyakorlatokat találunk közöttük, melyek a falu ünnepeinek megjelenítésében bontakoznak ki, mondhatni: népeleti hitelességgel.

(A hosszabb idő óta tartó kapcsolat mellett az *Ethnica Kiadó* vállalatát is is indokolta tehát, hogy nemcsak az egyes versekben, de egész ciklusokban is ott vannak a folklórhoz való kapcsolódási pontok.)

Mint az utolsó, a *Garabonciás deák rigmusai* című ciklusban, ott ugyanis a kamaszköltő a vőfélyversek klasszikus mintájára énekelte meg a lakodalom dramatikum állomásait, illetve egy hosszabb *Farsangi köszöntő* zárja a ciklust s magát a kötete is. „Ma még farsang vagyok – és vége a dalnak. / Pengessék tovább a fiatalok, mások, / – csak a dallam! – csak azt nagyon vigyázzatok!”

– olvassuk a záró sorokat. Petőfi, Tompa és Arany öröksége mellé kapta Bényei, a költő, Sinka, Váci és Weöres poétai vállalásait, de ebben a legújabb (egyben legkorábbi) vallomásban azt üzeni, hogy a klasszikus és kortárs mintáknál mindig fontosabb és maradandóbb az anonim hagyományminta. A kis haza névtelen embereinek példamutatása.

VENDÉGKÖNYV – Tarczy Péter és a bösztörményi kötődések

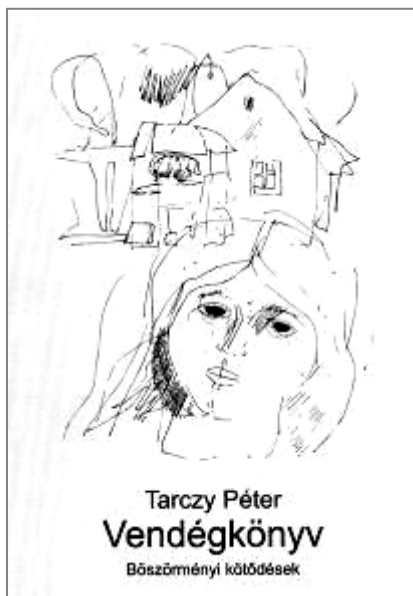
Tarczy Péter újságíró harmadik portré-és interjúkötete jelent meg a könyvhét-re. Az 1994-es *Szívárványidőben* a '80-as évek elejétől szedte csokorba értékmentő arcképei, írott pillanatfelvételeit (sőt, találtunk benne egy 1974-es írást is), ám nagyobb részt az 1989–90-es időszakról rajzolta meg a világ magyar kultúrájának egy bösztörményi szemzőgű vetületét, Erdélytől Brazíliáig, a betűtől a képig, mesterműhelyektől, az utazó élményein keresztül, az elődök emlékezetéig. Négy év múlva *A szív virágai* című kisded kötetben folytatta a sorozatot, újabb portrékat és beszélgetéseket adva a hajdúbösztörményi látogatások és a bösztörményi szerző utazásai nyomán.

Az írárok java részét a *Szabadhajdú* című városi lapban jelentek meg, azt is tanúsítva: a napi vagy heti, illetve helyi aktualitás nem múlik el a nappal és a héttel – illetve a lokalitást nem kell s nem szabad a provincializmus kategóriáival mérni, minősíteni. Tarczy a városát szerető lokálpatrióta, de világpolgár abban az értelemben, hogy mindenütt otthon kíván és tud lenni, még ha ez a világpolgárság egyrészt csak (a történelmi) Magyarországra érvényes is, másrészt a megszólaltatott interjúalanyok, a felidézett arcképek és életutak révén jelenik meg a nagyvilág.

A fent mondottak jellemzik e mostani harmadik kötetet, a *Szabadhajdú* Non-profit Kft. kiadásában megjelent *Vendégkönyvet*, az alcímében hangsúlyozva a bösztörményi kötődéseket. A könyvben olvasható több mint félszáz írása az 1997–2008 közötti időszakban született, műfajilag, tematikailag és látványban is gazdagabb képet adva a korábbiaknál (számos portré- és dokumentumfotót találunk az írárok mellett). Olvasunk itt interjút és portrét, pillanatképet, könyvrecenziót, nekrológot, művészeti (művésztelepi) riportot, útirajzot, művészeti kritikát – a tárgyszerű, tájékoztató műfaji elemek egyedi hangjává ötvöződnek egy-egy írásban a reflexióval (az esztétikai vonatkozással).

S abban a folyamatban, ahogy a szerző mások számára is látható és érzékelhető alakot kíván adni alanyának, mindig egyszerre van ott a beszélgetőpartnerrel és tárgyával szemben tanúsított alázat, illetve az a vonzó magabiztosság, amely elsősorban az író háttértudására alapozódik. A felkészültségre (és felkészülésre) tehát, amit méltán lehet ezen a szinten bennfentességnek is nevezni, hiszen azok számára is kiderül, hogy Tarczy Péter otthon van a tevékeny emberek és a művészetek világában, akik történetesen nem ismerik az újságíró, művészeti író.

Ám jegyezzük meg: ez a bennfentes-ség nem hivalkodó, soha nem szereptévesztő, nem a riporter kíván elmondani mindent a beszélgetőpartner helyett, de hagyja kibontakozni, élő részese a dialógusnak, az alany egyenrangú partnere (s módot ad arra, hogy az alany nőjön fel az ő tudásához).

A borító Csohány Kálmán rajzának felhasználásával készült

Anélkül, hogy az újságírói teljesítmény, a műfaji gazdagság, a narrációs módok és a stíluslemek aprólékos elemzésébe belefolyánánk, annyit azért rögzítsünk, hogy alapvetően – e számos műfaj és műfaji változat ellenére – kétféle beszédmóddal van dolgunk, ami azonban a műfajhatárok tiszteletben tartásával is együtt jár. A dialógus (párbeszéd) és a monológ (vallomás) váltakozik egymással, utóbbi természetesen az emlékező jellegű írásokban, de az író itt is mérlegel, és nem hagyja deformálni a

személyes emlék szubjektívizáló erejét. A szubjektivitásban a személyes kötődések kapnak nagyobb hangsúlyt, így talán nem túlzó a feltételezés, hogy ezek a portrék Tarczy Péter (ön)arcképét is színesítik. (A böszörményi kötődések egyúttal Tarczy kötődései, önéletrajzának részei.)

S feltűnnek a korábbi kötetekből már ismerős nevek: például Csohány Kálmán, Halápy Lili–Halápy János, Szabó Endre (André Szabó), Horváth Tibor, Kordás Ferenc, Gelu Pateanu, Bagossy Imre, Béres József, Ferdinandy György, Kányádi Sándor, Matyikó Sebestyén József. Újabb találkozások a korábban már megszólított jeles személyiségekkel, illetve az egykori találkozások (és beszélgetések) immár emléksorokba sűrítődnek, amit a halál vagy az évforduló formált újra a szerzőben. S maga a cím is az első kötet második fejezetéből emelkedett a borítóra, hiszen az 1994-es *Vendégkönyv*ben a haza- és a Böszörménybe látogatók szólaltak meg, ez a mostani kötet pedig egyfajta rendező-elv gyanánt választotta a hazatalálást. Ezért a *Vendégkönyv* egyben „otthonkönyv” is, annak minden tisztelő és vonzó erejével és disszonanciájával.

A képekben is szokatlanul gazdag kötet hátsó borítójának ajánlásában Csiha László tanár úr „az újraolvasás gyönyörűségéről” írt, kiemelve, hogy a könyvbe gyűjtött cikkanyag szemléje során „az újraolvasás jobban megvilágítja a már ismert cikkek erőnyeit”. Például azt: „hogyan lehet élményszerűen bemutatni értékhordozó egyéniségeket”. Az újraolvasás viszont nem azt jelenti, hogy az egyszer már megjelent cikket újra elolvassuk (ráadásul azoknak csak egy – nagyobb – része jelent meg a *Szabadhajdú*ban), hanem azt, hogy újraértelmezzük a személyt (s kötődést), miként Tarczy is ezt tette, s hogy újabb kontextust látunk meg a kronológiai folyam-

(at)ban, ráadásul a cikkek és személyek egymással is dialógusviszonyba lépnek a kötetben belül. Ez az újraolvasás tehát inkább egy „új” olvasás, az olvasás új élményt ad.

Csiha László így folytatja: „Tarczy a közös világlátásból adódó szerencsés ráérzéssel tudja kiválasztani azokat az interjúalanyokat, akik tehetségük, erkölcsiségük okán különböznek az átlagtól, legyen szó határon túli íróról, szakmáját kiválóan művelő kalaposmesterről, nyugalmazott szakfelügyelőről.” S éppen az idézett minősítés okán domináns a portréjelleg eme írásokban, akár interjú, akár riport, bevezetővel ellátott dokumentumközlés, pillanatkép, akár műismertetés vagy nekrológ az adott műfaj. Hiszen a választás eleve értékítéletet föltételez (ezért is lehet érvényes a fentebb említett önarckép-párhuzam), mert a választással és megszólítással, megszólalattalásal példaértéket kívánunk mutatni másokban. S ez a példaérték akkor is átszövi a sorokat, amikor nem teljes portréről van szó, hanem csak egy vonásról, egy pillanatról, egy ráncról. A csupán felvillantott arcokra vonatkozó megjegyzés azonban nem azt jelenti, hogy ezek az írások töredékek – még az újság(ok) szűkre szabott terjedelméből adódóan sem! –, hiszen még a legrövidebb, úgynevezett flekkes írás is a teljes kép igényével készült.

Óhatatlanok olykor az átfedések a mondandóban a korábban már bemutatott, meginterjúvolt beszélgetőtársak, portréalanyok esetében, ám itt is fölgyegetjük: az átfedés soha nem ismétlés, inkább mélyítés, árnyalás, mindenképp a folytonosság kifejezése. Tarczy Péterre egyébként is jellemző ez az univerzális (vagy polihisztori) érdeklődés: nemcsak a képzőművészet, de az irodalom is izgatja, nemcsak a helytörténet, hanem a családi történelem is foglalkoz-

tatja, nemcsak Hajdúböszörmény érdeklé, de az egész világ. S az egész világban mégis az apróságok, a hétköznapi „szenzációk” – mint Márai Sándornál –, s ahol Tarczynak megengedi a választott műfaj, hogy ne másokkal meséltesen, hanem maga meséljen, sejteti egy, a széppróza – legalábbis az emlékező (élet)úti-tárca – irányában is kísérleteket folytatható Tarczy Péter képét.

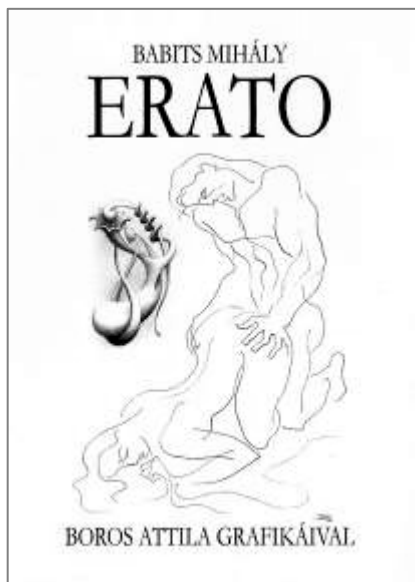
S amit magam (minden eddig említett jellemző mellett) a főbb erények közé sorolok: a kötet írásából kiderül, hogy Hajdúböszörmény nem olyan zárt világ, mint ahogy kívülről föltételezik – befogadó és nyitott, otthont adó és hazaváró, tevékeny életformára tanító, emléktörző, hagyományápoló (egyébként maga Tarczy is befogadott, „vendég”, ki otthonra talált itt). S mivel fontos a város számára a múlt, fontosak a nyilvántartott kötődések, ezért fontos a jelen és a jövő. Mert akik emlékezni jönnek (jöttek) vissza Böszörménybe, azok táplálkoznak is – s Böszörmény szintén táplálkozik azokból az életékből és művekből, alkotói vagy hétköznapi életművekből, melyek itt születtek, ide kerültek, vagy ide kötnek.

A „böszörményi kötődések” alcímű megjelölés tehát kettős értelmű: minden megszólalónak s emlékében megidézett személyiségnek van valamilyen (alkalmi vagy mélyebb, átmeneti vagy egész életre szóló) kötődése a városhoz, s a kötődés mindenkor szeretet is egyben. Nem föltétlenül csak érzelmi alapú – sugallja a *Vendégkönyv* –, inkább a tudás jegyében számon kérő, hiszen az egész kötetet áthatja a szellemi és erkölcsi tudásra egyaránt apelláló gondolat, az életutak ismeretése része tehát a megismerési folyamatnak, hozzájárulva a közösség önismeretéhez ugyanúgy, mint a szerző önképének alakításához.

„FINOMABB GONDOLATI KÖZÖSÜLÉS”

Boros Attila grafikáival jelent meg Babits Mihály Erato című világköltészeti antológiájának legújabb kiadása

A Babits Mihály által válogatott és szerkesztett (Szabó Lőrinc közreműködésével fordított) *Erato* (*Az erotikus világköltészet remekei*) méltán számít sikerkönyvnek. Önmagában, költői értékénél fogva is (érdemes elgondolkodni Babits – magyar költészetet gazdagító – fordítói szándékairól), és tovább emelik a reputációt a képzőművészeti illusztrációk. A szerelmes, gyakran pajzán (nem egyszer túlfűtöten erotikus) verseket a világirodalom szerelmi–szexuális témájú remekeiből válogatta Babits, és a fordítások az óta is fel-feltűnnek a különböző szerelmi antológiákban.

A jelentős műfordítói közreműködést – bár a kötet mindvégig Babits nevével jelent meg – Szabó Lőrinc 1920. március 15-én kelt naplóbejegyzése is tanúsítja:

„Mihállyal csináltunk egy szóbeli szerződést, hogy az Erato felét vagy legalább nagy részét én csináljam meg, mert ő komolyabb dolgokkal foglalkozik. Nagyon jó! Csak titokban kell maradnia, legalább egyelőre. Az oldalaknak megfelelő arányban átadja a honorárium megfelelő részét.” (Az 1970-es kiadás előszavában Keresztury Dezső már megemlítette, hogy a gyűjtemény egy részét Szabó Lőrinc fordította, sőt, Tóth Árpád közreműködéséről is beszámolt.) A fordításokat csupán az alapján lehet különválogatni, hogy Babits melyeket vette be saját fordításköteteibe is, így az *Erato* 65 verse közül 25 költemény fordítója bizonytalan.)

Maga az *Erato* több önálló kiadásban látott már napvilágot. Az 1918–20 között fordított versek először a bécsi Hellas Verlagnál jelentek meg 1921-ben, 500 számozott példányban – a könyvbarátok számára készült kiadást az akkoriban igen népszerű Bayros metszeteivel díszítették, és bibliofil értékét tükröző áron juthattak hozzá a gyűjtők (s eme értéket tovább növeli, hogy a kötetet a hatóságok erkölcselenség vádjával kobozták el Pesten). Babits a kolofonba a következő szöveget íratta: „Babits Mihály jelen műve csupán az irodalom történetének komoly kutatói számára készült. Kereskedelmi forgalomba nem került. Terjesztése előzetes aláírások útján történt.”

A Boros Attila által illusztrált album címlapja

Magyarországi kiadásban 1947-ben jelenhetett meg az *Erato*, majd 1973-ban Borsos Miklós rajzaival, 1980-ban pedig Szalay Lajos grafikáival adták ki az anto-

lógiaát. Ezt a nemes sort folytatja most, 2009-ben a dr. Bartha Magdolna és dr. Rózsa László magánkiadásában megjelentetett – nyomdai kivitelezésében is – reprezentatív album, Boros Attila grafikáival. (A képzőművész Debrecenben a könyvhéten dedikálta az albumot, illetve – a Rózsa László megrendelésére készült s az ő tulajdonát képező lapokból – még szintén júniusban a Múzeumok Éjszakája debreceni programjai közt.)

Rónay György a *Nyugat* 1940. évi első számának *Figyelő* rovatában méltatta a fordító Babits Mihályt. Előtte jelent meg az *Összegyűjtött munkák* IX. darabjaként a *Kisebb műfordítások* című kötet, benne a *Pávatóllak* (1902–1910), a *Vihar* (1916), az *Erato* (1918–1920), a *Vegyés darabok* (1918–1930), a Baudelaire-fordítások és az *Oedipus király* (1924), *Goethe Iphigeniája* (1929), az *Amor sanctus* (1932) darabjaival. Rónay a következő életrajzi–érzelmi–poétikai összefoglalást adta: „Azután jön a háború, a «nyugtalan-ság völgye», azután összeomlik a világ: a költő vállal és menekül, lemond és tiltakozik, a nagy viharban az örökebb Viharhoz fordul, Shakespeare-t fordítja, és a görög óriást, Dantét – de a klasszikus álmokat, ezt a tragikus álmod többé nem ejti el; Oedipus már elindult végzete felé; az Erato kitérő, fényes, fölényes tiltakozás, góg a márvány aktok védelme mögött («háború utáni izgatott évek mellékterménye, dacos menekvés a testi szerelem kábulatainak világába»).

A fordítás mindenesetre Babits számára „alkotás, teremtés, művészet, a művész gazdagodása, oeuver-jének éppúgy szerves része, mint eredeti művei.” Ebből a szempontból Rónay kétszeresen is érdekesnek és jellemzőnek, vallomás erejűnek vélte az alábbi fordítói megjegyzést: „A kiválasztásban nem az eredeti költemények értéke vezetett. Hosszú pályámon sokat és sokfélet fordítottam... Itt elhagytam ezekből mindazt, ami pusztán fordítás, ha mégoly sikerült is. Csupán

oly darabokat vettem föl, melyeket saját költői művem részének s fejlődésem adalékának tekintek. Ezeket azonban fölvettem akkor is, ha mint fordítások nem felelnek meg mindenben a hűség igényeinek. Van itt filológiai pontosságú munka, és van hetyke pastiche.”

Az *Erato* darabjainak válogatásában meghatározó volt egyrészt maga az erotikus téma, s legalább is saját munkáit illetően a babitsi verséletművet gazdagító, tulajdonképpen magyar költeményt létrehívó átköltési rítus. Mindemellett erre is érvényes Babits műfordításról vallott elve (*Irodalmi problémák*), mely szerint a műfordítást sokkal nagyobb és fontosabb dolognak tartja, mint amilyennek látszik... – „a nemzetek finomabb gondolati közösülésének jóformán egyetlen eszköze”.

S minden bizonynyal pikánsan hangzik a „gondolati közösülés” kifejezés egy ero-

tikus világgöltészeti remekműveket közreadó válogatást, illetve az ahhoz készült újabb illusztrációkat bemutatva. Mondhatnánk, hogy a grafikusnak könnyebb a dolga a szerelem (tulajdonképpen magának a szerelmi aktusnak az) ábrázolásában, avagy megérezkítésében, s nem is kell direkt módon az adott vershez kapcsolódnia, elegendő lehet az érzéki szerelem állapotait, stációit, illetve gesztusait közvetíteni.

Boros Attila viszont szerencsés módon túllépett ezen az egyszerűsítő (és olykor stilizáló, sablonokba menekülő) felfogáson, még ha mozdulat- és formasablonokat maga is alkalmazott az illusztrációk elkészítése során.

A több mint 40 grafika (a címlapon s a hátsó borítón szereplő rajzokkal együtt) négy különböző technika megközelítést mutat: a tónusos ceruzarajzok mellett a legnagyobb számban vonalas (tus)tollrajzok szerepelnek az albumban, néhány esetben a ceruza és a toll együttes alkalmazásával ad katartikus atmoszférát a vonalak burjánzó lírájának a művész, és negyedikként egy igen sajátos kompozíciós megoldással is találkozunk.

Összesen 12 olyan grafika is szerepel a könyvben (ide számítva a borítón látható illusztrációt), mely a vonalrajzok virtuóz futását – esetenként nemcsak a szexus művészi ábrázolásának, hanem magának a vonal erejének is köszönhető –, fokozott érzékiségét a geometrikus ikon, a szimbolizált, gyakran szecessziós megoldásokra is emlékeztető miniatűr rajzzal együtt mutatja be. Ezek az egyszerre sűrített és stilizált jelek, mint a kompozíció részei, plasztikus ellenpontot képeznek a rajzzal, s bár meglepőek – asszociatív jellegüknel fogva sokszor a továbbgondolásra alkalmasabbak, mint a lírai-epikus ábrázolások –, egyúttal a képnéző

kritikai reflexióját is előhívják. Kifejezetten félresikerültnek (s bizonyos értelemben obszécinnak) tartom azt a két illusztrációt, ahol ezek a szimbolikus motívumok az ágyékszervet helyettesítik (hiszen éppen ezzel emeli ki azt az alkotó, amit a művészetben csak sejtetni szabad, ellentétben a pornográfiával), másrészt a kiváló szecessziós szimbólumjátékok akár önálló grafikaként is megállják a helyüket. Az ikon és a rajz együttes megjelenítése viszont telitalálat ott, hol a testi szerelem történetét geometrikus struktúrába, plasztikus formába emeli ki a művész.

Mindezekkel együtt Boros Attila maga is erotikus költészetet teremt rajzi eszközeivel, így a régi versek, klasszikus versfordítások ebben az új képzőművészeti-illusztrációs kontextusban az új olvasás (olvasat) lehetőségeit is megteremtik.

(Boros Attila grafikáit dr. Rózsa László ajánlására és hozzájárulásával közlöm)

Boros Attila illusztrációja A csíptető című La Fontaine-költeményhez készült

A Megmentett versekből

Szerelmes leány levele a fiúhoz

Hajnal-hűvös mikor gyűrűzik a bőrön,
ölemhez álmodik, táncot úz mellemen,
s megszelídül mosolygó ajkamhoz érve.
Az ébredésig falánk hiányod őrzőm,
levélborzongató, nagy csodától égve –
s virágot bont a vágy duzzadó kertemen.

Minden íze csóknak gyönyörke moccanás,
belém babonáztad már odaadásom:
birtokos jelzők közt hullámszik az élet.
S bár megreszketek, hogy ha társként volna más,
mégis téged várlak, s messzi elkísérlek –
öledre gyűrűzött magam-áldozásom.

EGY HUMANISTA ÉRTÉKREND NYOMÁBAN

Szemponatok Radnóti újraolvasásához a költő publicisztikája felől közelítve

2009. május 5-én országszerte megemlékeztek Radnóti Miklósról – születésének 100. évfordulóján. A Petőfi Irodalmi Múzeum még április végén nyitotta meg azt az életút-tárlatot, mely nemcsak a közismert fotókról reánk tekintő szomorú és elmerengő arcú költőt mutatja be, hanem a nevető, önfeledt embert is, aki olykor az indulatainak sem szab gátat. A gazdag fotó- és dokumentumanyag mellett kortárs képzőművészeti illusztrációk is szerepelnek a PIM tárlatán. A tárlat címe, az ecloga-idézet – „Az égre írj, ha minden összetört” – szintén azt sugározza, hogy bár Radnóti életét s költészetét az 1930-as évek második felétől kezdve meghatározta a haláltudat, benne az erőszakos halál látomásával, nem adta fel az életvágyat sem, a rendelt sors elfogadásával, s bizonyos értelemben annak előkészítésével, párhuzamosan jelen volt a szép élet és szép halál gondolata is.

Mint azt még az előző folyóiratkötet tartalomajánlójában jeleztem: egy rövidebb esszé kívántam közreadni Radnóti Miklós publicisztikai tevékenységéről, középpontba állítva a költő tárcáiban és kritikáiban szintén a költészetét is árnyaló értékrendet, nem feledkezve meg arról a momentumról, hogy a publicisztika Radnóti számára a költői identitáskonstrukció egyik eszköze volt. A debreceni Kölcsey-főiskolán április végén rendeztünk tudományos konferenciát – az idei emlékek jegyében –, amelyre, a készülő írás szellemében, egy előadással készültem a költő újságprózáit és kritikai tevékenységét bemutatva. Közben számomra is kiderült, hogy az „újságíró” Radnóti értelmezése és értékelése olyan összetett kérdéskört fogalmaztat meg, amelynek tárgyalása nagyobb terjedelmet igényel. Az előadásból és a tervezett esszéből így egy 80 oldalas kismonográfia lett, mely a mostani, 26. folyóiratkötettel párhuzamosan jelenik meg a *Néző • Pont* különkiadásaként. Azok számára, akikhez a különkiadás nem jut el, alább a Radnóti-publicisztikát tárgyaló kismonográfia bevezető részét adom közre.

***

A *Nyugat* harmadik nemzedékéhez tartozó Radnóti Miklós költői és műfordítói életműve mellett általában kevesebb szó esik publicisztikai tevékenységéről. Pomogáts Béla monográfiájában például (bár többször megemlíti a különböző lapokkal és irodalmi körökkel való kapcsolatát) csak egy rövidebb alfejezetet (*A könyv és az ember*) szentelt a költő lírán túli irodalmi tevékenységének. Bori Imre elsősorban a költői életművel, a versek elemzésével foglalkozott; a viszonylag gazdag tanulmány-, emlékezés- és esszéirodalom is meghatározóan Radnóti költészetére, azon belül is szerelmi lírájára, tragikus sorsára, zsidó mártíromságára koncentrált.

A költő 1945 után „az antifasiszta irodalmi kánon” emblematikus alakja lett, így a kanonizáló hatalom természeténél fogva, Radnóti baloldaliságát tényszerű fedezetként használva, az antifasiszta jelző majdnem kizárólagosan a szocialista (sőt a kommunista) attribútum jellegét szilárdította meg. Mindeközben kevesekben tudatosult, hogy „Radnóti alighanem az egyetlen olyan jelentős költője a holokausztnak, aki viszonylag távol tartotta magát a zsidó kultúra hagyományaitól” – fogalmazott Hatos Pál a *Radnóti újraértelmezése* című kritikájában –; a költő katolicizmusa, keresztény értékrendje pedig egyenesen tabunak számított, elhallgatva költészetének keresztény vonatkozásait.

Talán Baróti Dezső vette az általános gyakorlattól eltérően jobban figyelembe emlékező portrékönyvének megírásakor Radnóti Miklós cikkeit, bírálatait s más prózai írásait, mint a művészi életrajzhoz szükséges adalékokat. (Baróti egyébként Radnóttal együtt kezdte a szege di egyetem magyar-francia szakát 1930-ban, és éltre szóló barátság alakult ki közöttük. Az említett monográfia tulajdonképpen személyes visszaemlékezés, így benne Radnóti minden – költői, emberi és kritikusi megnyilvánulása – egyenrangú életrajzi tény lett.) Baróti bár csak 1935 elejéig állította össze az elsősorban a versekből megformálódó életrajzot, Radnóti addigi minden cikkét (még a kéziratban maradtakat is), összesen több mint húsz írását idézte a rendhagyó biográfia-portréba, benne külön értékelve Kaffka Margit-disszertációját.

Pedig a költő publicisztikája (ha jelentőségében nem is érte el költészetét – és még inkább torzó maradt –, de) terjedelme okán, műfaji és tematikai kifizési lehetőségeit figyelembe véve, illetve az újabb Radnóti-olvasatokhoz szolgáló szemléleti adalékok jellegéből adódóan egyaránt, akár az önálló, nagyobb feldolgozást is megérdemli. (Baróti könyve félezer oldalas, és ha egy igazán teljes Radnóti-monográfiát óhajtanánk, élete s műve 1935 elejétől 1944 őszeig tartó időszakának hasonló mélységű és merítésű leírása és interpretációja nagyjából még kétszer ennyi terjedelmet igényelne – benne a *Napló* és a további több mint száz tárcsa, cikk, jegyzet és kommentár, tanulmány és kritika vagy recenzió figyelembe vételével.)

Ezt a szemléletet a legújabb – 2005-ben napvilágot látott – Radnóti-monográfia szerzője, az Osiris Kiadó által gondozott életműköteteket is szerkesztő Ferencz Győző *Radnóti Miklós élete és költészete* című „kritikai életrajzában” már a magáénak vallotta, hiszen az életmű szerves részeként foglalkozik a költő irodalmi újság-prózájával. Ez a minden eddiginél vastkosabb monográfia (a képmelléklettel együtt több mint 800 oldalas) igen gazdag forrásanyagból merít: a költő és irodalomtörténész felhasználhatta a kutatásokhoz a Radnóti özvegye, Gyarmati Fanni tulajdonában lévő hagyaték kéziratait is, illetve az időközben előkerült, korábban nem publikált (a levelek, feljegyzések és füzetek mellett nem egy esetben éppen a szintén Ferencz által szerkesztett s összegyűjtött prózai írásokban olvasható) cikk-kéziratokat.

Ferencz Győző egyrészt az első ízben nyilvánossá vált dokumentumok tükrében, másrészt az 1940-es évek végétől kezdődően féoldalásra formált Radnóti-kép korrekciójaként írta meg kritikai életrajzát, az alkotói pálya alakulása mellett, illetve azon belül, külön célként jelölve azt is, hogy feltérképezze költészetének és „egyéb irodalmi munkásságának fogadtatását”. Ennek szellemében kínált művében hivatkozási pontokat a Radnóti-publicisztikára, a legtöbb esetben az életút egyes állomásainak teljesebb megvilágításához, továbbá a lírikusi kiteljesedés korszakában (1934–40 között) az *Irodalmi élet*, valamint a *Kritikák, rádióelőadások, műfordítások* alfejezetben adott vázlatot a Radnóti-próza újság- és folyóiratközléseiről.

Ferencz Győző a gyermekkori haláltrauma és a felnőttkori haláltudat által alakított és meghatározott költői életműben a nyelvi önmegalkotás kísérletét látja, a folyamatos és tudatos személyiségépítés dokumentumát. Alaptétele, hogy a Radnóti-költészet arra a kérdésre kereste a választ: „milyen kapcsolatban van egymással a költő személyes élete és az általa létrehozott mű, lehetséges-e a költészet nyelvi eszközeivel megalkotnia személyiségét, megteremthető-e lét és írás egysége”. Az idézett törekvés némileg ellentmondásos – s erre Hatos is rámutat, több, Ferencztől vett példa alapján, kijelentve, hogy élet és költészet egységét csak abban az esetben fogadhatjuk el, ha „az életrajzi én valóságát is csak narratív identitásnak tekintjük”.

Radnóti Miklós költészete – a kezdetektől a legutolsó versekig, szinte saját halálának pillanatait is megírva – mindenestre telítve van életrajzi motívumokkal és vonatkozásokkal; szépirodalmi újságprózájának, s még a klasszikus publicisztikai műfajok valamelyikében írt cikkeinek is majdnem mindegyike tartalmaz személyes életére utaló hivatkozásokat; tanulmányaiban és kritikáiban az őt saját művészetében, alkotói gyakorlatában is foglalkoztató kérdések váltak meghatározóvá.

Radnóti a hírlapi és folyóirat-nyilvánosságot ugyancsak a személyiségkonstrukció egy sajátos színterének tekintette (például nagy jelentőséget tulajdonított a kritikának, a megjelent művek bírálatának, fontos volt számára a róla szóló kritika, s talán ezért esik a publicisztikai életműben a legnagyobb hangsúly a bírálatra). S igaz, hogy végül nem jelent meg életében az írás, de igencsak tanulságos ebből a szempontból a *Tiszatáj*-ban 1983-ban (majd ennek alapján az összegyűjtött prózai írásokban is) közölt *Öninterjú*.

Magam az egyszerre leíró és értekező, a szemléleti megítélést illetően pedig kritikai esszében – mely szintén az újraértelmezések sorába kíván illeszkedni –, a vizsgonyt megfordítottam. Elsősorban Radnóti Miklós publicisztikájának tükrében közelítettem az életmű (avagy élet és mű) egyes kérdéseihöz, csupán a hangsúlyok áthelyezésével adva a kanonizált képhez viszonyítva kicsit más megvilágítást magának a Radnóti-oeuvre-nek, s anélkül, hogy költészetével foglalkoztam volna, remélve egyben a lírai teljesítmény további árnyalását. A kísérlet mindazonáltal így is csupán vázlat, hiszen nem éreztem feladatnak minden publicisztikai alkotás részletes (a klasszikus Radnóti-versekhez hasonló mélységű, elemző) bemutatását, még ha egyes műfaji, kritikai szemléleti kérdésekkel vagy az identitáskonstrukció, a saját élmény és az irodalom szempontjából meghatározó tárcával, cikkel, jegyzettel vagy bírálattal, műfaji és tematikus csoporttal körültekintőbben is foglalkoztam.

Ha a teljes Radnóti-életművet nézzük, terjedelmileg annak kétharmada próza. Az összegyűjtött művek között a versek és műfordítások mellett külön kötetben látott napvilágot az *Ikrek hava* című – a gyermekkort megidéző, drámai erejű, naplónak is nevezett szépprózai számadás, vagy Baróti szavaival: „a hiteles napló és a valóság költői újjáteremtése között” elhelyezkedő – elbeszélés a tényleges *Napló* társaságában. A harmadik kötet pedig (*Radnóti Miklós összegyűjtött prózai írásai* a költő tárcáit és tárca-elbeszéléseit, rajzait, cikkeit, tanulmányait, bírálatait és a rádióelőadások szövegeit tartalmazza). Mindegyik publicisztikai műfaj, mégpedig a nemes irodalmi publicisztikai hagyományokat folytatva.

S habár a dolgozatom alcímében „néhány új szempontról” beszélek, szükséges megjegyezni, hogy mindeddig gyakorlatilag még szempontok sem léteztek, hiszen a Radnóti-publicisztika – miként a tanulmány az e fölötti sajnálatot is sugallja – nem képezte az irodalom- és sajtótörténeti vizsgálgódások tárgyát.

A fafaragó orvos – dr. SZELEKOVSZKY SÁNDOR – (május 15., péntek)

Tóth Csaba debreceni orvosprofesszor putnoki fotókiállítására utazva már felkészülhettem rá: a Holló László Galériában rendezett kiállítás után még egy orvos-alkotóval fogok találkozni, aki nem messze Putnoktól, a festői szépségű Mályinkán él, és fafaragással foglalkozik. Mesebirodalmára azonban nem készülhettem föl, különösképpen arra nem, hogyan lesz szépség a betegségből.

Szelekovszky Sándor ugyanis a beteg fákat, pontosabban a fa betegségét (nevezetesen a golyvát) használja faragásai alapanyagaként – a gyökerek s a kopjafákhoz előkészített oszlopok mellett. Amorfi alakja, asszociációkra ösztönző formajátéka megindítja az alkotói fantáziát is. Igen kemény, nehezen megmunkálható, de az emelkedettség nemcsak ennek a nehézségnek a leküzdésében van ott. Nagy kihívás a betegségből történő szépség- és értelemvarázslat. A fagolyva ugyanis olyan, mint az embernél a rák, burjánzanak az erőszakos sejtek, míg végül teljesen felemésztik az egészséges szerkezetet. Sándor gyógyítani már nem tudja őket, mégis gyógyítja velük az embereket.

Megtudtam közben, hogy hamarosan ismét bemutatja Debrecenben munkáit. Ismét? Magam csak ott ismertem meg debreceni (s számos irányban nyúló) előéletét. Az itteni egyetemen 1963-ban szerzett diplomát, majd rakacai, dédestapolcsányi, debreceni orvosi körzetekben dolgozott. 1978-tól öt éven keresztül Líbiában, a tripoli klinika belgyógyászati

osztályát vezette, s a kórház igazgató-helyettese volt. Közben nemcsak a régi arab orvoslás hagyományával ismerkedett, hanem régészeti és néprajzi gyűjtéseket is végzett, s ott kezdett el az olajfestéssel foglalkozni. 42 képpel tért haza.

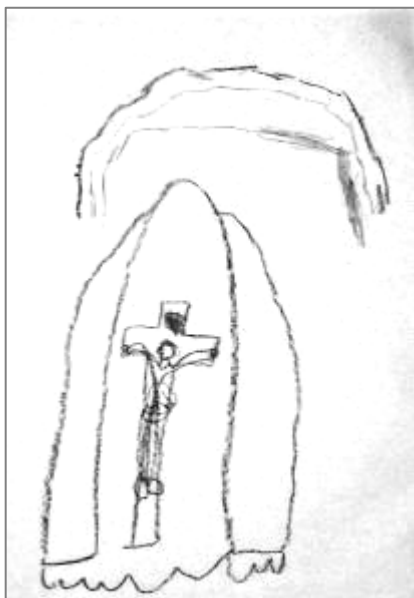
1991-ig Debrecenben, a Nagyerdei Gyógyfürdő vezető főorvosa volt aztán. Ebben az időszakban kezdett el kispasztikával foglalkozni – néhány kiállítást is rendezett. 1995-ig az Egyesített Szociális Intézmények igazgató főorvosa volt, közben két évig az Európa Tanács szakértője, majd 1995-ben a magyarországi „egzotizmus” mellett döntött, amikor a Bükkbe költözött.

Tardona és Mályinka házi orvosaként praktizált, Mályinkán a kertjében valóságos szabattéri kiállítása látható, s ma már – nyugdíjasként – csak a szomszéd kis telken felépített házban folytat magán-orvosi tevékenységet.

Faragott kerítése valóságos mestermű, vonzza a tekintetet – nem beszélve a szépen gondozott kertben látható szobrokról, köztük egy olyanról, mely teljes egészében meghagyta a golyvás akáctörzsek nonfiguratív szerkezetét – , a falu központjában 2001-ben átadott Milleniumi Parkot az ő kopjafái díszítik, a legnagyobb önfeledtséget azonban a plasztikázás jelenti számára.

Azóta sem tudok szabadulni a golyvás törzsből kitekintő arcoktól – s a gyökerekből kibontott formáktól. Mindkettő a gyökeret és a fényt kapcsolja össze: az egyiket egy nappal, a másikon egy napsugár-tövisbe öltöztetett, megrendítő Krisztus-arcral.

Korpusz és játék
– ANNA lányom újabb rajzai –
(május 22., péntek)

Bodó István barátom hívott fel telefonon néhány napja, hogy gyermeknapi kirakatot készít a Csapó és Vár utcák sarkán lévő, a BLONDEX Kft. papírboltjában, mely egyben művészellátó is, és a 6 éves, iskolába készülő Nagy Nikolett munkái mellett szeretné bemutatni Anna lányom rajzait – szokta a folyóiratban látni némelyiket egy-egy gyerekversem mellett, vagy csak úgy...

Anna egészen izgatott lett – már a lehetőségétől is boldog –, mióta megnyert egy óvodai rajzversenyt, arra vágyakozik, hogy kiállításon szerepeljen, mint a nagyok. Öt-évesen komoly tervei vannak, s magam az apai elfogultságot igyekszem az esélyekbe átöltöztetni, s az irányítás helyett egyelőre hagyni, hogy azt rajzolja, ami neki tetszik, úgyszólván nagyobb a fantáziája az enyémnél. Az elismerés pedig nagyon fontos, így külön köszönettel tartozom István barátomnak.

Tucatnyi új rajzot készített két este alatt, s most itt álltunk a kirakat előtt, ahová az elvárhatónál több, összesen 7 lapja került ki. A rajzok közül számomra ez a korpusz a legkedvesebb, talán azért, mert a legmegdöbbentőbb egyben. (Bodó István is ezt jegyezte meg, amikor újra felhívott, hogy elkészült a kirakat.)

Anna és Kata karácsonyra kapott egy kis könyvecskét édesanyámtól: *A legszebb történet* – a Biblia igen egyszerű átírata gyerekeknek. Benne Jézus születése, élete és halála visszatérő esti olvasmányunk. Egyik alkalommal ezzel fogadott Anna, amikor érte mentem az óvodába: „Apa, én a legjobban Jézust szeretem. Amikor eszembe jutott, hogy megkínózták és megölték, sírni kezdtem, annyira sajnáltam.” (Be kell vallanom, nekem is könnyek jelentek meg a szememben, alig győztem rejtteni.)

S lerajzolta a megfeszített Krisztust, a téma mellett magával a gyermeki zsenialitású kompozícióval okozva újabb meglepetést. A korpuszt egy gótikus ívbe helyezte, mit sem tudva az aranymetszésről, fölé pedig egy szívárványt rajzolt a zsírkrétával, mintegy a töviskoszorú reményévé átminősült glóriáját, a feszültséget fokozva a jól látható, kontra-pozíciós szerkesztéssel.

Ilyenkor csodálni tudom a gyermek látását, érzékenységét, szimbolikus arányértését, ösztönös tudását. Már csak arra kell vigyázni, nehogy elfelejtse, amit fentről hozott közénk.

Ígéretet tettem, hogy a híren túl is szólok Tamus István grafikusművész akvarell kiállításáról, mely a *Néző • Pont* előző kötetének lapzártája idején nyílt meg, s május 31-éig állt fenn a Hunyadi és Darabos utca sarkán lévő Csokonai Házban. Bevallom, mindig szomorkodom, amikor a kávézóban járok, mert bár a tulajdonos Ádány László (s az általa, illetve a művészek, irodalom- és művészeti pártolók közreműködésével létrehívott Csokonai Vitéz Mihály Szellemi Műhelyért „Élet–Fa” Közhasznú Alapítvány) évek óta rendez a szűkös helyiségben kiállításokat, könyvbemutatókat, felolvasásokat, a szellemi töltekezés mellett a hiányt is érzem. Ugyanis évek óta hiányzik a bővítéshez valamilyen engedély és a város támogatása! Szavak vannak – valamint Ádányék hite.

Magam addig fogom ostromozni az illetékes kulturális (illetve műszaki) vezetést (hatóságokat, talán még a szomszédos üzlettulajdonosokat is!), amíg nem látom, hogy Rácz György tervei megvalósulnak, és az „életfa” növekedhet az álmok után: beépül a tetőtér, normális galéria lesz ott, Csokonai- emlékekkel, szellemét idéző alkotásokkal, mikor is a kamarahelyiségben beindulhat a csírájában már most is működő irodalmi, zenei, képzőművészeti klub élete.

Az Élet-Fa és a Csokonai Ház ügybuzgó pártolói közé tartozik nemcsak az Ádány László ötletét elsőként felkaroló Szilágyi Imre grafikusművész (valamint Lövei Sándor költő és barátai), hanem Tamus István, a debreceni grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesületének elnöke s szakmai vezetője is, mögötte az egész egyesülettel, mely a csoportkiállításokon túl egyéni tárlatokat is rendez tagjainak. Tavasszal maga Tamus István hozta el akvarelljeit (és az anyag java része, más művekkel megtoldva, később a Déri Múzeum Disztermében lett kiállítva az ünnepi könyvhét alkalmával, annak programjaiban Székelyhídi Ágoston könyvének bemutatóján már látni is lehetett a művész lapjait); június közepétől pedig Varga József grafikusművész munkáit nézhetjük meg a Csokonai Házban.

Tamus István kiállításának egy részlete

Tamus István szeret játszani – s ezt a legkomolyabb értelemben teszi: a játék révén a mindig újabb izgalmakat jelentő kalandokból tudatos rendet öltének az ösztönös, benne egyszerre érzelmi, érzéki s szellemi indíttatások, melyek közül már korábban is nagyobb hangsúlyt kapott a múltkeresés vagy a közösségteremtés. A grafikai lapok (a linómetszetek, rézkarok és litográfiák) alkalmasabbak a konkrét motívumháló kibontására vagy a kötődési pontok megfogalmazására, ez a grafikai fegyvelmezetség azonban (legyenek bár játékosak a vonal- és tömegkompozíciók) színbe és lírai indulatba oldódik át az akvarelleken. A pillanat mámora győz: egy-egy vízfestményben, a papír, a víz és a szín találkozásában, az izgatott mozdulatban összesűrűsödik az idő, megkönnyebbült sóhajtóként szakad föl minden feszültség, melyet az önkeresés felismerési tudatosítottak. Például azt, hogy nem értik meg egymást az emberek, mert nem értik saját múltjukat sem.

E ponton Tamus akvarelljei jóval többet mondanak színnél, hangulatnál, indulatnál. Még akkor is, ha bizton vélhetjük természeti képeknek, a hangulati atmoszféra kifejezéseinek a vízfestményeket (tudniillik, az első találkozás szintjén nem másak ezek a lapok, mint absztrahált tájkompozíciók). A második szinten viszont már a művész értelmeinek, szellemi és indulati állapotának a kivetítésével van dolgunk, az értelmezés immár allegorikus keretben folytatódhat tovább. Egészen a harmadik szintig (magasságig-e, avagy mélységig, most indifferens számunkra), ahol a gesztusba fogalmazott indulatban Tamus nemcsak érzést, hanem értelmet is keres, pontosabban: az értelmezés lehetőségét.

A kompozíció egyrészt (az elvonatkoztatott táj- és természetképződményeknek köszönhetően) önmagát értelmezi, egyúttal a művész helyzetét, természethez és időhöz, közösséghez és emberi természethez való viszonyát. Így érezhetjük a képekből előtörni nemcsak a nyugalmat és az illőt, de oly gyakran a szorongást, az izgatottságot, a tiltakozást, s olykor a haragot is. Igen komoly feladat ezekkel a kis természeti akvarell lapokkal arról beszélni, hogy valami nincsen rendben. Tamus Istvánnak ez sikerült, ráadásul megoldást is kínál.

A békét s a hozzá vezető utat. Amit egészen hétköznapi szavakkal is meg lehet egyébként fogalmazni: ismerjük meg örökségünket a természetből (és a természetfelettiből), a szellemi kultúrából (melyeket nem is tárgyiasult formában tudunk kifejezni, hanem a természeti jelenségek analógiájára), lépünk kapcsolatba velük, legyen kicsit a miénk is, hogy mindezek segítségével megtaláljunk valamilyen otthonot. Hiszen a legnagyobb létszorogást az jelenti, ha nem érezzük valahol otthon magunkat.

Az egzotizmus és az otthon – OLMEDO QUIMBITA – (június 8., hétfő)

Az ecuadori festőművész, Olmedo Quimbita képeivel először öt évvel ezelőtt találkoztam Debrecenben, a Kortárs Galériában – Koncz Sándor szervezte egyébként e mostani, az Aranybika Galériában bemutatott tárlatot is –; nagyobbik lányom, az akkor még csak néhány hónapos Anna egyik első kiállítási élménye volt ez. Quimbita természetesen változott, nem nőtt annyit, mint a lányom, de újabb tematika és formakultúra jelent meg képein, érdekes ötvözetét adva az úgynevezett egzotizmusnak és az európai hagyománynak.

Miről is van szó? Ma azt látjuk, mintha Gauguin és Degas kelt volna életre a Picasso-féle, még élvezhető, kubista ábrázolási móddal párosulva. A honi és európai piktúrán fölnőtt tárlatlátogató fölfedezi az egzotikus színeket és hangulatokat – Olmedo Quimbita szerencsés módon megőrizte a dél-amerikai (indián) színek kultuszt, és figurái közül nem egy az útra bocsátó környezetéhez, gyökereihez vezet vissza, miként szimbolikus ábrázolásaiban is sokat megőriz az ősi mítoszokból, az olyan aktuális és egyetemes kérdéseket faggatva, mint amilyen a szabadság vagy a más kultúrák érvényesülése egy globalizáló (de legalábbis tematizáló) környezetben.

A kérdést számomra nem is az jelenti, hogy egy megszokott környezet, egy aktuális problémásor (benne mindenképpen keresve a szépség születésének vagy a szépségvágy kibontásának, érvényesülésének lehetőségét is) távoli világok asszociációit fölkeltve kap művészi megfogalmazást, hanem az, hogy egy művész hol, mikor és hogyan szolgálhatja a kultúrák találkozását. Olmedo Quimbita bizonyára többet mond az ecuadori közön-

ségnek, mint az európainak. Miként Gauguin elhozta a tahiti szépet – az ottani törzsi kultúrát öltöztetve európai (egyben az európai művészetet újító) képbe, vagy Picasso a barlang- és gyermekrajzok világából is átvette modern művészeti eszköztárának legfontosabb elemeit, Quimbíta a már említett európai hagyományokat közvetíti vissza a dél-amerikai kultúrkörbe. Képei persze élvezetesek, szépek, de inkább tanúskodnak az európai, mint egy ecuadori festészet mellett.

Miközben Quimbíta azt vallja: ő megmaradt indián művésznek...

Olmedo Quimbíta a debreceni Aranybika Galériában is bemutatott festményeiből

„ÁLDÁS, NÉPESSÉG!”

„NEM SIETÜNK SEHOVA...”

(Jantyik Zsoltnak és a PG Csoportnak)

Nem sietünk sehová,
ahol elvinnék tőlünk az áldást,
adóztatnák az imát,
a csöndet, a dalt... s hitek kovászát.

Nem sietünk, megállunk,
megállj-t mond bárányos, túró lelkünk.
Az összekulcsolt kézben
forr a vágy. Készülünk: van mit tennünk.

Hús évünk eltemetjük.
Szabadságasszonyról szól az ének.
Mindent újra kezdeni –
a szépet nem ölték meg pribékek.

Hitünk a romban, de nincs
romokban még hitünk. Felemeljük
fejünk a nagy semmiből.
S szemünket az éggel telemerjük.

Áldást a népeességnek,
s igazságot hív szívünk és agyunk.
Gyomláljuk a maszlagot –
s harangozzuk, hogy magyarok vagyunk.

Nem sietünk sehová,
a templomunkba, hogy hazaértünk.
Keresztelik a hajnat:
pírjában ártatlan lett a vérünk.

KÜZDENI MA IS SZÜKSÉGES A BÁLVÁNYOK ELLEN

Félix Mendelshson Éliás-oratóriumát mutatta be a Debreceni Kodály Kórus és a Debreceni Filharmonikus Zenekar

---

Az emlékezés ugyanúgy része az identitáskonstrukciónak, mint a közösséghez tartozás vagy a létünk lelki, szellemi mezőjével való kapcsolatának megfogalmazása. Azonosságunk megalkotása viszont nem föltétlenül az azonosuláson alapszik, inkább a megismerésen: ez vezethet el minket a megértésig. A megértés tehát nem nélkülözheti a megismerést, a megismerés egyik formája pedig az emlékezet. De az emlékezés mindig jelen idejű, illetve szakrális vonatkozásaiban időtlen. S ez a május 21-ei, Bartók termi hangversenyen is érzékelhetővé vált.

Az idén nemcsak Haydn-emlékév van, de Händel-, Purcell- s Medelssohn-év is. Félix Medelssohn–Bartholdy éppen 200 esztendeje, 1809-ben született Hamburgban, de Berlinben nőtt föl, már 17 éves korában megalkotva egyik remekművét, a *Szentivánéji álom* nyitányát. A komponista zongorázott, vezényelt, bejárta Európát, Angliától Itáliáig; 1935-ben Lipcsében lett zenekarvezető, s itt halt meg 38 éves korában, 1847-ben. A lipcsei évek alatt alkotta meg két befejezett oratóriumát, a *Paulust* és az *Éliást*, mellette a *Szentivánéji álom* kísérőzenéjét és *versenyműveit*. Az *Éliás* című, nagyszabású oratóriumot a Birminghami Zenei Fesztivál 1845-ben megfogalmazott fölkérésére komponálta, s 1846-ban mutatták be azt. Az *Éliás* nem teljesen elfeledett, ám viszonylag ritkán játszott mű. Itt kell megjegyeznünk, hogy Mendelssohn életműve általában kevésbé, illetve csak töredékeiben ismert – egy 2005-ös adat szerint az ezredfordulóig műveinek több mint fele még nem jelent meg nyomtatásban. Kompozícióinak megszólaltatása tehát egyfajta küldetés is – és ezt nem csak az évforduló indokolja, habár alkalmat teremt rá.

A zeneszerző maga szintén valamilyen missziót töltött be, amikor a romantikus zenei áramlatba illeszkedve nyúlt a tradíciókhoz. A saját azonosság megtalálásában fontos állomás volt, hogy 1829-ben az ő nevéhez fűződött Bach *Máté-passiójának* újrafelfedezése és előadása. Händel és Bach hatása kimutatható Mendelssohnnál, mindazonáltal karakteresen romantikus zene az övé, amely – mint az *Éliás* tolmácsolásából kiténik – nem nélkülözheti az eklektikus jelzőt sem. Mindez abból is adódik, hogy Mendelssohn az általa tisztelt klasszikus formai kereteket alkalmazza, s ezt tölti föl romantikus tartalmakkal és érzelmekkel. (Ez a művészi magatartás föltételezi a Schubert-rokonságot, de megmutatja a Schumann és Wagner felé vezető utat is.) A darab eklektikus jellegét erősíti, hogy megmaradnak a barokk minták. Erre utal, hogy az *Éliást* éneklő basszus szólista mellett a mű valódi főszereplője az énekkar – a 43 tételnek mintegy a felében kap szerepet a kórus. Hagyománykapocsként leljük föl benne a korárszerű betéteket, s az oratórium jellegzetessége a recitativók használata, melyek szélesen melodikus, érzelem-gazdag áriákkal váltakozva teremtik meg a drámai pillanatokot.

Az angliai bemutató ténye eleve föltételezte, hogy a zeneszerző nem hagyhatta figyelmen kívül a Händel-féle hagyományokat, miként ez a nagyszabású kórustételekben, a természeti jelenségek megzenésítésében tapasztalható. Mendelssohn a bachi és händeli oratórium-tradíciók újrafogalmazója lett, így az *Éliás* olyan értelemben szakrális színház, mint Bach passiói, és a drámai pillanatok a Mendelssohnra jellemző dallami invenciók sokasága oldja föl. S az említett hatások mellett egyéni hangot leginkább a lírai szólószámok képviselik. Mesterházi Máté hívta föl rá a figyelmet,

hogy Mendelssohn közvetlen utókorában, a 19. század második felében a *Paulus* nagyobb népszerűségnek örvendett, mint az ószövetségi *Éliás*, bár „a mai hangverseny-látogató közvélemény éppen fordítva érez, és dramaturgiájában meggyőzőbbnek, zenéjében mélyebbről jövőnek s eredetibbnek tartja az *Éliást*”. Egy 19. századi oratóriumtörténeti munka a korabeli fogadtatás ellentmondásaiért a korszakellenek kevesebbet mondó szöveget tette felelőssé. Az újabb kutatások azóta kiderítették: az *Éliás* zenéje át van itatva a szerző „gyermekkori akusztikus emlékeivel, a német zsinagógák dallamainak ódon zamatú fordulataival” is.

Egymásra épülnek tehát a korok és kultúrák, ám a korszerű előadás egyik szemléleti alappontja – véli Vashegyi György karnagy is –, hogy nem kell túlhistorizálni a művet. Ellenben igenis fontosak annak aktuális üzenetei. Például a rendkívül mély istenhit (ami azért teremt különleges kontextust magában a történelmi környezetben, mert Mendelssohn asszimiláns zsidó volt, s másik oratóriuma, a *Paulus* dolgozza fel ennek élményét), de mélyen hívő lutheránus keresztényként a kultúra megtartó részeként foglalkozott a humanista erkölccsel.

Összintése már-már megrázó, és sugárzó hite máig érvényes üzenetű. Nem beszélve az érzékenységről és a finomságról, arról a széles szellemi horizontról, mely egyrészt az ószövetségi *Királyok Könyve* Illés-története s a mindig bennünk rejlő megváltás-motívum között feszül, vagy a szellemi, szakrális hagyomány termékeny mábaépítéséről. És tette ezt Mendelssohn talán a romantika-felfogás azon értelmezésének jegyében is, mely szerint – Stendhal megfogalmazásában – a romanticizmus a szokások és hiedelmek mai (tehát mindig a jelenkori) állapotában a legtöbb élvezetet képes fölkinálni a közönségnek. Ebben az értelemben a művészettörténeti korok, kultúrahagyományok egymásra épülése, a romantikus eklekticizmus máig ívelő, olykor zavarba ejtő aktualitása több mint 160 évvel a mű megszületése után is olyan alapkérdéseket feszeget, mint például a hit szerepének és jelentőségének kérdését egy hitetlen (vagy hiteltelen) világban.

Mendelssohn *Éliás-oratóriuma* ugyanis – melynek szövege bár a *Királyok Könyvére* épül, de a zeneszerző más idézeteket, sőt saját asszociációkat is szabadon használt – *Éliás* (vagy *Illés*) próféta harcát jeleníti meg az istentelen udvari és szolganép ellen, akik a pogány Baal-papokra hallgatnak – a próféta idejében (a Krisztus előtti 9. században) ugyanis a bálványimádás minden addig meghaladó méreteket öltött. A Gonosz példája és befolyása erőteljesen hozzájárult ahhoz, hogy a nép teljes lelki sötétségbe sülyedjen. A próféta Isten üzenetének közvetítője, tulajdonképpen *Illés* és Isten közös küzdelméről szól a darab, így mindketten főszereplői az oratóriumnak – megszólalásukat s narrációs megkülönböztetésüket zenei eszközökkel (fanfár-szignál és illési szózat) teszi egyértelművé a zeneszerző. Bizony, a próféta szava a jelenben, a mai Baal-istenek ellen is szólít. Itt ugyanis nem egy ember, nem egy város, hanem egy nép megmentéséért kell küzdeni. S közismert *Illés* tüzes szekérének motívuma, melyen a küldetés teljesítése után az Úr a mennyekbe ragadta *Illést*, aki ebben az értelemben a *Messziás* előhírnöke volt. A zene német szövegre készült, a birminghami bemutatón angolul énekeltek, most pedig a történet figyelemmel követését segítette elő a magyar nyelvű szövegkönyv (vashegyi György nyersfordításában).

A hangversenyen közreműködött: Halmai Katalin és Stefanik Márta (szoprán), Bakos Kornélia (alt), Kálmán László (tenor), Cser Krisztián (basszus); a kórusból szólót énekelte: Szegedi Ibolya, Pinczésné Gönczi Hajnalka, Csávás József, Fenyvesi Zsolt és Kiss Csaba. A betanító karnagy Deményi Sarolta volt; vezényelt: Vashegyi György.

MESEBUBORÉK

Égig érő fának ágán
surrog egy levél,
tüzet kóstolt fenn a sárkány
felhők tetején.

Jóllakottan zúgja álmát,
csitítja az ég;
növeszti a nap kalászatát
mesebuborék.

Énekel egy tündér benne
pitypang-éneket,
s míg a tánca égre kelne,
jön a felelet:

„Szelídítsd meg vágyaimat,
legyek csupa fény!
Oltsd virágba ágaimat,
ujjaim hegyén!

Varázshangod harmatossá
keltse kertemet,
s benne messzi illatossá
álmomat tegyed!

Legyek gyöngy a mosolyodban,
s guruljak, ha kell,
ha az öröm benne lobban,
s véled énekel!”

Pitypangszirmok könnyű tánca
nő az ég felé,
s pihéről pihére játszva
szökken egy legény.

Létra nyúl az égbe lassan,
s mindegyik fokán
szívárványként a magasban
lépked egy topán.

Égig érő fának ágán
tündérmenedék,
megfognak ott legény s a lány
egymás két kezét.

„Jaj, csak ezt a bitang sárkányt,
fel ne keltsük, csitt!”
– és a lány a legény vállán
súg most valamit...

„Fa tövében máglya ég lenn,
lángja én vagyok,
álmodat vigyázva ébren,
reggelig ragyog.”

„Én gyújtottam azt a lángot
– súgja a legény –,
s amíg fényes táncod járod,
te vagy a remény.

S én vagyok a parázs benned,
mi vagyunk a dal.
Az én lelkem a te lelked:
rozmaryn kacsaj.”

Surrog egy levél, s a sárkány
elmosolyodik.
Pattan egy virág az állán,
s kitavaszdik.

CSODASZÉP FÖLDÜNK

Csalogány-reggelt
csodaszép földünk
telehint pírral,
s eper íz gördül.

Aranyat rikkant,
madarán kékül,
csodaszép földünk
tenyerén ég ül.

Füveket zöldít
remegő könnyünk,
levegőt táncol
csodaszép földünk.

Csodaszép földünk
ibolyát altat,
rózsa tövéből
deli fényt hallgat.

*Fábíán Hajnalka 8 éves volt,
amikor 2007-ben a vámospércsi általános iskola diákjaként részt vett a
Vojtina Bábszínház „Csodaszép földünk” című pályázatán*

A CSÁSZÁR ÚJ RUHÁJA

A Vojtina Bábszínház évadbeli legjobb előadásához

Meseszövő széken
gondban a takácsok:
nem tudják, miképpen
szőjenek tanácsot.

Ruhának is legszebb
köpeny a szerénység,
s hiú vágnál messzebb
tündöklük a kékség

kisgyermek-szemekben,
kacagó szívekben.

Megoltalmaz minden
haramiás félsztől,
és ha pénzed nincsen,
tudást kapsz az égtől.

Mesét szőhetsz ébren,
álmokat, ha játszol,
s minden álmod régen
ott rejti a jászol:

kacagó szemekben,
kisgyermek-szívekben.

Látássérültek alkotásai (s alkotások látássérülteknek) az újkerti könyvtárban

A dr. Kettesy Aladár Általános Iskola és Kollégium látássérült tanulóinak alkotásaiból és a tanulást segítő eszközökből nyílt kiállítás a Debreceni Városi Könyvtár újkerti fiókkönyvtárában a Debreceni Művelődési Központ által szervezett Esélyegyenlőségi Hetek keretében májusban (a képen a kiállítás egy részlete látható).

A programsorozathoz kapcsolódott ugyanítt május 22-én a látássérült szerzők „Óda a fényhez” című antológiájának bemutatója, valamint ezzel együtt Burai István festő- és grafikusművész „A sérültek világa egészséges szemmel” című kiállítása, melyből alább két mű reprodukcióját közlöm.

Burai festményeinek érdekessége nemcsak a tematikában rejlett – a művészre jellemző képi világ, szimbólumrendszer, motívum-együttes a belső értékekre, avagy a „szívvel látásra” koncentrált –, hanem abban is: úgy alakította a képek faktúráját, hogy azt a gyengénlátók és vakok tapintással érezhették magukba.

MUTATVÁNYOS NAP – A KORNGUT–KEMÉNY BÁBMÚZEUMÉRT

Kemény Henrik 2010-ben lesz 85 éves – ekkor szeretnék átadni a nagyerdei Kultúrparkban, egészen pontosan a vidámparki dombon felépítendő bábmúzeumot, mely a Korngut–Kemény Alapítvány egyedülálló gyűjteményét mutatná be, de nem afféle „holt anyagként”, hanem játékkal és játszókkaal élő örökségként – a bábmúzeum egyúttal játszóház is lenne.

Három esztendeje tervezik a múzeumot, Kemény Henrik a Kossuth-díjjal járó összegből hozta létre alapítványát (s mint megtudhattuk: magánvagyonából most újabb 20 millió forinttal járult hozzá a költségekhez), s az ígéretek szintjén már három éve a város is támogatja az ötletet – Halász János azt fogalmazta meg, keresik a lehetőségeket, hogy a város is méltó módon hozzá tudjon járulni ehhez az összeghez.

A legtöbbet azért mégis a bábosok teszik: például a mutatványos napokat is ennek jegyében szervezik. S az idén már tapasztalhatta a kicsikből álló nagyérdemű, hogy valóban jó ütemben folynak az előkészületek, hiszen ha a másfél évszázad alatt összegyűlt bábművészi hagyatéknak még nincs is önálló otthona (három évvel ezelőtt az elvarázsolt kastélyban alakítottak ki egy kiállítási részt), a Vitéz László Színpad azonban már bemutatkozhatott.

Ezzel egy olyan szabadtéri játszóhely lehetőségét teremtették meg, ahol a jövőben tavasztól őszig zajlanak majd a programok, és ez Nagy Sándor Tibor, a kultúrpark igazgatója szerint a vidámpark megújulását is magával hozná.

Láposi Terka a Korngut–Kemény Alapítvány Kuratóriuma nevében köszöntötte a Vitéz László Színpadot felavató Kemény Henriket

Kemény Henrik (Heni bácsi) pedig arról sem mondott le, hogy a mese lelkét faggató (avagy önnön lelkét a mesékben felismerő) felnőtt közönség is összegyűljék néha a színpad előtt egy kis bábozva beszélgetéshez... A nap indításaként – az 1962-ben először a Vidámpark elé került Ludas Matyi alumínium szobor, Grantner Jenő alkotása eleplezése után (lásd a széles képen) – *Vitéz László és a füttyös ördög* című előadását mutatta be

*A nagyerdei mutatónyos napon
Lúdas Matyi és Kemény Henrik is vitéz lett
Fotó: HORVÁTH KATALIN*

***Előzetes: Idesüss a Figurásra!
Augusztusi kapunyitó a Vojtinában***

Ha augusztus vége közeleg, már minden felnőtt és gyermek elkezdheti a készülődést, hogy időben megérkezzenek a Vojtina Bábszínház évadnyitó napjára!

A 2009/2010-es évadot is – a hagyományhoz híven – egész napos mulatsággal kezdi a társulat: augusztus 30-án, a hónap utolsó vasárnapján a bábosházat és környékét ismét birtokba veszik a csepűrágók, cirkuszisták és mutatónyosok.

A Tekergő téren játékok garmadája vár az önfeledt publikumra, sőt, a merészebbek cirkuszi mutatónyosokban is jeleskedhetnek! A kíváncsiabb természetűek beukkanthatnak egy cirkuszban született egérke életébe is a Tintaló Társulat vendégeiként!

S amit szintén megszokhatott a Nagyérdemű: ízelítőt kap az új évad készülődés előadásaiból – például a kis December király mesél az országról, a kazak vitéz, Kendzsebáj pedig megküzd a kán lányáért, s talán menyegzőt is ülhettünk. A Játékszínházban újra a mese s a muzsika várja a fantáziászóra és kézműveskedésre vágyókat – és ami itt elkészül, azt ki-ki magával viheti!

A Vojtina társulata Toldi Miklós történetének előadására a Márkus-színházat hívja vendégül, aztán pedig... No de csit! A többi legyen meglepetés! Aki fél, hogy kimarad majd a mulatságból, szedje a lábát, mert augusztus 30-án 10 óra 30 perckor nyílik a Bábosház kapuja!

*Az előző évad sikerdarabját, a Jámbor József által rendezett A Császár új ruhája című előadást szintén az évadnyitó „figuráson” harangozták be
(Kép és szöveg: Vojtina Bábszínház)*

Vojtina Bábszínház

4026 Debrecen, Kálvin tér 13.

Tel. / fax: 06 (52) 418-160

e-mail: vojtina@vojtinababszinhaz.hu

Színházterem

Kis December király

Axel Hacke meséjéből bábszínpadra írta: Gimesi Dóra; rendező: Kuthy Ágnes

Kis December király olyan kicsi, mint a kezed. Olyan kövér, mint egy lufi. Olyan neveletlen, mint a kistesód, és olyan vicces, mint a barátod a szomszédból. Ha kis December király Veled van, gumimacit dobál a kakaódba, összegubancolja a cipőfűződet és meséket sugár a füledbe a metrón. Például a sárkányról, aki megtámadja a dolgozóba induló felnőtteket. Vagy a matektanárnóról, aki valójában balerina. Meg az álmokról, amelyeket kis, színes fiókokban tart a szobájában. Ha kis December király Veled van, legszívesebben egész nap ugrándoznál és vigyorognál, miközben a felnőttek furcsán néznek rád, és fejcsóválva azt mondják: „ejnye”, meg „nahát”, és „még ilyet”. Ha kis December király Veled van, a szürke hétfő tarka hétfő lesz, a vánszorgó kedd táncos lábú kedd és az unalmas szerda kalandos szerda. És amikor egy szép, napsugaras csütörtökön kis December király elbúcsúzik Tőled, már egyedül is tudsz majd álmot választani, mosolyogva járni, sőt, még az is lehet, hogy Te leszel az, aki legyőzi a sárkányt. *(Négy éves kortól!)*

Kendzsebáj menyegzője

Kazak népmese alapján írta: Buda Ferenc, rendező: Rumi László

Egy kazak jurta tetőkarikája alatt, fehér vásznak ölelésében kilenc bábos lép a színpadra mívesen faragott bábokkal, hogy mesét mondjon Nektek. Mesét abból az időből, mikor még őseink is a végeláthatatlan puszták vándorai voltak, jurtában laktak, sólyommal vadásztak – miként a kazak mese hősei. Három testvér története elevenedik meg a szemetek előtt, akik közül csak a legkisebb, Kendzsebáj teljesíti édesapjuk végakarát. Így ő kapja meg mindhármójuk örökségét: egy lovat, egy sasmadarat és egy terítőt, amik varázserővel bírnak. Ezek segítségével nyeri el hősünk a kán leányának kezét, leckézteti meg testvéreit, s gyógyítja meg a kán beteg szívét. És ki tudja, még az is megeshet, hogy ő lesz az új kán... *(Hét éves kortól!)*

Szegény ördög

Írta: Tamási Áron; rendező: Arkosi Árpád

„A feleségem zakatol, a két gyermek sír... pénz nincs, kenyér nincs... Még ha jönne valaki, akit meg lehetne sarcolni. (szétnéz) De nem jön... Embernek még szaga sincs rajta. Mit csináljak?! Hát várok. Majd talán az isten megkönyörül a maga ördögén...” Ezekkel a sorokkal kezdődik a mese, ami egy ágrólszakadt, szegény ördögről, Kámpeczről szól. Olyan, de olyan szegény a mi ördögünk, hogy a fiacskái, Apez és Bépez egyre csak sírnak az éhségtől.

Mi az ördögöt csinálhat ilyenkor egy ördög? Hát furfanggal próbál segíteni magán!

(Négy éves kortól!)

A király, a macska és a hegedű

Yehudi Menuhin meséje alapján írta: Buda Ferenc; rendező: Bartal Kiss Rita

*„Hol volt, hol nem,/ túl a folyón, de a / dombokon meg a tengeren innen, / élt-édegélt
egykor valaki. / Na, ki? / Hát akinek a tisztelet, / sőt a hódolat méltán kijár: / egy
derék, jó Király. / (Mi tagadás: manapság erre felé / ez igen ritka madár...)”*

Mesebeli országunkban az a közmondás járta, hogy egy király, akinek az udvarában hegedülnek, többet ér, mint egy király, akinek a bankban sok pénze van. Királyunk boldogan muzsikált népének, de a számtartók, bankárok, hivatalnokok hangoskodását nem tudta elnyomni a hegedűszó.

Yehudi Menuhin muzsikás meséjéből megtudhatjátok, hogy testünk és lelkünk akkor is didereghet, ha hiányzik életünkéből a szépség... *(Négy éves kortól!)*

Játszószínház

Hol jártál, báránykám?

*Ötlet – író – rendező: Láposi Terka; tervező: Bodor Judit; zene: Arany Zoltán; zenészek:
Arany Zoltán, Kerekes Zoltán; játsszók: Barkó Réka, Magi Krisztina, Veres Kata*

*Hol jártál, báránykám? Zöld erdőben, zöld mezőben, fenn a csillagos égen vagy lenn a
sötét vakondlyukban? Rézkastélyban, selyemréten, faodúban, dióhéjban?*

*S amíg távol voltál, mik történtek Veled? Kikkel találkoztál, hol aludtál, hol ébredtél?
Ettél-e, ittál-e? Volt-e, ki bajodban segített? Örömet kivel osztottad meg?*

Föld alatt, földön, föld felett is élnek lények. Mi három történetben bejárjuk mindhárom réteget, izgalmas kalandok során megismerkedünk az e birodalmakat összetartó Anyóval és segítőivel, a lent, fent és középen lakókkal.

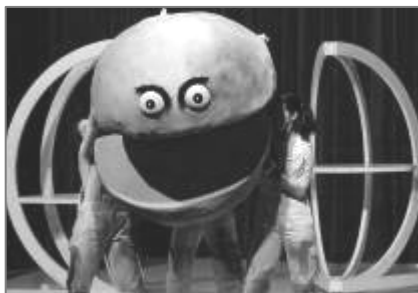
Három magyar népmesét hívunk segítségül, hogy a legkisebbekhez szólva, könnyedén, de mégis komolyan, a népi bölcsességeket alapul véve utazzunk a mesebeli világok között. *(Két éves kortól!)*

Ovis bérlet

**Kis December király – Hol jártál, báránykám? – Szegény ördög
– A király, a macska és a hegedű**

Iskolás bérlet

**Kis December király – Kendzsebáj menyegzője – Szegény ördög
– A király, a macska és a hegedű**

**A 2009/2010-es évadban
műsoron maradnak
az alábbi előadások:**

A kiscigány (lásd a képen)
*A magyar népmese alapján írta:
Galántai Csaba;
rendező: Veres András*

A három kismalac és a farkas
*A Grimm-testvérek meséje nyomán
írta és rendezte: Szabó Tibor*

**Mutatványos Vitézek,
avagy Lúdasmatyi Toldival
Kukoricázik**

Írta: Hatházi András;
rendező: Rumi László

„Kik a régi idők földjét bizton barangolják,
mind vidáman mondják: ezután is jön
még...” No de mi? Természetesen mese!
Mese egy özvegyasszonyról, akinek volt egy
fia. Hogy is hívták: Lúdas Matyi? Kukoricza
Jancsi? Toldi Miklós? Volt a patakparton
egy lány is, akibe beleszeretett Jancsi.

„Aztán ezek kimentek a faluvégre, s míg Miklós összegyalulódott a síhederekkel, addig
Matyi egy kazalnyomtató rúddal megmutatta Döbröginek az utat Budára, és Jancsi
csókolgatta Iluskáját, míg elvesztette az összes libáját...”

A Vojtina komédiásai mindentudó bábos bódéjukban megkísérlik a lehetetlent: a „három
délceg vitéz” történetét egy füst alatt mesélik el – az idő rövidsége miatt hatvan percbe
sűrítve! Lélegzetmegállító mutatvány!

Ilyet még nem pipált a világ, de tán még a vármegye se!

(Hét éves kortól!)

Az ördög sziklája

Kovács Géza ötletéből írta: Galuska László; rendező: Kovács Géza

Négy jóbarát él egy távoli kis faluban: Andris, Ivica, Hászim és Mirella. Ők a Négy
Igazságosító, a falucska rettegett csibészei. Örök barátságot fogadnak, és úgy tűnik, ez
soha nem is ér véget, de egy napon különös Idegen jelenik meg a közösségben, és
minden összeomlik. A fiatalok bár megpróbálnak ellenállni s a maguk
módján felvenni a harcot az Idegennel, de vajon győzhetnek-e ők
négyen az egész világ ellenében? Megmenthető-e a béke, az otthon,
a boldogság vagy legalább négyük
barátsága?

(Hét éves kortól!)

Jelenet Az ördög sziklája
című bábéletről

(Fotó: Vojtina Bábszínház)

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉS: Szakmai (meselélektani, játékelméleti, művészeti nevelési
és más) szempontok indokolták tennék, hogy *A három kismalac* című produkció a legki-
sebb korosztály számára *bérletes előadásként* elérhető legyen, és – a kiváló dramaturgiai
keretet akár más mesetartalmakkal is bővítve – műsoron maradjon *A császár új ruhája*
című előadás; de a társulatnak nem szabad elfeledni *A fileműle* című produkciót sem!

LAPZÁRTA

Juha Richárd szobrász- és Turcsányi Béla festőművész a 2007 novemberében, 90 éves korában elhunyt Kossuth-díjas író, Szabó Magda emlékére összeállított, azóta folyamatosan bővülő kiállítási anyaggal az elmúlt egy évben már az ország több pontján (például Debrecen és Budapest mellett Szentmártonkátán, Felsőpakonyban és Pusztadoboson) rendezett emléktárlatot; számos festmény, terrakotta és bronz szobor, valamint relief került az író emléket őrző intézményekbe (iskolába, művelődési házba és könyvtárakba, illetve szállodába).

*Juha Richárd
Szabó Magda-relief makettje*

A debreceni művészek legújabb kiállítását július 1-jén nyitották meg Budapesten, a Korvin közben, a Magyar Művelődési Intézetben; s a következő tárlat helyszíne is a főváros lesz: a Marcibányi téri Művelődési Központ szeptember közepétől fogja bemutatni a Szabó Magda-anyagot.

Illusztrációként az alkotók legújabb műveiből közlök – a lenti képen az író mellett a debreceni barát (és munkatárs), dr. Szurmainé Silkó Mária látható (A szemközti oldalon szintén Juha Richárd bronz reliefje)

*„Maya és Magda”
– Turcsányi Béla
olajfestménye*

DEDIKÁCIÓ

(Sorok Szabó Magda emlékére)

„Ajándékomat megbecsüld!” –
Madaradat az égre küldd,
lángot harapjon, s nagy hitet
szegezzen föl a semminek!

Előtted ajtók nyíljanak,
ne várd meg azt, hogy hívjanak!
Szíved csücskében ott a kulcs:
tanító büszkeség a múlt.

Tanulj meg járni és szállni,
elégni és tisztán állni
magad és Teremtőd elé –
szeresd, ami az Istené.

Ne törd össze a tükröket
szemedben! – Egyszer jól jöhet
még a fény, és fölrepülhetsz,
ajándékom, ha megbecsülded.

Hézsó Ferenc hódmezővásárhelyi
és **Márton Árpád** csikszerepai festőművé-
szek kiállítását (mindketten a Hortobágyi
Nemzetközi Művésztelep törzstagjai)
július 8. és augusztus 2. között rendezi meg
a Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum
Kortárs Galériája.

*Hézsó Ferenc: Pásztor; jobbra: Hortobágy
– mindkét olajfestmény a művésztelep 2009. évi idényében készült*

Az idén még tízszer lesz régiségvásár Debrecenben

Az ország legnagyobb vidéki régiségvásárát a műtárgy-kereskedelem területén országosan elismert Máté László (lásd a lenti képen, szemben) működteti Debrecenben, a Kishegyesi út elején lévő műszaki áruház parkolójában. Az ország szinte minden részéből érkező kereskedők a főszezonban kéthetente vasárnaponként, 9 és 16 óra között várják a gyűjtőket, érdeklődőket, az idén összesen még 10 alkalommal.

A debreceni régiségvásár időpontjai:

**július 26.
augusztus 9. – 20-án (ünnepi vásár) – és 30.
szeptember 13. és 27.
október 11. és 25.**

*az év végén havonta egy alkalommal:
november 15.
december 13.*

KIRÁLY-KIÁLLÍTÁS: A KIVÁLASZTOTT HÚSZ

Király Antal festőművész „A kiválasztott húsz” című kiállítását Kerékgyártó Kálmán június 15-én nyitotta meg Debrecenben, a Széchenyi utcai Pavlovics Galériában. A kiállítás szervezője az a Maticska Jenő Képzőművészeti és Alkotó Kör volt, melynek Király Antal is alapító tagja.

A tárlat július 25-éig tekinthető meg.

Keresik a Torzsás Fejedelmet

Torzsás Napok Hajdúhadházon

Ötödik alkalommal rendezik meg 2009 őszén a hajdúhadházi Torzsás Napokat (részletes információk a www.hajduhadhaz.hu honlapon található).

A háromnapos fesztivál középpontjában a gasztronómiai és a kulturális események állnak. A kézműves

kirakodásával mellett megnyílik a káposztás kofák utcája, lesz főzőverseny, s a programkínálatot gazdagítják a néptáncosok, az amatőr színjátszók és zenei együttesek fellépései.

A hajdúhadházi káposztatermelés és feldolgozás népi hagyományait őrző-őregbítő fesztiválon gazdára talál az a vándorkupa is, amely a legnagyobb káposztafej-termelőnek jár, ő birtokolhatja egy éven keresztül a Torzsás Fejedelem címet, illetve a Torzsás Trónt.

Hajdúhét – 400 éve hajdúváros Böszörmény

Hajdúböszörmény idei kulturális rendezvényei a hajdúk letelepítésének 400. évfordulója jegyében zajlanak

Augusztus 15.

400 perces folklór műsor

(Bocskai István tér)

Augusztus 20.

Hajdúböszörményi virágkocsi

felvonulása a debreceni virágkarneválon

Szeptember 13.

**40 férfi hajdú tánca, 40 gyerek tánca
– a város címere virágzirmokból**

November

A **„Hagyományok a divatban – 400 év tükrében”** című pályázati ruhák elkészítésére és bemutatására (Sillye Gábor Művelődési Központ és Közösségi Ház)

November 23–24.

„Vármegyék és szabad kerületek” – nemzetközi konferencia (Városháza)

Hajdúhét: Augusztus 15–20.

Országos díjugrató és fogathajtó verseny

Nemzetközi bikeriál magyar kupa

Nők–Férfiak Hete

Augusztus 14–16.: *Traktorhúzó verseny*

Augusztus 15.: *XIII. Hajdúfutás*

Augusztus 15–16.: *„Hajdú Kupa” kézilabda torna; Veterán autó- és motorkiállítás*

Város Napja: Szeptember 11–13.

Szeptember 12.: *Ünnepi hangverseny*

Szeptember 13.: *Szoboravatás, történelmi konferencia, ünnepi képviselő-testületi ülés, kulturális, szórakoztató és sport programok*

Kórushangverseny

400 perces labdarúgó mérkőzés

Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulója a Magyar Nyelv Éve lett. Ebből az alkalmából számos kulturális, művészeti és tudományos rendezvény zajlik országszerte, a határon túli magyar részek bekapcsolódásával. A Balassi Intézeten belül működő Nemzeti Évfordulók Titkársága külön honlapot is szerkeszt (www.magyarnyelveve.hu), melyről folyamatosan tájékozódni lehet a már lezajlott, illetve a tervezett eseményekről.

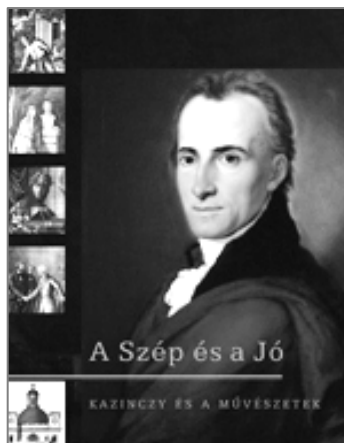
Az alábbi összeállításban innen is szemelgettem, miután június 4-én magam is jártam a Petőfi Irodalmi Múzeumban (ahol május 26-án nyitották meg *A Szép és a Jó – Kazinczy és a művészetek* című, 2010. február 28-ig nyitva tartó kiállítást), képviselve a debreceni Kölcsey Ferenc Református Főiskola Református Ifjúsági Média Alapítványát az országos anyanyelvi pályázat díjátadó ünnepségén. Az irányításommal dolgozó hallgatói csoport(ok)ból összesen 17 kommunikáció- és médiaszakos főiskolás közösségi pályázata a Balassi Intézet különdíját nyerte el.

A Szép és a Jó - Kazinczy és a művészetek Kiállítás Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulóján.

A Petőfi Irodalmi Múzeum május 26-án megnyílt kiállítása a 250 éve született költő, író, nyelvújító, irodalomszervező életművének kíván emléket állítani, arra vállalkozva, hogy az életútja főbb állomásait is áttekintve mutassa be a különféle irodalmi műfajokban alkotó Kazinczy gondolkodását, írói reflexióit a művészetek egyes területeivel, illetve bizonyos, általa kiemelkedőnek tartott alkotásaival kapcsolatosan. A szobrászatot, festészetet, könyvtervezést, a zenét, színházat, építészetet, de a kertépítést, belsőépítészetet, életmódot és a viseletet, öltözködést is érintő tematikus egységekben elhelyezett műtárgyakat Kazinczy kommentárjai kísérik.

Kevés magyar író van, akinek irodalom-felfogását és poétikáját olyan mélyen befolyásolná a látvány esztétikuma, mint Kazinczynál, kinek esztétikai törekvései mélyén az a teljes pályáját meghatározó tézis áll, melyet 1810-ben Berzeviczy Gergelyhez írott levelében így fogalmazott meg: „a história bizonyítja, hogy ha valahol a Jó gyökeret vert, ott mindig a Szép készítette az utat.” Kazinczy szerint a szép érvényre jutásának morális tétje van, s az erkölcs nemesedéséhez a szép minden formája hozzájárul.

A tárlaton több mint 150 műtárgy látható, közöttük például Canova, Maulbertsch, Füger művei, Piranesi, Van Dyck rézmetszetei, Ferenczy István szobrai, Kíslady Károly festményei, Goethe rajza, Kazinczyt és családját, valamint írőkortársait ábrázoló portrék, Kazinczy által kiadott könyvek, Kazinczy-relikviák. A látványt különlegessé teszi Kazinczy virtuálisan körbejárható széphalmi háza, valamint az író életének négy jelentős, a múzeumban jelzésszerűen rekonstruált színtere: a börtönhelyiség, a széphalmi dolgozószoba, egy képzőművészeti galéria, illetve egy metszet- és könyvesbolt. Külön vetítőszó-

ba várja az érdeklődőket a Kazinczy által Bécsben (Belvedere Képtár) és a Nagyszében (Brukenthal Képtár) tett művészeti látogatások élményanyagának bemutatásával.

A műtárgyakhoz szépirodalmi szövegek illeszkednek, megismertetve a látogatókat Kazinczy – ma már bizonyos esetekben joggal bírálható – irodalmi és művészeti ízlésével, tájékoztatva közben a korszak meghatározó irodalmi és közéleti eseményeiről is. A térben árnyképrajzoló készülék, vetítők, audio berendezések, valamint – a nyelvújítás tematikája kibontásához – interaktív nyelvi játékok is segítenek abban, hogy a kiállításon olyan színes, vizuális és audiovizuális világ fogadja a látogatót, amely mind az elmélyült ismeretekre vágyó felnőttek tudásvágyát, mind az interaktivitást igénylő diákok kíváncsiságát is kielégítheti.

Az első terem – irodalmi szövegekkel, festményekkel, metszetekkel, tárgyakkal, könyvekkel, kéziratokkal – Kazinczy életének a születésétől 1801 nyaráig tartó szakaszát mutatja be. Kazinczy gyermekévei és sárospataki tanulmányai, majd kassai, eperjesi és pesti joggyakorlata után belépett a szabadkőművesek közé. E történések dokumentációját folytatja a későbbi kassai évek, a II. József alatti iskola-felügyelőség, a bécsi látogatások, a Martinovics-féle jakobinus mozgalomhoz való csatlakozása, majd annak leleplezése után hat és fél esztendeig tartó börtönbüntetésének bemutatása.

A második terem Kazinczy életútjának szabadulásától az 1820-as évekig terjedő időszakát ismerteti. A hivatali karrier lezárulta, nősülése, Széphalmon való letelepedése után legfontosabb cselekvési területe az irodalom és a művészet lett. Winckelmann, Goethe, Mengs írásainak tanulmányozása révén a klasszikus mintákat követő idealizálás vált művészi eszményévé. Megszilárdult esztétikai nézeteit leveleiben, cikkeiben, recenzióiban osztotta meg barátaival és olvasóival. A teremben kialakított képgaléria ehhez a vezérfonalhoz illeszkedő, Kazinczynak tetsző vagy általa elutasított festményeket, metszeteket és szobrokat mutat be, amelyeket eredetiben vagy másolatban láthatott. Helyet kapnak a térben Kazinczy és a hozzá közel álló pályatársak arcképei, melyeknek megszületésében sokszor ő maga is szerepet játszott, kivitelezésük minőségéhez pedig gyakran fűzött kritikai megjegyzéseket. Itt látható Kazinczy saját bútoraival berendezett szépművészeti szobájának rekonstrukciója és egy 1810-es éveket idéző metszetbolt portálja, amelynek zsúfolt kirakatában könyvek, folyóiratok, rézmetszetek adnak ízelítőt a korszak Kazinczyt érdeklő nyomdai kiadványaiból.

A harmadik terem az 1820-as évektől Kazinczy haláláig terjedő időszak eseményei közül a fontos irodalmi vitákat, az új írónemzedék előretörését és Kazinczy szerepének változását vizsgálja fel festmények, grafikák és magvarázó szövegek segítségével. Jelentősebb utazásainak felvillantása kapcsán a látogató képet nyerhet Kazinczynak az építészetről, kertépítésről, emlékmű- és síremlék-tervezésről vallott esztétikai nézeteiről, s egyben azon törekvéséről, hogy a nemzet nagyjainak emlékét az utókor számára átörökítse.

(Forrás: a Balassi Intézet fent megjelölt honlapja, illetve a Petőfi Irodalmi Múzeum erre az alkalomra készült tárlatismertetője)

Átadták az Anyanyelvpolók Szövetsége, az OKM és a Balassi Intézet anyanyelvi pályázatának díjait

A 2008 őszén meghirdetett pályázatra – melynek két témája *Az anyanyelv az ember(ek) életében*, illetve *Az anyanyelv az (én) életemben* volt – összesen 186 pályamunka érkezett, s örömteli, hogy a pályázók mintegy harmada határon túli volt. A háromtagú zsűriben dr. Grétsy László nyugalmazott tanszékvezető főiskolai tanár, az Anyanyelvpolók Szövetségének elnöke, Adamikné dr. Jászó Anna főiskolai tanár és dr. Balázs Géza egyetem tanár foglalt helyet.

Az első díjat megosztva Lackfi János költő, dr. Pomozi Péter és Schirm Anita kapta, a második helyezett dr. Becze Imre, Iványi Tibor és dr. Szilvási Csaba lett, a harmadik díjat Boronkai Dóra, Sebő József és Svindt Veronika, a negyedik pedig – szintén megosztva – dr. Somogyi Erika, dr. Sztás Benedek, Vigh Erika és dr. Zágorec–Csuka Judit nyerte el. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium különdíját dr. Körtvélyesi Klaudia és Salamon Ferenc, a Balassi Intézet különdíját pedig a már fent említett Kölcsey Ferenc Református Ifjúsági Média Alapítvány mellett Bodnár Diána, Nigriny Adrienn, valamint A nyelvi kultúráért alapítvány „Alkoss” diákköre érdemelte ki.

A Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett június 4-ei díjátadó ünnepségen dr. Grétsy László, az Anyanyelvőpolók Szövetségének elnöke értékelte a pályázatot, visszatekintve egyúttal arra, hogy a szövetség kulturális tárcával közösen hirdetett anyanyelvi pályázata szintén jubilál: 1999-ben született meg az első ilyen kiírás. A szövetség korábban is próbálkozott az anyanyelvi ügy ilyen formájú népszerűsítésével, 1990 elején például nyelvi értékmentő pályázatot hirdetett meg, melynek célja az volt, hogy egy-egy település vagy foglalkozási csoport szóhasználati térképét rajzolják föl, ösztönözve egyúttal arra, hogy a jellemző kifejezéseket, szókapcsolatokat ne hagyjuk veszendőbe menni. A saját bevételekkel nem rendelkező civil szervezet pályázatai alapvetően sikeresek és eredményesek voltak, de országos visszhangot nem keltettek.

Grétsy László felhívta a figyelmet arra, hogy 1999-ben az akkori kulturális minisztérium maga ajánlotta a szövetségnek a közös pályázat meghirdetését anyanyelvi kultúránk őrzésére és korszerűsítésére, gondoskodva a tisztes pályadíjakról, illetve a legkiemelkedőbb dolgozatok külön kiadványban való megjelentetéséről. A következő évben meg is jelent a kötet (melynek címe megegyezett a pályázatéval): *Anyanyelvünkéről – anyanyelvünkért*. Az együttműködés folytatódott a 2002-es kormányváltás után is, annak ékes bizonyítékaként, hogy az anyanyelv értékeinek, nyelvi hagyományaink őrzésére, ápolására, az anyanyelv korszerűsítésére szolgáló törekvések politikai irányultságtól függetlenül minden kormány, minden magyar ember és az egész nemzet számára nélkülözhetetlenek.

Az oktatási és kulturális tárcák így összesen tíz anyanyelvi pályázatot hirdettek meg az Anyanyelvőpolók Szövetségével karöltve, s tíz tanulmánykötet meg is jelent eddig, a már említett mellett a következő (a pályázatokéval szintén megegyező) címeikkel: *Nyelvi illem nagyszüleink kiskorában, Szójátékos anyanyelvünk Anyanyelvi rejtvénytár, Hivatali és technológiai nyelvhasználat, Huszadik századi magánlevelek nyelvi világa, Sportnyelvünk a 21. század elején, Az Európai Unió és a nyelvek, Új jelenségek a magyar nyelvben, Nyelv és nyelvhasználat a családban*.

Az aktuális pályázatot értékelve Grétsy László kiemelte, hogy végeredményben nem is egy, hanem két pályázatról volt szó, az anyanyelvel való kapcsolat tárgyszerű (az anyanyelv az emberek életében) és a személyesebb (az anyanyelv az én életemben) vonatkozásainak taglalására egyaránt lehetőséget adva. Összesen 186 pályamű érkezett, jóval több, mint eddig bármelyik, közösen meghirdetett pályázatra. Kicsit több mint harmaduk tekintette át valamelyik megadott szempont szerint az anyanyelv szerepét az ember(ek) életében, s mintegy kétharmaduk inkább a személyes vonatkozásokat vizsgálta.

A szövetség elnöke – egyéb tanulságok levonására is alapot kínáló – érdekességként említette, hogy ugyancsak ez az egyharmad-kétharmad arány mutatkozott meg a más szempontok szerinti csoportosításban is, mint például a határon túli és az anyaországi pályázatokat, vagy a férfiak és a nők által készített pályamunkákat illetően. S bár a civil szervezetek számára is nyitott volt a pályázat, mindössze nyolc egyesület jelentkezett kollektív művel, a többi magánszemélyek készítették.

Grétsy László külön örült annak, hogy „silány, értékelhetetlen munka egy sem érkezett, legföljebb néhány olyan, mely önmagában értékes volt ugyan, ám választott tárgya-

nál fogva nem felelt meg a kiírásnak” (például a százéves *Nyugat* első évfolyamának nyelvi és stílári sajátságainak vizsgálatáról szóló dolgozat). A nagyszámú és kiemelkedő pályamunka indokolta azt is, hogy megemelték a díjak számát és a díjazás összegét is, így nyílt lehetőség a megosztott I–IV. helyezések kiosztására.

TÍZ GYÖNYÖRŰ ÍZ

A gyermekkor szavait, a természet szavait, a szerelem szavait ízleljük nyelvvel és lélekkel, amikor választ adunk arra a kérdésre, hogy melyik számunkra a tíz legszebb magyar szó. Megesik, hogy nem is jut eszünkbe tíz, máskor és másoknak száz is kevés, hogy kifejezzék: a nyelv mi magunk vagyunk. A múltunk, a környezetünk, az érzelmeink – egész kultúránk és világvégünk, a stílus, ahogyan élünk.

Kosztolányi Dezső – egy francia példán felbuzdulva – maga is összeállította saját listáját a tíz legszebb szóról, a tíz legszebb magyarról. Hangzás vagy jelentés? Zene vagy a szó teljes élete? Nyelvi forma vagy lelki mód? Egyik emblémája lett ez a rövid publicisztika a *Nyelv és lélek* című sorozatnak (s a hasonló címmel megjelent összeállításnak).

Gyakran forgatjuk a hallgatókkal mi is Kosztolányi szótárát a Kölcsey-főiskola *Publicisztikai műhelyében*. S néhány vállalkozó diák ki is próbálta merszét: összeállította a maga tíz legszebb szavát. Történetek születtek, a húszévesek élő látomásai, igaz meséi a gyermekkorról, a természetről (táji és emberi természetről), a szerelemről: sajátos – olykor a lírát, másutt a humort sem nélkülöző – vallomások emlékről és vágyról, nyelvről és életről. Nyelvről és lélekről.

Kiderült: a legszebb szavaknak nem nagyon van sajátos ismertetőjelük. Sokukat naponta használjuk – kiválasztott státuszukról mit sem tudva –, másokat talán soha, csupán a gondolatban. Ha mégis valami közös jegyet keresünk, az a tiltakozás lehet. A szépség felismerésének igénye. Ez óhatatlanul is megfogalmaztatott a fiatalokkal egy másik problémafelvetést: hová alakul a nyelvünk, milyen jelenségek hadakoznak a legszebbekkel. Az írások között erre is találunk példákat. A legszebbek mintegy feleselnek is a rontottakkal, a szürkéekkel – vagy azoknak hittekkkel –, a szavak vágyképei teremtenek feszültséget a szavak valóságával.

S mikor egymáshoz válogattam ezeket az ön- és aktuális világértelmezési kísérleteket – a tíz legszebbeket tipográfiai megkülönböztetéssel (vagy mottóba) emelve ki a többi közül –, nem is egy gondolati ív kínálta magát. A tudatos újraserkesztés helyett azonban végül a szerzők szerinti alfabetikus sorrend mellett döntöttem.

Az ábécénél. Hiszen Kosztolányi is „ábécét” írt a nyelvről és lélekről. Ez a véletlen sorrend talán közelebb áll a fiatalok nyelvvel való viszonyának hű kifejezéséhez, mint bármiféle szerkesztői szándék. A nyelv (és a lélek) megszerkeszti a maga valóságát. Az utólagos (kreált) narráció helyett talán többet mond ki magunkról az esetleges (mégis így természetes) konfliktus a vágyott és a valóság között. Sokakban egyszerre kelt életre a két világ: a tíz legszebb mellé (a lelkükben zajló folyamatok ábrázolása mellé, a nyelv álma mellé) odairták hétköznapi megfigyeléseiket, valóságos dialógust teremtve közöttük.

Közben pedig az én legszebb magyar szavam többször is az eszembe jutott:

Gyönyörű...

(A 17 diákom írásai elé ezt a fenti bevezetőt írtam, s álljanak itt a különdíjas pályázatot készítő hallgatók nevei: Árva Annamária, Bárdos Ede, Czinege Levente, Horváth Vivien Edit, Kiss Fanni, Kovács ManuÉla Emese, Krocsek Andrea, Márta Zoltán, Murguly Anita, Nagy Kitti, Négyesi Nikolett, RácZ Edina, Szabó Bianka, Szabó Dóra Zsuzsa, Tóth Orsolya, Turzai Nóra és Vékony Zsolt.)

„Nyelvet öltünk!”

A Múzeumok Éjszakáján, június 20-án indult útjára a Petőfi Irodalmi Múzeum „*Nyelvet öltünk!*” című mozgókiállítása, mely az elmúlt esztendei sikeres kezdeményezés, a Nyugat-busz mintájának folytatása. (2008-ban, a *Nyugat* százéves évfordulóján nagy sikerrel járta be az országot az úgynevezett Nyugat-busz: eredeti fotók, dokumentumok, film- és hanganyagok másolataiból készített látványos tárlat, amely a 84 helyszínen csaknem negyvenezer látogatót vonzott.)

A *Nyelvet öltünk!* játékos címet viselő kiállítás Kazinczyék nyelvteremtő, nyelvújító generációjának törekvéseit ismétli meg oly módon, hogy a magyar nyelvközösség aktuális nyelvhasználatára és magára a nyelvre kívánja ráirányítani a figyelmet könnyen befogadható formában. Kazinczy biztos kézzel határozta meg korszakuk feladatát. A politikai nemzet megteremtésének, a tudományok, a művelődés, a szellemi felemelkedés feltétele egy igényes, együttesen kimunkált, korszerű eszköz: „a nyelv az legyen, aminek lennie illik: hív, kész és tetsző magyarázója mindannak, amit a lélek gondol és érez.”

A kiállítás elsősorban a fiatalokat szólítja meg, a beszélőket, az ő nyelvükön beszél – megpróbálja rádöbenteni a látogatót saját beszélt és írott nyelvének, egyéni nyelvhasználatának sajátosságaira: milyen nyelvjárási, regionális, rétegnyelvi szavakat, fordulatokat használ, illetve ismer? „Nyelvtanozás” helyett a cél az aktív, élményközpontú anyanyelvi nevelés. A busz külső megjelenése ehhez a koncepcióhoz alkalmazkodik, Sajdik Ferenc elgondolkodtató, humoros karikatúráival.

*A Nyelvet öltünk!
akció logója:
Sajdik Ferenc
karikatúrája*

A tárlat játékosan ismerteti meg a nyelvtörténeti hagyománnyal, nyelvemlékeinkkel. Kézszelfogható közelségbe hozza a nyelvészet módszereit, a valódi és a „fiktív” nyelvcsaládfákat. Térképekkel, ábrákkal mutatja be a nyelvrokonság bonyolult kérdéseit. Felteszi a kérdést: Miért olyan fontos a kis népek öntudatában a nyelvi kapcsolat, az eredet? Vajon tényleg egyedül vagyunk-e a nagyvilágban?

A különböző hullámokban a magyar nyelvbe érkező, vagy tudatosan alkotott, különös, szokatlan s később mégis meghonosodó szavakkal, a magyar nyelv szókészletének sokszínűségével, egy-egy szópikkelyekkel fedett „nyelvhal” felfedezésével ismerkedhet meg a legfiatalabb korosztály.

A magyarok mindenütt megértik egymást – vagyis a magyar nyelvjárások között nincsenek nagy különbségek. Mégis fontos megismerni, rögzíteni és megtartani a regionális köznyelveket. Az ELTE BTK keretein belül működő Geolingvisztikai Műhely által ren-

delkezésre bocsátott, térképekre, grafikonokra vitt, magyar nyelvjárásokat interaktív, multimédiás formában jelenítik meg a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai, az államigazgatási határok helyett nyelvjáróterületek régióinak tömbjeit véve kiindulópontnak.

Az egységesnek tűnő nyelv nemcsak földrajzilag tagolódik. A társadalmi helyzet, az iskolázottság, de a foglalkozás, az életkor a nem, a lakóhely típusa szerint is másként beszél az ember. A köznyelv, a normatív (nemzeti) nyelvváltozat mellett megjelennek a kiállításon a különböző csoportnyelvek, a szleng, a szaknyelv, játékosan bizonyítva, hogy bizony nem mindig értjük – jól – egymást.

A nyelvújítást, Kazinczyék generációjának, az egységesedő irodalmi nyelv kialakulásának izgalmas, vitákkal terhes időszakát történeti visszapillantást keretében idézi meg a buszos tárlat, amely Bessenyei György *Magyarság* című röpiratának aggodalmas sorai-val indul: „Valljuk meg, hogy nagyon megszűkültünk a magyarságba, melynek ugyan bőségébe soha nem voltunk.”

Mit gondolunk ma a nyelv állapotáról? Szebben beszéltek-e elődeink? Szükséges-e megvédeni magunkat más nyelvek erőteljes hatásával szemben? Lehet-e a magyart ilyen vagy olyan irányban továbbfejleszteni? Ezekre a kérdésekre is válasz kínálnak a múltat a jelennel összevető szövegek.

Szó esik még a különböző modern kommunikációs formák nyelvre gyakorolt hatásáról, az sms-nyelvről, utazást tehetünk a régi szerelmes levelektől az e-mailes hétköznapiokig az üzenetküldés világában. A buszban futó film a nyelvet hivatásosan művelők olykor meghatott, tréfás vagy komoly vallomásaival, anekdotáival szórakoztat: a Petőfi Irodalmi Múzeumban 2009 áprilisában megrendezett felolvasás, a „*Nyelvi Maraton*” legérdekesebb anyagaiból válogattak. Az élő írók megszólalásait keretezik, ellenpontozzák klasszikusaink vallomásai a nyelvről, például Kosztolányié:

„Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkozom, írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható. Nem külsőséges valami, mint a kabátom, még olyan sem, mint a testem. Mélyen bennem van, vérem csöppjeiben, idegeim dúcában, metafizikai rejtélyként.”

A Balassi Intézet Nemzeti Évfordulók Titkársága támogatásával megvalósuló mozgóképfesztivál látogatása ingyenes. A „Nyelvet öltünk”¹ busz menetrendjét és a bővebb információkat megtalálják a Petőfi Irodalmi Múzeum honlapján (www.pim.hu), a befogadó önkormányzatok írhatnak a nyelvetoltunk@pim.hu címre, vagy elektronikus levélben és telefonon egyaránt kereshetik Mészáros Katalint (kata.lili@gmx.net, 0620/4674113).

(Forrás: Petőfi Irodalmi Múzeum, Balassi Intézet)

Pályázati felhívás

„HADARVA ÍROK” – SMS TÖRTÉNETEK Irodalmi és nyelvi pályázat kicsiknek és nagyoknak

Amikor az 1960-as évek közepén Örkény István kitalálta a „hadarva” írt levelet, észbe sem juthatott, hogy egy emberöltővel később mindez hétköznapi valóság lesz. Nem hadarva beszélő gyerekek, hanem gyorsan, „karaktereket” spóroló fiatalok és felnőttek írnak (már egyre többen) „hadarva” telefonjaikon rövid üzeneteket, információkat, vagy mesélnek el néhány szóval és egy-két rövidítéssel egymásnak teljes történeteket. Az sms része életünknek, ahogy az általa életre hívott nyelv is beépült mindennapi nyelvhasználatunkba. Az sms a nyelvi játékoság, a nyelvi újítás, a nyelv kifejező erejének egyik legjobb példája, olyan kihívás, amely egyre gyakrabban s egyre intenzívebben fogja próbára tenni nyelvünket.

A Balassi Intézet a „Magyar Nyelv Éve 2009“ programsorozat keretében jelíges pályázatot hirdet két kategóriában. Az első kategória az iskolásoknak, (18 éves korig) a második a felnőtt korosztály számára szól.

A pályázat témája: az sms nyelvén, a nyelvi játékoságot, a nyelvi újítást kifejező rövid prózai valamint poétikai alkotások írása. A pályaművek terjedelme nem haladhatja meg az 10 ezer karaktert, ami körülbelül 50–70 sms terjedelmének felel meg. A pályázaton magyar nyelven beszélő magánszemélyek vehetnek részt, egy pályázó csak egy pályaművet nyújthat be a kiíró Balassi Intézet címére (Balassi Intézet Pályázati Iroda 1519 Budapest, Pf. 385.). A borítékon a következő szöveget kell föltüntetni: „*Magyar Nyelv Éve – 2009*” *Hadarva írok*. A pályázat postára adásának határideje: 2009. szeptember 30.

A pályaműveket a Balassi Intézet által felkért szakértő bizottság bírálja el, a legjobb munkákat a pályázat kiírója – lehetőség szerint – külön kiadványban jelenteti meg.

A pályázat díjai:

Ifjúsági kategória	Felnőtt kategória
I. díj: 500 000 Ft	I. díj: 1 000 000 Ft
II. díj: 300 000 Ft	II. díj: 700 000 Ft
III. díj: 200 000 Ft	III. díj: 400 000 Ft

A pályadíjakat a bírálóbizottság meg is oszthatja. A pályázatot egy példányban kell benyújtani. A pályázati szövegen csak a választott jelíget kell föltüntetni, a nevet és az értesítési címet (telefonszámot, mobilszámot, e-mail elérhetőséget) zárt jelíges borítékban kell csatolni.

A pályázati kiírás letölthető az alábbi oldalokról:

www.magyarnyelveve.hu; www.emlekeve.hu; www.bbi.hu; www.okm.gov.hu

„Íz, csín, tűz”

Az írott magyar nyelv a kezdetektől a nagy megújulásig címmel rendez gyűjteményes kiállítást az Országos Széchényi Könyvtár 2009. október 27. és 2010. február 28. között.

A reprezentatív tárlat a magyar nyelvű írásbeliség történetének első félszáz évét mutatja be – tudományos igénnyel –, eredetiben vonultatva föl a magyar nyelv legbecsesebb írott emlékeit. Hasonló nagyságrendű nyelvemlék-kiállítás eddig még nem volt Magyarországon, ami azért is különösen figyelemre méltó, mert nyelvemlékeink a legfontosabb nemzeti kincseink közé tartoznak.

A sokoldalú kiállítás egyszerre kíván élményt nyújtani a szakembernek, a számítógépen felnövő tanulóifjúságnak és a művelődni vágyó nagyközönségnek. Az államalapítással párhuzamosan a magyarság Nyugat-Európától vette át a latin abécét és a latin nyelvű írásbeliséget annak műfajaival együtt (állami adminisztráció, liturgia, történetírás stb.). A magyar nyelv ekkor szinte kizárólag a szóbeliségben élt, csupán néhány száz szó került bele tulajdonnévként a latin oklevelekbe. A magyar nyelvű írásbeli kultúra és a magyar irodalmi nyelv a latin kultúra keretein belül született meg, bontakozott ki és önállósult a középkor végére. A kiállítás ezt a folyamatot kívánja végigkísérni.

Nyelvemlékeink a nyelvújítás korának is értékes alapdokumentumait képezték. A részben vagy egészében magyar nyelvű kódexek egyszerre szimbolizálták az értékörző nyelvi hagyományt és a szükségszerű örök változást. A magyar nyelvű kódexek bármilyen értékesek és fontosak számunkra, kevésbé látványosak, hiszen nem a reprezentációt szolgálták, hanem a mindennapi használatra készültek. Ezért a kiállításon különböző interaktív eszközök teszik majd érdekessé őket.

Fővárosi tárlatok. Vasné Katona Hajnal-ka kiállítása a *zuglói Volksbank Galéria* adott otthont, Sándorfy Éva tárlatát pedig – a szintén fővárosi – *Villányi úti bankfiók galéria* rendezte meg.

Zajácz-bőrképek Szegeden. A tiszaiújvárosi bőrműves, Holló László-díjas képzőművész, Zajácz Tamás kiállítása május 8-án nyílt meg a Magyarországi Volksbank Zrt. szegedi bankfiók-galériájában. Az egyedi bőrmegmunkálási eljárásáról – amelyre az Országos Találmányi Hivatal szabadalmi oltalmat adott – híres alkotó munkái szeptember 16-áig tekinthetők meg.

Zajácz Tamás alkotása

Kondortól Tóth Menyhértig. Antal Lusztig Gyűjteményből rendezett válogatás július 19-éig fogadja (fogadta) a látogatókat a székesfehérvári banki galériában. Székesfehérváron négy intézmény (a Szent István Király Múzeum, Városi Képtár; a Deák Gyűjtemény; a Volksbank Galéria; a Pelikán Galéria) együttműködésével mutatták be a debreceni Antal-Lusztig-gyűjtemény több mint 300 darabját, melyek a magyar képzőművészet legfontosabb stílusirányait és alkotóit reprezentálja. A négy helyszín egymást kiegészítő válogatása átfogó képet ad a jelentős értékeket magában foglaló magángyűjteményről. Az Antal Péter kollekcijából kiállított műtárgyak egyaránt kapcsolódnak a város művészeti hagyományaihoz és a közgyűjteményeiben őrzött alkotásokhoz. A Volksbank galériájában az Antal-Lusztig-gyűjtemény 20. századi magyar festészetet meghatározó négy alkotója: Kondor Béla, Anna Margit, Ámos Imre és Tóth Menyhért művei kaptak helyet.

Angyali üdvözetek, kifeszülő horizontok

B. Raunio Maria, Dunai Edit Barcsay-díjas és Mara Kinga Villó (képe jobbra) Tóth Menyhért-díjas festőművészek tárlatát rendezte meg a Magyarországi Volksbank Zrt. budapesti, *Istenhegyi úti bankfiók-galériája*. A három fiatal művész képi világát és alkotói szemléletét a meditatív jelleg, illetve a kutató szemlélődés mellett összekapcsolja a figurális ellenére is érvényesülni tudó absztrahálás.

A NÉZŐ • PONT TÁMOGATÓI ÉS ELŐFIZETŐI

OKTATÁSI
ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM
KÖZMŰVELŐDÉSI FŐOSZTÁLY

MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER
MEGYEI KÖNYVTÁR
ÉS MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

Méliusz Juhász Péter
Megyei Könyvtár és
Művelődési Központ

DEBRECENI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

DEBRECEN MEGYEI JOGÚ VÁROS
KULTURÁLIS ALAPJA

NAGY KRISZTINA

Magyarországi Volksbank Zrt. – régióigazgató

VOJTINA
BÁBSZÍNHÁZ

PULYKAKAKAS ÜZLET- ÉS IRODAHÁZ

ONIX NYOMDA KFT.

Koszorús Erika és dr. Karancsi János

KAPITÁLIS KFT – Kapusi József

KARTONPACK RT. – Tóth Gábor

SZÍNFORRÁS KFT. – Gergely Attila

M NYOMDAELLÁTÓ–PAPÍR KFT. – Májer István

A DÉRI MÚZEUM BARÁTI KÖRE
és HOLLÓ LÁSZLÓNÉ MAKSA OLGA

ÁDÁNY LÁSZLÓ (Csokonai-ház); HOLLÓ LÁSZLÓ GALÉRIA

(Péter Gábor); VÁR GALÉRIA (Kiss Árpád); KONCZ GALÉRIA

(Koncz Sándor); SER–MÜLLER Kft. – HAVRICS GALÉRIA – JLD Kft. (Budakeszi) – HBZ Kft.

BOROS JÓZSEF – vállalkozó, DILK Kft. – BLONDEX Kft. – Bodó István

KÓS KÁROLY MŰVÉSZETI SZAKKÉPZŐ ISKOLA ÉS KOLLÉGIUM

HAJDÚHADHÁZ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

CEZE ÚT-, MÉLYÉPÍTŐ, KERESKEDELMI ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT.

KÖLCSEY FERENC REFORMÁTUS TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLA

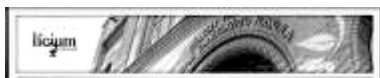
Tudományos és Művészeti Bizottsága;

médiapartnerek: Méliusz Rádió

Lícium Médiaportál

Debrecen hetilap

A Néző • Pont 2007. és 2008. évi kötetei PDF formátumban a Lícium Médiaportál Debreceni Főnix oldalán olvashatók (www.licum.hu)

ARANY LAJOS – művészeti író, szerkesztő
DEZSŐ PÉTERNÉ – Debrecen
ERDÉLYI MÁRTA (Déri Múzeum Baráti Köre)
EZO-TÉRIA Könyvesbolt – Debrecen
JÓZSÁNÉ BÍRÓ MÁRIA – fagottművész
Dr. JUHA ENIKŐ – művészettörténész
KOROMPAI BALÁZS és KOROMPAINÉ
MOCSENIK MARIANNA – muzeológusok
Dr. KÖVÉR JÓZSEF – szobrászművész

MAKSAI JÁNOS – festőművész
MÁTÉ LÁSZLÓ – kulturális menedzser
Dr. MATICSÁK SÁNDOR – nyelvész
NÉMETH JENŐ
Fókusz Könyvruház és Galéria, Debrecen
Dr. RAB FERENC – ügyvéd
SÓVÁRI GABRIELLA (Korzó Kávézó)
Fotók: ANDICS ÁRPÁD;
HORVÁTH KATALIN; VARGA JÓZSEF

Békés – Nagy József; Katolikus plébánia

Berettyóújfalu – dr. Szőke Kálmán

Debrecen

Anders Gyula
Andersné Papp Ilona
Ármós Imre
dr. Bartha Erzsébet
Bentze Ibby
Cserép Zsuzsanna
Csobán Péterné
dr. Csohány János,
Dezsóné Borbély Emília
D. Király Sándor
Dr. Dobos Irén
Feketéné Kalocsai Sára
Gáti János
dr. Gulyás Ferenc
Hajdúné Égerházi Irén
dr. Háló Magdolna
Harangi Judit
Harangi Sándorné
dr. Harkányi Károly

dr. Harkányi Károlyné
Juha Richárd
dr. Juhász Annamária
Kakucsi Géza
Kálmán Antal
Kerékgyártó Kálmán
Keresi Ferenc
Kékiné Kalocsai Sára
Kémeri Zoltán
Kéri Judit
Kujbus János
dr. Kurucz Márta
dr. Ladányi Éva
Major Béla
dr. Major Józsefné
Nagy Zoltán és neje
Németh Endre és neje
Nyíri István
Dr. Ötvös László

Pál Csaba
dr. Papp Gyula
Papp Lajosné
Rácz–Fodor Sándor
dr. Ráthonyi György
Rózsa János
R. Poncz Mária
Ruszoly Barnabás
Szász Imre
Székely Tiborné
Szilva Ernő és neje
Tamás–Kiss Andrásné
Tóháti Jánosné
Tóth Miklós
Tóth Pál
Török József
Turesányi Béla
Vántsa Zoltán
dr. Vass Erzsébet

Budapest – Holló Ila; dr. Márton Gyula

Gyomaendrőd – Vidovszky Béla Helytörténeti Gyűjtemény; Tájház és Múzeum;
Művelődési Ház; dr. Szonda István

Hajdúböszörmény – HAJDÚSÁGI MÚZEUM; SZABADHAJDÚ Közművelődési Média-
és Rendezvényszervező Nonprofit Kft.; ARANYCERUZA Kkt.; Andorkó Mária, Balla Zoltán,
Csernáth Gábor, Illyés András, Molnár Pál, Tarczy Péter

Hódmezővásárhely– Hézső Ferenc

Hosszúpályi – Németh Rudolf és neje

Komárom – Orbán Irén

Mátészalka – SZATMÁRI MÚZEUM;

dr. Cserenyák László

Mohács – Hegyibeszédesek Baráti Társas-
sága; dr. Lenkey István

Putnok – GÖMÖRI MÚZEUM;

HOLLÓ LÁSZLÓ GALÉRIA

Szekszárd – SZABÓNÉ PAPP IBOLYA

TARTALOM

Debrecen; Hortobágy; Fészek <i>(versek Seres Géza fotográfiáihoz)</i>	577
Az élet helyei – és a „helyes” életek <i>(dr. Tóth Csaba kiállítása Putnokon)</i>	579
Hortobágyi szonett <i>(vers)</i>	583
Letűnt idő – Kocsis Csaba fotókiállítása	584

Múzeumi Kurír

Egy „arisztokratikus” szenvedély (16–17.)	
50 éves lett a Kisgrafika Barátok Köre	586
Szilágyi Imre exlibrise a 80 éves Déri Múzeum Baráti Körének	591
Felhívás – exlibrisek a Kálvin Évre	592
Könyvheti exlibrisek a Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesületétől	593
A Déri Múzeum Baráti Köre rendezvényeiből	597
„Embernek lenni kozmikus rang” <i>(Beszélgetés Gall Gábor festőművésszel)</i>	600
Azonosságkeresés a hagyományban <i>(Czentyéné Zolnai Irén festménykiállítása a kecskeméti naiv múzeumban)</i>	603
Új állandó kiállítás a naiv múzeumban	610
Múzeumi hírek – képes beszámolók	612
Innen–onnan	617
A paradicsom-projekt folytatódik: „Győrfi András homlokára csapott és azt mondta: „De hiszen egy arborétum is lehet Édenkert...”	624
Műgyűjtés: A kép útja a műteremtől a falig	
Egyre fontosabb a Holló László-művek attestje is	626

Aki mindenütt kis hazát talál – Bényei József 75 éves	629
Vendégkönyv – Tarczy Péter és a böszörményi kötődések	633
„Finomabb gondolati közösülés”	
– Az <i>Erato</i> új kiadása Boros Attila grafikáival	636
Szerelmes leány levele a fűhöz <i>(vers)</i>	639
Radnóti Miklós centenáriuma – Egy humanista értékrend nyomában <i>(Szempontok Radnóti újraolvasásához a költő publicisztikája felől közelítve)</i>	640

A Toronynapló oldalairól

<i>(dr. Szelekovszky Sándor, Anna lányom, Tamus István, Olmedo Quimbita)</i>	643
„Áldás, népesség!” – „Nem sietünk sehová...” <i>(vers)</i>	647
Küzdeni ma is szükséges a bálványok ellen <i>(Mendelhsson: Éliás)</i>	648

Játszó–tér

Mesebuborék; Csodaszép földünk; A császár új ruhája <i>(versek gyerekeknek)</i>	650
Vojtina Bábszínház – Mutatványos nap; Idesüss a Figurásra! Bérletajánló	653

Lapzárta és előzetes

<i>(benne: Dedikáció – verssorok Szabó Magda emlékére)</i>	659
2009 a Magyar Nyelv Éve – 250 éve született Kazinczy Ferenc	662

A NÉZŐ • PONT KÖVETKEZŐ SZÁMA SZEPTEMBERBEN JELENIK MEG!